

Menmen M̄t Aposeł H̄r N̄r̄iakem

Menmen me t̄wei ik

M̄t h̄r nau nemēr̄ w̄ h̄r nant̄p m̄t h̄m me
Jisas 1:1-26

1. Jisas kat̄p m̄t disaipel menmen 1:1-14
2. M̄tik kekreh̄r ke Judas 1:15-26

M̄t newepyap̄r h̄m me Jisas neit Jerusalem
2:1-8:3

M̄t newepyap̄r h̄m me Jisas neit Judea ketike
Sameria 8:4-12:25

M̄tik Pol kat̄p m̄t h̄m me Jisas 13:1-28:31

1. Namba wan taim Pol ken kerer wit wit
13:1-14:28
2. M̄t nererik nat̄p neit Jerusalem 15:1-35
3. Namba tu taim Pol ken kerer wit wit 15:36-
18:22
4. Namba tri taim Pol ken kerer wit wit
18:23-21:16
5. Pol kekre winak enuk keit wit Jerusalem,
Sisaria ketike wit 21:17-28:31

*Jisas kat̄p kaksuwe God H̄m̄n Yaaik kaknen
kak̄kaap m̄t*

¹ *Kai yinak Tiofilas, n̄paa hi Luk hewiswut
t̄wei hak me menmen Jisas h̄rak k̄r̄iakem
metike h̄m h̄rak ketpim kewepyap̄r m̄t em,

² *ere w̄ God ket̄wekhis keiȳk ken wit k̄rak.
God ket̄wekhis wen au, Jisas h̄rak wen kepu

---

* **1:1** Lu 1:1-4   * **1:2** Mk 16:19; Lu 24:49-51

ti, h̄rak kat̄p m̄it n̄rak kerek n̄paa h̄rak ke-
him̄teni h̄r aposel h̄r nanwep yap̄r h̄m m̄rak.
H̄rak ketpor h̄m n̄paa God H̄m̄n k̄rak Yaaik
ketp̄wekem.

³* Jisas h̄rak kaa p̄ike kekrit nep̄i au, me w̄i 40
h̄rak keteiknor h̄rak h̄rekes kepu keriuwe men-
men yap̄rwe h̄rak k̄r̄akem. H̄rak kewepyap̄r
h̄rekes ketpor menmen me God kak̄in̄n m̄it
naanempr̄or.

⁴* H̄rak wen kepu ketikeri, h̄rak ketpor h̄m
manp te h̄r ap nan̄naaiw̄r wit Jerusalem au.
H̄rak kat̄p kar ik: “Yi eiȳit in ere God H̄m̄n
k̄rak Yaaik kerek n̄paa God Haai kai kat̄p kakri-
uwetek h̄rak kaknen. N̄paa hi hetpiyem.

⁵* N̄paa Jon k̄k̄ir m̄it neriuwe t̄ipar keremem.
Te maain w̄i ham God kakweti yi m̄it H̄m̄n
k̄rak Yaaik kaknen kaku kak̄kre han ki, h̄rak
kak̄kepi yi einaaiw̄r wit Jerusalem eiwepyap̄r
h̄m me God.”

⁶* M̄it aposel wen nererik nepu, h̄r nit̄wekhi
nar ik: “M̄it̄k Iuwe me w̄i im te ti ehu wit Isrel
ehin̄n naanmampr̄ai haiu m̄it ne Isrel a?”

⁷* H̄rak kewenhi ketpor kar ik: “H̄ram ap
menmen mi te yi eiȳr̄tei w̄i te menmen im
mamnen au. God Haai h̄rekes k̄mat w̄i im kises
han k̄rak. Te menmen im hi hetpiyem te yi
eiȳr̄teiyem.

⁸* Maain God H̄m̄n Yaaik kaknen kakwi yi
yaȳit menmen m̄rak iuwe mamkepi, yi yaino wit

---

* **1:3** Lu 24:36-49; Ap 10:41   * **1:4** Lu 24:49; Jo 14:16-17; Ap 2:33
* **1:5** Mt 3:11   * **1:6** Lu 24:21   * **1:7** Mk 13:32   * **1:8** Mt 28:19;
Lu 24:48; Ap 2:32, 3:15, 5:32; Ef 3:16

Jerusalem eiwepyapir him mai. Im em epei au, yi yaino provins Judia. Im em epei au, yi yaino wit iuwe Sameria metike wit yapirwe, yi eiwepyapir him mai.”

Jisas kinaaiwir ti ken wit ke God

(Mk 16:19-20; Lu 24:50-53)

⁹ *Hirak ketpor him im epei au, hir wen nirek, hirak God keriyaak kinaaiwir ti ken niu, napir kiwapinek hir nirek nepei au.

¹⁰ *Hir wen nereweknaan keit nepni, mitikik wik terp tekiteri klos mirakit hiram mire hike.

¹¹ *Hirakit tetpor tar ik: “Yi mit ne Galili yi yenmak yi yereweknaan keit nepni? Mitik eik Jisas hirekes yi yirek hirak kinaiwiri ken wit ke God, maain hirak pike kaknen kakir ke in ek yi yirek hirak ken nepni.”

Mit aposel nehimitan mitik hak kekrehir ke mitik Judas nipaa kaa

¹² *Hirakit tatip epei au, hir aposel ninaaiwir miniu (o neiyip) niuk mirak wit Oliv, hir nen wit Jerusalem. Hirak ap yanimin au. Hirak menep kar ke mit ne Juda me wi Sabat hir neke ti nanino. Hirak kire 1 kilomita.

¹³⁻¹⁴ **Hir nipiun Jerusalem, hir nan winak kerek nipaa hir newik. Hir ninik nen haau ninin ein mekre winak kau niu. Hir mit in: Pita, Jon, Jems, Andru, Filip, Tomas, Batolomyu, Matyu, Jems hirak mitik hak nikan ke mitik Alfias, Saimon kerek kises him me mit Selot, hir

---

* **1:9** Jo 6:62   * **1:10** Lu 24:4   * **1:11** Mt 26:64; Lu 21:27; Rev 1:7   * **1:12** Lu 24:50-53   * **1:13-14** Mt 10:2-4   * **1:13-14** Jo 7:5

netike Judas nikan ke Jems, Maria, miye pe Jisas wetike kikrek narak, h̄r netike miyap̄r han. H̄r yap̄rwe nau haau ik e. W̄i yap̄rwe h̄r nererik neit in, h̄r nitehi God menmen.

¹⁵ Maain w̄i ham m̄t 120 h̄r nises h̄m me Krai, h̄r nererik nau haau iuwe, Pita kekrit ketpor kar ik:

¹⁶ *¹⁶ “Nai yinan, n̄paa God H̄m̄n Yaaik kenip m̄tik iuwe King Devit h̄rak kewis h̄m mau t̄wei me m̄tik Judas kerek n̄paa kewepyap̄r Jisas kerp nein te h̄r m̄t enun net̄wekhis. H̄m im nepei man mar ke n̄paa Devit kewis̄m h̄ram m̄mnen.

¹⁷ N̄paa Judas h̄rak ketikewai. Jisas ke-him̄tanek k̄riak menmen ketikewai.

¹⁸ *¹⁸ (M̄tik ik keit t̄i mei keriuwe pewek h̄rak n̄paa ket̄wem me menmen enum h̄rak k̄riak Jisas em. H̄rak keit t̄i, h̄rak kerp kau niu kenkew̄n ken t̄i tu kewep n̄npi meket men witeik h̄rak kaa.”

¹⁹ M̄t yap̄rwe neit Jerusalem nemtau Judas kaa karkeik te h̄r nekine t̄i ik mekre h̄m m̄r h̄r nat̄p Akeldama. H̄m im h̄ram mat̄p mar im: “Hemkre mekiuwe t̄i.”)

²⁰ *²⁰ “H̄m mau t̄wei n̄paa Devit kewis̄m h̄ram Sam. H̄m im mat̄p mar im, ‘W̄inak k̄rak kaku weinik, m̄tik hak ap kakwik ek̄t. M̄tik hak kak̄kreh̄r k̄rak kak̄riak menmen n̄paa h̄rak k̄riakem.’

²¹⁻²² *²¹⁻²² “S̄is, haiu mam̄him̄tan m̄tik hak kak̄tikewai mamwepyap̄r M̄tik iuwe Jisas h̄rak p̄ike kekrit. Haiu mam̄him̄tan m̄tik kerek

* **1:16** Sam 41:9   * **1:18** Mt 27:3-10   * **1:20** Sam 69:25, 109:8

* **1:21-22** Jo 15:27

kekitewai men ein nĭpaa Mĭtĭk Iuwe Jisas kekite-wai haiu men me wĭ Jon kewepyapĭr hĭm me God hĭrak kĭkĭr mĭt ere God keithis Jisas keiyĭk ken wit kĭrak.”

²³ Pita katĭp epei au, hĭr nehimitan mĭtĭkĭt wik. Josep kerek mĭt hĭr nekinaak Banabas o Jastas, hĭrak kekite Mataias. Hĭrakĭt wik keretet.

²⁴ *Hĭr nehimitan wik et, hĭr nitehi Mĭtĭk Iuwe God nar ik: “Mĭtĭk Iuwe ti epei hertei han ke mĭt yapĭrwe te ti eteiknai keimĭn ke mĭtĭkĭt wik it ti ehimitanek

²⁵ hĭrak kakĭkrehĭr ke Judas. Judas hĭrak keweikĭn sip kewet menmen im me God hĭrak kaa epei ken wit kerek nĭpaa ti God ehimitanek hĭrak kaknori. Hĭrak kakĭkrehĭr kĭrak te hĭrak kakrĭak menmen kakĭr ke haiu mĭt aposel.”

²⁶ Hĭr nitehi Mĭtĭk Iuwe God menmen nepei au, hĭr nen vot keimĭn kakĭkrehĭr ke Judas. Hĭr nen vot nepei au, hĭr nehimitan Mataias hĭrak kakĭkrehĭr ke Judas, hĭrak kaku kaktike mĭt aposel nar ke hiswiyen kiutĭp (11).

2

God Hĭmĭn Yaaik kekiuwe kan kau kekre mĭt

¹ *Mewaai meruri wĭ Pentikos epei man, kerek mĭt nererik newet God menmen ham me ni mĭr, mĭt kerek nises hĭm me Kraiss hĭr nererik nau wĭnak kiutĭp.

² Hĭr nererik nau wĭnak, wasenum menmen mesikeyaanmi meke nepni man mĭre yuwerep mĭniu ma mekre wĭnak, hĭram mesikeyaanmi (o mesikewari) wĭsenum meit wĭnak mĭt newik.

---

* **1:24** Jo 2:25   * **2:1** Lev 23:15-21; Diu 16:9-11

³ *Hiram mesikeyaanmi wisenum meit winak eik, hir mit en nir menmen mire si mekinen nin kike kike mau merer mit hiras yapirwe nau winak.

⁴ *Hir yapirwe God Himin Yaaik kewi kinini naanmipror, hir natip him ham him ham hir netariyem, kerek God Himin Yaaik kenipi niutip niutip hir netpim.

⁵ Me wi im mit ne weiwik miutip ne Isrel hir nises him me God nitiwekhi menmen, hir nau nerer wit wit, hir nan nau wit Jerusalem nanises menmen me wi Pentikos.

⁶ Mit yapirwe in hir nemtau menmen mesikeyaanmi (o mesikewari) meit winak ke aposel newik, te hir nesiuknen nan nererik, hir han kir kekrit kekrit kentar hir nemtau mit nises him me Krai natip him mir.

⁷ *Hir nehinhin nemtau menmen im te hir natipan nar ik: "Mit in hir natip him maiu te hir ne Galili keriyen,

⁸ te haiu markeik haiu niutip niutip memtau him maiu me nipaa ein miye haai haiu netpim neit wit kaiu eik?

⁹ *Haiu mit yapirwe merer provins mar im em. Haiu ne wit Patia, Midia, Ilam, Mesopotemia, Judia, Kapadosia, Pontas, Esia,

¹⁰ Frisia, Pamflia, wit iuwe Isip, wit me Libia menep Sairini. Haiu mit han ne wit iuwe Rom haiu mau in,

¹¹ haiu mit han ne weiwik miutip me Isrel, haiu mit han au weiwik miutip ham. Haiu mit han ne

---

* 2:3 Mt 3:11   * 2:4 Ap 4:31, 10:44-46, 19:6; Mk 16:17   * 2:7 Ap 1:11   * 2:9 2Ti 1:15

wit Krit o Arebia, te haiu mıt yapırwe memtau menmen iuwe God kırıkem kerek mıt in hır netpaiyem neriuwe hım maiu.”

12 Han kır katıp te hır nitehiyan natip nar ik: “Mekam im hıram epei man?”

13 Au, mıt han hır nitetnaan natip, “Mıt in naam tıpar si enum wain keremem, te hır netaritari.”

Pita kewepyapır hım me God

14 Te Pita kekrit ketike mıt aposel hiswiyen kiutıp (11) hırak katıp hım iuwe katıp kar ik: “Yi mıt ne Judia yetike mıt yi yau wit Jerusalem, yi nıkıp emnep eiyımtau menmen im hi etpiyem me menmen im epei man.

15 Yi han kitet mıt in hır naam tıpar si enum hır netaritari. Hır au, hırak weni hekrit wepni kewep kan kerekek. Wıtaan te mıt hır naam tıpar si enum netaritari.

16 Menmen im yi yemtewem hıram menmen nıpaa profet Joel hırak ketpim kar ik:

17 *‘Hi God me wı kerek Mıtık Iuwe Krais epei kaknen kaku tı, hi hırekes ariuwet Hımın kai Yaaik kaknen mıt yapırwe. Nıkerek hırakıt tetike nıkerek hıram (o hıran) ni hır nanwepyapır hım mai, yi mıt pipep yi wen yepu yıtıyaak, yi enun ye mıt yi eiwaai eiyıtyak eiyır menmen mai.

18 Me wı ham im mıt han nai o miyapır han nai hır nırık menmen mai hi eriuwet Hımın kai Yaaik kaknen te hır nanwepyapır hım mai.

---

* 2:17 Joe 2:28-32

19 Me wɨ eim, hi ariak menmen nɨpaa yi yirem mau nepni o mau tɨ mar im au. Hi ariak si metike si tɨwekre hemkre hɨram mamnen.

20 Wepni kakɨr au, wenke hɨrak kakweikɨnhis kakre yɨwir menep wɨ yaaim Mɨtɨk Iuwe Krai pɨke kaknen tɨ ik.

21 *Te mɨt miyapɨr niutɨp niutɨp kerek nenɨne Mɨtɨk Iuwe nanitehi Krai kakɨkepi, hɨrak kakɨkepi kaktorhis.' Profet Joel katip hɨm im.

22 *"Yi mɨt ne Isrel yi eiyɨmtau hɨm im me Jisas ke Nasaret. Yi yertei Jisas kɨriak menmen yaaim yapɨrwe, hɨrak kɨkaap mɨt his hɨt enum keriuwe menmen iuwe God kewetɨwekem. God keteikni hɨrak keriuwet Jisas kan keriuwe menmen hɨrak kewis Jisas kɨriakem, yi mɨt epei yirem.

23 *Nɨpaa God kertei mekam mamnen te hɨrak han kitet te kaksiuwe Jisas kakno his me yi mɨt. Yi yeriyaak yeiyɨk yen yewis mɨt enun newenkekik kau nu tentarakɨt hɨrak kaa.

24 *Hɨrak kaa, te God kɨkiak hɨrak kepu kesiu-panek kɨnaaiwɨr wit mɨt epei naa hɨmɨn kɨr kewi. Hɨrak God kinɨn menmen menip mɨt nani hɨr han enuk nentar Jisas kaki kaku kakɨt taau. Au, God nɨpaa katip kakɨkiak Jisas kekre hei yɨnk kɨrak ap te kakɨsine au.

25 *Hɨm me God nɨpaa Devit kewisɨm mau tɨwei matip menmen im:

'Hekrit hekrit hi hɨpɨr Mɨtɨk Iuwe menep. Hɨrak kau ketikewa te hi ap han kɨriara keriuwe menmen au.

---

* 2:21 Ro 10:13 * 2:22 Jo 3:2 * 2:23 Ap 4:28; 1Pi 1:20 * 2:24

Ap 3:15 * 2:25 Sam 16:8-11

- 26 Hi han yaaik hentar menmen im. Menmen hi hetpim meteik+n mīt hi han yaaik. Hi hīre mītik kerekek te hi han tokik ehu eh+ntar
- 27 *ti God ap ewis hīm+n kai kaku wit ke mīt naa hīm+n kīr kewi au. Ti ap ewisa hi Mītik kerek nīpaa ti ehim+tena hi hīriak menmen mit, ti ap ewisa hi hahi awaai akre herwe hei te yīnk kai kakn+n taau.
- 28 Ti epei heteikno menmen hi tewen ariakem te hi ehu eh+it. Ti ehu etikewa te hi han yaaik wīsenuk.’ Dēvit epei kat+p hīm im:
- 29 *“Nai yinan hi hetpi menmen te yi eiy+rteiyem me maam nīpu kaiu Dēvit. Hīrak kaa mīt newis+ik kekre hei kīwaai keit. Haiu mertei hei kīrak wen kīwaai ketike haiu mīt, te hīm nīpaa Dēvit kewis+m hīrak kat+p ke hīrekes au, mīt+ik hak.
- 30 *Nīpaa Dēvit wen kepu, hīrak kīre profet hīrak kertei menmen maain God kakriakem kentar God ketp+wekem. God katip hīrak kaknip nepenyek kīrak hak hīrak mīt+ik iuwe king kīre Dēvit, hīrak kakin+n haiu mīt naanmamprai.
- 31 *Dēvit hīrak kertei menmen God kakriakem te hīrak kewis hīm mau tīwei me Mītik God kehimitanek hīrak Krai maain hīrak kaki pīke kakikrit. Hīrak kewis hīm hīram mat+p: ‘Hīrak God ap kīnaiwīrek keit wit ke mīt hīr naa hīm+n kīr kewi, hīrak yīnk kīrak kakīsine au.’
- 32 *God epei kīkīak Mītik ik Jisas pīke kekrit kepu. Haiu mīt in epei mīrek.

---

* 2:27 Ap 13:35   * 2:29 1Kin 2:10; Ap 13:36   * 2:30 2Sml 7:12;
Sam 89:3-4, 132:11   * 2:31 Sam 16:10   * 2:32 Ap 13:36

33 *God kikiak Jisas pike kekrit kau, hirak kau ketike God kinin naanmipre menmen yapirwe. God kewetiwek Himin Yaaik kar ke nipaa hirak ketpim, te in ek menmen yi yirem yemtewem hiram God Himin Yaaik hirak keriuwetek kan haiu mit, hirak kirakem.

34-35 *Devit hirekes ap ken wit ke God au, mitik hak. Devit kewis him mau tiwei hiram matip: 'Mitik Iuwe God katip Mitik Iuwe kai Krais "Ti ehu menep etikewa ehinin naanmipre menmen ere hi enip mit enun nepan nanises him mit." '

36 *Pita wen katip kar ik: "Yi mit ne Isrel, yi eiyirtei menmen im werek werek. Mitik ik Jisas kerek yi yewenkekik kau nu tentarakit, God hirak kenipek hirak Mitik Iuwe hirak kehimitenek hirak Krais."

Mit miyapir hir neweikin han nises him me Krais, hir Aposel nikiri

37 *Mit epei nemtau menmen Pita ketpim, him merekir han kir han enuk natip Pita kekite mit aposel han netpor nar ik: "Naiu yinan, te in ek haiu emriak mekam?"

38 *Pita kewenhi katip kar ik: "Yi yapirwe niutip niutip eiweikin sip eiwet menmen enum haiu mamikri yayikre tipar mamkine niuk me Jisas Krais te hirak kakisak menmen enum yi yirakem te hirak kakweti God Himin Yaaik.

---

* 2:33 Mk 16:19; Ap 1:4, 7:55-56; 1Pi 3:22   * 2:34-35 Sam 110:1

* 2:36 Ap 5:30-31   * 2:37 Lu 3:10, 12; Ap 16:30   * 2:38 Lu 24:47; Ap 3:19

39 *Nĭpaa God katĭp kaksĭuwe God Hĭmĭn Yaaik kaknen yi mĭt yaitike nĭkerek ni, mĭt yapĭrwe hĭr nau neit nerer wit wit kerek God kaknĭnor hĭr nanĭsesik.”

40 *Pĭta ketpor hĭm ham yapĭrwe kari han kĭr kerĭuwerem, hĭrak katĭp kar ik: “Yi eikaap hĭras einepĭn eikeipĭn menmen enum mamnen mamnep mĭt enun ĭn nĭpaa nenep Jisas.”

41 *Mĭt yapĭrwe hĭr nemtau hĭm Pĭta ketporem te hĭr newĭsi nĭkĭri. Me wĭ im e God kari 3,000 mĭt hĭr netike mĭt aposel hĭr nĭses hĭm me Kraĭs.

Menmen yaaim mĭt ne weiwĭk miutĭp me God nĭrĭakem

42 *Mĭt ĭn han kĭr kekrit hĭr hanhan nemtau hĭm me mĭt aposel, hĭr netike mĭt nau han kiutĭp nĭkaapan, hĭr nekiyan naam menmen han tewenĭn menmen Jisas kĭrĭakem, hĭr nekiyan nitehi God me menmen.

43 *Mĭt aposel hĭr nĭrĭak menmen yaaim yapĭrwe nĭkaap mĭt nĭnap hĭr nĭre yaain te mĭt yapĭrwe hĭr han kekrit nerĭuwe menmen.

44 *Mĭt kerek hĭr nĭses hĭm me Kraĭs hĭr nekiyan nau neit, hĭr han kitet menmen yapĭrwe hĭr netenenim, hĭram me mĭt, hĭras au.

45 Hĭr nesĭuwe tĭ mĭr o menmen mĭr nanĭt nan mererim. Hĭr neit pewek ĭm hĭr nenkerem newet mĭt neimĭn netenen pewek au, hĭr neiyĭm nen nanĭt menmen.

46 *Hekrit hekrit hĭr nen nekiyan nau niutĭp neit wĭnak iuwe ke God keit Jerusalem, hĭr

---

* **2:39** Ais 57:19   * **2:40** Diu 32:5; Fl 2:15   * **2:41** Ap 2:47, 4:4, 5:14   * **2:42** Ap 20:7   * **2:43** Ap 5:11-12, 6:8   * **2:44** Ap 4:32-35
* **2:46** Lu 24:53

nekiyan nau naam menmen nerer wɪnak mɪr han tewenɪn menmen Jisas kɪrɪakem. Hɪr han yaaik naam menmen mɪr.

⁴⁷ *Hɪr newenɪpi niuk me God, hɪr mɪt han yaaik neriuweri. Hekrit hekrit Mɪtɪk Iuwe God kari han ke mɪt hɪr nisesik, te hɪr nererik nekiyan nau neit neriuwe mɪt kerek hɪr ninɪn nises God.

3

Mɪtɪk hak hɪt enum Pita kekite Jon tekepik hɪrak kɪre yaaik

¹ *Wɪ ham hɪnkewɪ Pita ketike Jon tariyakɪt ten wɪnak iuwe ke God. Hɪnkewɪ in ek mɪt nererik nitehi God menmen.

² *Mɪtɪk hak kerek hɪt enum nɪpaa miye winaak ere in, hekrit hekrit mɪt nɪnanek newisɪk kau menep ya weipɪr niuk mɪrak “Yaaim” hɪram ya weipɪr ham me wɪnak iuwe ke God, hɪrak kau en kitehi mɪt miyapɪr kerek nanɪno nɪmɪn hɪrak ketpor hɪr nanwetɪwek pewek mei me menmen.

³ Hɪrak kɪr Pita ketike Jon epei tatno wɪnak nɪmɪn ein, hɪrak kitɪwekɪthi ke pewek mei ke menmen.

⁴ *Hɪrakɪt tɪrapɪrɪwek, Pita ketpɪwek kar ik: “Ti erawɪr.”

⁵ Hɪrak mɪtɪk kɪkɪamnaan kɪret hɪrak han kitet kar ik: “Hɪrakɪt tatweto menmen.”

⁶ *Pita ketpɪwek kar ik: “Hi hetenen pewek mei au, te menmen hi hetenɪnem hi ewetutem. Hi hetput ekrehɪr ke Jisas Kraiss nɪpaa ke wit Nasaret, ti ekrit eke tɪ eno.”

---

* 2:47 Ap 2:41, 6:7, 11:21, 24   * 3:1 Ap 10:3, 9, 30   * 3:2 Jo 9:1;
Ap 14:8   * 3:4 Ap 14:9   * 3:6 Ap 3:16, 4:10, 16:18

⁷ Hirak katip epei au, hirak ketenen his yaaim mirak keriyaak kekrit kerp. Wasenum hit metike hitpar mirak mire yaaim.

⁸ *Hirak keh'in kekrit kerp hirak keke ti ketik-eret ten winak ke God. Hirak keke ti, keh'in kiniu ketikir kewenipi niuk me God.

⁹ Mit yapirwe en nirek keke ti kewenipi niuk me God.

¹⁰ Hir nertei hirak mitik hit enum kerek nipaa kau ya weipir niuk mirak "Yaaim" ke winak iuwe ke God, hirak hekrit hekrit kitehi mit me menmen. Hir nerteiyek te hir neh'nh'in han kitetim nar ik: "Mekam epei man mekepik te hirak kire yaaik?"

Pita keit winak iuwe ke God kewepyapir menmen God kiriakem

¹¹ Mitik ik nipaa hit enum kewen Pita ketike Jon, mit yapirwe nitehiyan menmen im neh'nh'in nepirpir nesiukin nen winak hinp niuk mirak "Hinp ke Solomon."

¹² Pita kir menmen ik hirak kewenhi mit ketpor kar ik: "Yi mit ne Isrel. Yenmak yi yeh'hin yentar menmen im? Yi yenmak te yi yirapirawir han kitet hawir yaaikit wiriak menmen im meriuwe menmen iuwe mawir te mitik ik nipaa hit enum hirak kire yaaik?"

¹³ *Hirak God ke maam nipu kiau Ebrahim, Aisak, Jokop, hir netike maamer niau nipaa hir nikaru nepu, hirak kenip Mitik Jisas kerek kiriak menmen mirak, kenipek hirak Mitik Iuwe. Yi

---

* **3:8** Ap 14:10; Jo 5:14   * **3:13** Eks 3:6, 15; Mt 22:32; Ap 2:23, 7:32; Lu 23:13-25

epei yeriuwetek ken mitik iuwe gavman Pailat, hirak kinin naanmiprai haiu mit mau wit Isrel, hirak hanhan kare kaksiupan Jisas te yi yeweikin sip yewetiwek yatip Jisas hirak mitik enuk.

14 *Yi epei yeweikin sip yewet Mitik Yaaik kerek God kehimintanek hirak kises him mirak. Yi au hanhan mitik iuwe Pailat kaksiupan mitik enuk nipaa kenep mitik kaa, hirak ken yi mit,

15 *te yi yenep mitik hirak keteikin mit menmen mamkepi te hir nanu nantike God. Au, yi yakip kaa te God kikiak Jisas pike kekrit kepu. Hawir epei wirek.

16 Hawir wises him me Jisas te menmen iuwe me Jisas kenip mitik ik, kerek yi yerteiyek, hirak yaaik. Jisas hirak kenip mitik ik yaaik kentar hirak kekepai haiu misesik te menmen iuwe mirak man mikaap mitik ik te yi epei yipirek, hit mirak tokim meit.

17 *"In ek nawir yinan, hi hertei yi yetike mit iuwe ninini naanmipri yirak menmen im enum yenep Jisas yentar yi yetari hirak keimin. Yi han kitet hirak mitik kerekek.

18 *God nipaa enum eik kenip mit profet hir newis him mau tiwei, hir newepyapir Mitik God kehimintanek hir mit han mit nanivaaankek. God kirak menmen im epei man meriuwe menmen enum yi nepei yirak Jisas em.

19 *"Yi eiweikin sip eiwet menmen enum, yi eiyises God hirak kakisak menmen enum yi yirakem.

---

* 3:14 Mk 15:6-15   * 3:15 Ap 1:8, 2:32, 4:10, 5:30   * 3:17 Lu 23:34; 1Ti 1:13   * 3:18 Lu 24:27, 44, 46   * 3:19 Ap 2:38

20 Te Mitik Iuwe kakweti menmen kaknip han ki kaku werek werek, hirak kakriuwet Mitik hirak kehimitanek hirak kaku kaktikewi. Mitik ik hirak Jisas.

21 Hirak eku ekit wit ke God ere wi mamnen God kaknip menmen pike mamre yaaim. Nipaa God katip mit profet me menmen im te hir newisim mau tiwei newepyapirem.

22 **“Nipaa Moses hirak katip kar ik: ‘God hirak Mitik Iuwe kakit mitik kiutip ke weiwik mi, hirak kakwisik kakre mitik profet kaksiuwerek kakwepyapir menmen me God kakir ke hirak keriuweta hi han. Yi nikip emnep eiyimtau him hirak ketpiyem.*

23 Mit kerek nemtau him mirak nisesim au, hirak God kakpiri ne weiwik me Isrel kaknip nani.’

24 Nipaa mit profet yapirwe hir newepyapir him me God. Samyuel kekite profet hir nikaru nekrehir ke Moses, hir natip me wi im e.

25 **Him God ketpim kewet mit profet em, hir newepyapirem hiram me yi mit in. Yi eiyit menmen nipaa God katip kakwet maamrer ni em. Nipaa hirak katip Ebrahim kar ik: ‘Hi eriak yaaim me mit yapirwe nau ti heriuwe nepenyek kit.’*

26 **Te God kehimitan mitik kiriak menmen mirak hirak kinin ken yi mit ne weiwik me Isrel kereknyi yaaim kenip yi mit niutip niutip yeweik+n sip yewet menmen enum.”*

---

* 3:22 Diu 18:15, 18-19; Ap 7:37 * 3:25 Jen 22:18; Ga 3:8 * 3:26 Ap 13:46

4

Mit iuwe newis Pita kekite Jon tekre winak enuk

¹ *Pita kekite Jon wen terp en h̄irak Pita wen kat̄ip mit menmen, te mit pris kerek newet God menmen me mit, h̄ir netike mit̄ik iuwe kepten ke polis kerek naanm̄ipre winak ke God, h̄ir netike mit ne Sadyusi kerek han kitet mit naa h̄ir p̄ike nankrit nanu au, h̄ir nan nan̄this Pita ketike Jon.

² *H̄ir nine han enuk neriweret nentar h̄irak̄it tewepyap̄ir h̄im tat̄ip mit em, h̄irak̄it tat̄ip Jisas kaa h̄irak p̄ike kekrit kepu te mit h̄ir nisesik h̄ir nani, maain h̄ir p̄ike nankrit nanu.

³ *H̄ir net̄iwek̄ithis ne h̄inkew̄i newis̄ik̄it tekre winak enuk teit in ere wanewik.

⁴ *Te mit yap̄irwe nemtau h̄im me God Pita ket̄pim, h̄ir nisesim. In ek, mit neit Jerusalem h̄ir nises h̄im me God, h̄ir nar ke 5,000.

Mit iuwe kotim Pita kekite Jon teit winak ke kaunsil

⁵ Wanewik, mit iuwe pris netike mit iuwe ne kaunsil netike mit nin̄n nertei h̄im lo me Moses, h̄ir nererik neit Jerusalem.

⁶ H̄ir netike Anas, kerek kin̄n naanm̄ipre mit pris, h̄irak ketike Kaiafas, Jon, Aleksanda tekite mit yap̄irwe ne weiw̄ik me mit̄ik iuwe Anas, h̄ir nan nererik nau winak iuwe eik.

⁷ *H̄ir nari Pita ketike Jon neiȳt nan newis̄ik̄it terp nim̄n, h̄ir nit̄iwek̄ithi nar ik: “Keim̄n kekepi te yi epei yenip mit̄ik h̄it enum h̄irak k̄ire yaaik? Yi yekine niuk me keim̄n te yi yekepik?”

* **4:1** Lu 22:4, 52   * **4:2** Ap 23:8   * **4:3** Ap 5:18   * **4:4** Ap 2:41, 5:14   * **4:7** Mt 21:23

8 *God Hīmīn Yaaik kan kau kekre han ke Pita te hīrak ketpor kar ik: “Yi mīt iuwe yinīn naanmīpre haiu mīt ne Isrel yetike yi mīt iuwe ne Kaunsil,

9 yi yare yitawīrhi me menmen yaaim hawīr wenip mītīk ik hīt mīrak enum. Yi hanhan yayīrtei markeik te hawīr wenipmītīk ik kīre yaaik.

10 *Hi hatīp te yi mīt in yetike mīt yapīrwe ne wit kaiu Isrel yi eiyīrtei te mītīk ik kerp ninaan mi hīrak kīre yaaik keriuwe menmen iuwe me Jisas Kraīs nīpaa ke wit Nasaret kerek yi yewenkekik kau nu tentarakīt hīrak kaa, te God kīkīak pīke kekrit kepu.

11 *Hīm me God mau tīwei matīp tok piksa me Jisas mar im.

‘Hīrak kīre teinīk yaaik, te yi mīt yime wīnak yi yīneinīk yi han kitet hīrak enuk yi yepīrek. Yi yepīrek te God hanhanek kenipek hīrak kīre teinīk mītīk hīrak ketenen wīnak siup.’

12 *Hīrak kerekek kakīkaap mīt ne tī. Neiyān taau. Haiu mīt ne tī merer wit wit God ap kewetai niuk ham te haiu emisesik te hīrak kaktaihis taau. Jisas Kraīs kerekek.”

13 Hīr epei nemtau Pita ketike Jon hīrakīt tatīp hīm iuwe hīrakīt tīnaain au, hīr nertei hīrakīt ten skul au, hīr han kekrit kekrit me menmen im. Hīr nertei nīpaa hīrakīt tau tekite Jisas.

14 Hīr hanhan netpīwekīt menmen enum neneret te hīr nīr mītīk kerp ketikeret hīrak kīre

* 4:8 Mt 10:19-20; Ap 7:55
118:22; Mt 21:42; 1Pi 2:4, 7

* 4:10 Ap 3:6, 13-16
* 4:12 Mt 1:21

* 4:11 Sam

yaaik te h̄ir nekint̄ip nerp neit.

¹⁵ H̄ir nekint̄ip nerp neit o, h̄ir netp̄iwek̄it tatno witeik t̄inaaiw̄ir haau h̄ir newim. H̄irak̄it tatno. Nepei au, h̄ir m̄it ne kaunsil h̄ir nat̄ipan nat̄ip nar ik:

¹⁶ **“Haiu mamriak m̄it̄ik̄it it mekam? M̄it yap̄irwe nau wit Jerusalem epei nertei m̄it̄ik̄it wik h̄irak̄it t̄iriak menmen ik yaaik te haiu ap mepak̄inet taau.*

¹⁷ **Haiu em̄itp̄iwek̄it emneret h̄irak̄it ap tatwepyap̄ir h̄im me Jisas tat̄ip m̄it em te menmen im me Jisas mamno m̄it han au em̄it!”*

¹⁸ H̄ir nat̄ipan epei au, h̄ir nen̄in̄iwek̄it ner-
iyaak̄it tan, h̄ir netp̄iwek̄it h̄im manp te h̄irak̄it ap tatwepyap̄ir tat̄ip m̄it h̄im me Jisas.

¹⁹ Au, Pita ketike Jon tewenhi tetpor tar ik: “Yi han ekitet God h̄irak han kitet mekam yaaim haw̄ir ewisesim. H̄im mi o h̄im m̄irak.

²⁰ Te haw̄ir ewepyap̄ir menmen haw̄ir w̄irem, menmen haw̄ir wemtau h̄irak ketpim. Haw̄ir wekint̄ip au.”

²¹ M̄it ne kaunsil wen netp̄iwek̄it h̄im manp neneret. Nepei au, h̄ir neriuwetet ten wit eik. H̄ir ap n̄inap̄in menmen enum te h̄ir naks̄ip nentar m̄it yap̄irwe newen̄ipi niuk me God me menmen h̄irak̄it t̄iriakem.

²² M̄it̄ik kerek h̄irak̄it tekepik h̄irak k̄ire yaaik, h̄irak kin̄in 40 tito kau t̄i.

M̄it nises h̄im me Krai nitehi God kak̄ikepi ap n̄inaain newepyap̄ir h̄im m̄irak

---

* **4:16** Jo 11:47   * **4:17** Ap 5:28-29, 40

23 Hîr neriuwetet ten epei au, Pita ketike Jon pîke ten nîrakîť yinan tetpor menmen mîť iuwe pris netike mîť iuwe ne kaunsil netpim.

24 *Hîr nemtewek epei au, mîť hîr nitehi God natîp nar ik: “Mîťik iuwe God ti epei hewis nepni mekite tî, wan eik, menmen yapîrwe mewim.

25 *Nîpaa Hîmîn kit Yaaik hîrak kenip maam kiau Devit kewis hîm mau tîwei hîram matîp mar im:

‘Nenmak mîť ap ne weiwîk me Isrel hîr han enuk wîsenuk? Nenmak hîr nimenîpîn natîp weinîm me nanînep Mîťik Iuwe God.

26 Mîťik Iuwe kinîn naanmîpre mîť nerer wit wit hîr neit yipo henmik nopen menmen mîr hîr nan nererik nanînep Mîťik Iuwe God ketike Mîťik hîrak kehimîtanek hîrak Kraîs.’

27 *‘‘Menmen epei man. Mîťik iuwe gavman King Herot ketike mîťik iuwe gavman Pailat hîrakîť tetike mîť ne weiwîk me Isrel mîť han au, ne weiwîk ham, hîr yapîrwe nimoryipîr neit wit Jerusalem nenep mîťik yaaik kîrîak menmen mit kerek nîpaa ti ehimîtanek hîrak Kraîs.

28 *Hîr nererik nîrîak menmen mar ke nîpaa ti hanhan heriuwe menmen mit iuwe enîpem hîram mamnen.

29 *Te in ek Mîťik Iuwe God ti emtau menmen enum hîr netpayem me hîr nanwep. Ti ekepai haiu ap mînaain te haiu mamtîp mîť miyapîr hîm yaaim me Jîsas.

---

* 4:24 Eks 20:11; Nia 9:6; Sam 146:6 * 4:25 Sam 2:1-2 * 4:27 Mt 27:1-2; Lu 23:7-11; Ap 3:13 * 4:28 Ap 2:23 * 4:29 Ef 6:19

30 Ti eteik'in mit iuwe enun ti enip mit h'ir n'inap o his hit enun ti enipi h'ir en're yaain, ti ekepai haiu emnip menmen yaaim emikreh'ir ke mit'ik Jisas h'irak k'ir'iak menmen mit."

31 *H'ir nitehi God menmen epei au, haau ke winak h'ir nererik nau neit n'im'in ein, h'irak k'itan'ik, God H'im'in Yaaik kan kau kek're han k'ir kekepi te h'ir newepyap'ir h'im yaaim me God h'ir ap n'inaain au.

Mit nises h'im me God h'ir nekiyan nau han kiut'ip

32 *Mit yap'irwe h'ir nises h'im me God nekiyan nau han kiut'ip. Mit'ik kiut'ip kari pewek menmen au. H'ir mit yap'irwe han kitet nare menmen me mit niut'ip niut'ip h'iram menmen me haiu mit yap'irwe.

33 *God k'ikaap mit aposel keriuwe menmen m'irak iuwe te h'ir nat'ip werek werek newepyap'ir h'im me Jisas h'irak kaa God k'ik'iak p'ike kekrit kepu. Mit yap'irwe han kitet h'ir yaain iuwe.

34 *Mit'ik kiut'ip ke mit in yap'irwe h'irak ap mit'ik ketenen menmen auri me menmen yap'irwe au. Neim'in h'ir netenen ti o winak h'ir nesiuwerem nanit pewek mererim te h'ir neit pewek neiy'im nan

35 newet mit aposel em te h'ir nenkerem newet mit miyap'ir netenen menmen au h'ir newet'ir em te h'ir nau werek werek.

36 *Me wi im, mit'ik kiut'ip niuk m'irak Josep h'irak ke weiw'ik me Livai, h'irak n'ipaa miye

---

* 4:31 Ap 2:4   * 4:32 Ap 2:44   * 4:33 Ap 2:47   * 4:34 Ap 2:45

* 4:36 Ap 11:22-26, 13:2-3

p̄irak winaak keit wit Saipras kerek wan kimaak keketik, h̄irak kepu ketike m̄it en. Aposek nekine niuk m̄irak ham me h̄im Grik Banabas. Niuk im h̄iram mat̄ip mar im: “M̄it̄ik k̄ikaap m̄it nises h̄im me God.”

³⁷ H̄irak kerekek kesiuwe t̄i m̄irak ham keit pewek mererim keiȳim kan kewet m̄it aposek em.

5

H̄im me Ananias ketike m̄ite p̄irak Sapaira

¹ Banabas h̄irak kewet m̄it aposek kewet̄ir pewek kenemt̄in me t̄i m̄irak te m̄it̄ik hak au. Niuk m̄irak Ananias. H̄irak m̄ite p̄irak Sapaira. H̄irak kesiuwe t̄i m̄irak ham keit pewek mererim.

² *Te h̄irak kenke meiyaam p̄inam k̄isaw̄inem, h̄irak kewet m̄it aposek p̄inam h̄irak ketpor kar ik: “Pewek im hi ewetiyem h̄iram keremem. Hi ap etenen meiyam au.” M̄ite p̄irak epei wertei han k̄irak h̄ire wat̄ip: “H̄iram werek.”

³ *Pita kit̄iwekhi kar ik: “Ti henmak te ti hewis Seten kari han kit te ti hewis̄is God H̄im̄in Yaaik ti epei henke ham p̄inam h̄isaw̄inem?”

⁴ N̄ipaa ti etenen t̄i h̄iram mit. Ti epei he-siuwerem heit pewek mererim, h̄iram mit. Ti henmak te ti han kitet h̄ir̄iak menmen enum mar im h̄isaw̄in pewek p̄inam. Ti ap hewis̄isai haiu m̄it keriyen meriuwerem au. Ti hewis̄es God ek.”

⁵ *Ananias kemtau h̄im im epei au, h̄irak kenkew̄in kaa. H̄irak kenkew̄in kaa, m̄it kerek nemtau menmen im h̄ir nep̄irp̄ir iuwe.

---

* 5:2 Ap 4:34-35   * 5:3 Jo 13:2   * 5:5 Ap 2:43

⁶ Hír nepirpir iuwe, hír mít pipep neit laplap neiyim nan nesenkekik keriuwerem hír neiyik nen newisik kekre hei.

⁷ Maain, míte pirak wetari menmen im epei man, te híre wan in.

⁸ Pita kitíwehi kar ik: “Ti hetike mítik kit yi epei yeit nan im keremem me tí yi yesiuwerem o?” Híre wewenhi watip war ik: “Keremem.”

⁹ *Pita ketpíwe kar ik: “Ti hetike mítik kit yi yenmak te yi han kitetan yi yewen+n hím God Hím+n Yaaik te hírak kakyiwep au? Mít kerek epei newis mítik kit kekre hei, hír píke nan+nen nantuthis nanrit nan+no.”

¹⁰ Hírak katip epei au, míte ip e híre wenkewin waa. Wenkewin waa, pipep nan ním+n in nirep híre waa, te hír nínanep neiyip nen newisiye wíwaai menep hei ke mítik kóre.

¹¹ Mít ne weiwik miutip me God kerek nises hím me Krais neit Jerusalem netike mít han kerek nemtau menmen im, hír nepirpir wisenum.

Mít aposel níriak menmei menmei yaaim mirakel níkaap mít enun nínap o his híit enum

¹² *Mít aposel níriak menmen yaaim mirakel mekre ním+n ke mít neiyim níkaap mít neriuwerem. Mít yapirwe kerek nises hím yaaim me Krais hír nererik nau han kiutip neit w+nak iuwe ke God neit pínak niuk mirak “Hínp ke mítik Solomon.”

¹³ Mít kerek ap nises hím me Krais hír nínapen netikeri nau nererik, te hír han kiteti hír mít yaain.

---

* 5:9 1Ko 10:9 * 5:12 Ap 2:43, 14:3

14 *Mít miyapír yapírwe neweikín sip newet menmen enum nises God, hír nererik netike mít miyapír nípaa nises God.

15 Mít neit ein nír menmen yaaim aposel níríakem, te hír neit mít nínap neri nen newisi níwaai wit eik nentar yeno te Pita keke tí kakno in o ein kakwis his mamíntar mít nínap o au en wepni kíř kenep hímín kířak kentar mít nínap te hír nanre yaain.

16 *Mít yapírwe nerer wit wit menep Jerusalem hír nínan mít nínap netike mít herwe enum maníp mekreneri han kíř ken sip te hír neri nan te Pita kekepi hír yapírwe niutíp niutíp nire yaain.

Ensel kíkkaap mít aposel nínaaiwír wínak enuk

17 *Mítík iuwe hetpris ketike mít han kerek níríak menmen netikerek, hír netike mít ne Sadyusi kerek han kitet mít nani píke naníkrit au. Hír yapírwe han mekpep neriuwe mít aposel nentar menmen hír níríakem

18 te hír nen netorhis newisi nekre wínak enuk me nanamír ke mít yapírwe.

19 *Hír newisi nekre wínak enuk nepu nepeit, te Ensel ke God ke wítaan kan kíkaisiu weipír ke wínak enuk keriyei nen wit eik ketpor kar ík:

20 “Yi eino eiyířp wínak iuwe ke God eitíp mít miyapír hím me hír enises menmen ham yaaim hír nanu werek.”

21 Hír nemtau hím mírak epei au, wanewik mít aposel nen nekre wínak iuwe ke God natíp mít

---

* 5:14 Ap 2:41, 21:20   * 5:16 Ap 19:11-12   * 5:17 Ap 4:1-3, 6

* 5:19 Ap 12:7-10

miyap̄r h̄im yaaim. Me w̄i im, mit̄ik iuwe het-
pris ketike mit̄ kerek n̄r̄iak menmen netikerek
h̄ir nenine mit̄ iuwe ne Isrel netike mit̄ han ne
Kaunsil h̄ir nererik nau w̄inak nemtau h̄im. H̄ir
nau en, h̄ir nesiuwe mit̄ nan̄no w̄inak enuk te
nantihis nan̄nen.

²² H̄ir nen ein te h̄ir ap n̄ri nekre w̄inak enuk
au, te h̄ir p̄ike nan nat̄ip nar ik:

²³ “Haiu men miun w̄inak enuk epei au, haiu
m̄ir weip̄r nepei au nekepetek k̄ik (o pes enum
keit), mit̄ nerp weip̄r naanm̄iprewek te haiu
m̄ikaisiu weip̄r m̄inmat̄in mit̄ h̄ir nepu au.”

²⁴ Kerek mit̄ik kin̄n naanm̄ipre mit̄ plisman
ke w̄inak iuwe ke God h̄irak ketike mit̄ iuwe pris
nemtau menmen im, h̄ir han kitet karkeik te h̄ir
netpaan nen wit eik.

²⁵ H̄ir wen han kitet menmen im mit̄ik hak kan
kat̄ip kar ik: “N̄ik̄ip emnep eiȳmtau menmen
im. Mit̄ kerek n̄ipaa yi yewisi nekre w̄inak enuk
h̄ir nau neit w̄inak iuwe ke God newepyap̄r
menmen nat̄ip mit̄ miyap̄r em.”

²⁶ *H̄irak kat̄ip epei au, mit̄ik kin̄n naanm̄ipre
plisman ketike mit̄ plisman n̄rak epei nen ein
netorhis neri nan. H̄ir nan̄ip au nentar h̄ir
n̄inaain mit̄ yap̄rwe en nanw̄ir nan nan̄n̄ip.

*Mit̄ aposel h̄ir ap n̄inaain newepyap̄r h̄im me
God neit w̄inak ke kaunsil*

²⁷ H̄ir netorhis neri nan newisi nerp nekre
n̄im̄n, m̄it̄ ne kaunsil neweiknor, mit̄ik iuwe pris
kin̄n pris han, h̄irak kitorhi kar ik:

---

* 5:26 Mt 14:5

28 **“Nipaa haiu metpi hım manp yi ap yewepyapır hım me Jisas nepei ketpim te yi epei yatıp hım im merer wit wit ere mıt yapırwe ne Jerusalem epei nemtewem nenepim. Yi hanhan yaitıp haiu mıt in menep Jisas hırak kaa.”*

29 **Pita ketike aposel han newenhi natıp, “Haiu emises hım mi au, hım me God keremem.*

30 **Yi epei yenep Jisas hırak kaa kentaru tentarakıt te God ke maamrer niau nipaa ein naa, hırak kıkıak Jisas hırak pıke kekrit kepu.*

31 **God kıkıak keriyaak kan ketikerek tau. Hırak kau menep his yaaim kerek mıt iuwe newiyen. Hırak kıre mıtık iuwe kinın mıt hırak kakıkaap mıt ne Isrel te hır enweikın sip enwet menmen enum te hırak kakısak menmen enum hır nırıakem.*

32 **Haiu mewepyapır menmen im. Hımın Yaaik kerek God kewet mıt ek te hır nisesik, hırak kewepyapır menmen im.”*

Mıtık Gameliel katıp kaunsil te hır ap nanınep mıt aposel nani au emıt

33 **Mıt ne kaunsil nemtau hım im nepei au, hır nine han enuk wisenuk hır han kitet nanınep aposel nanınıp nanınepi.*

34 **Au, mıtık kiutıp ke kaunsil niuk mirak Gameliel hırak mıtık ke Farisi kerek hır ninın nises hım lo me Moses, hır mıt han kitet hırak iuwe, hırak kerp ninaan me kaunsil katıp mıt hır*

---

* 5:28 Ap 4:18; Mt 27:25   * 5:29 Ap 4:19   * 5:30 Ap 3:15

* 5:31 Ap 2:33-34; Ef 1:20; Hi 2:10, 12:2   * 5:32 Ap 1:8   * 5:33

Ap 7:54   * 5:34 Ap 22:3

nansiuwe aposel nanino wit eik nanino nanikre haau ham.

³⁵ Hır epei nen wit eik, hırak katıp mıt ne kaunsil kar ik: “Yi mıt ne weiwık me Isrel. Yi han ekitet werek menmen yi hanhan yairiak mıt in em.

³⁶ *Nıpaa mıtık Tiudas kekrit katıp hırak mıtık iuwe, te mıt 400 nererik nisesik. Au, mıt nakıp kaa te mıt nıpaa nisesik noknın nanino.

³⁷ *Me wı nıpaa mıt newis niuk me mıt yapırwe mekre tiwei me gavman, mıtık Judas ke wit iuwe Galili kari han ke mıt hır nisesik te hır mıt han nakıp kaa, mıt kerek nisesik hır noknın nanino.

³⁸ Te in ek hi hetpi me menmen me mıt in. Yi ap eiriak enum me mıt in au, eiwisi enıt. Menmen im hır nisesim hıram han ke mıt keremem te hıram mami mamıt.

³⁹ Au en, menmen im God hırekas kırıakem, te yi ap eiyinın mıt in me menmen au, eiyıntar yi eiyırtei yi yetike God yenepan hırak kakıkepi.” Hırak katıp epei au, mıt ne kaunsil nises hım mırak.

Mıt aposel hır han yaaik mıt nerekyor enum nentar hır ne Kraıs

⁴⁰ *Hır nesiuwe mıt nen neithis aposel neri nan, hır natıp plisman nanıp neriuwe nıpın. Hır nanıp neriuwe nıpın, hır neriuweti nen netpor hım manp te hır ap pıke nantıp mıt hım kerek nıpaa Jisas epei ketpim, au meit.

---

* 5:36 Ap 21:38   * 5:37 Lu 2:1-2   * 5:40 Ap 4:18

41 *Aposel ninaaiwɨr wɨnak ke kaunsil han yaaik nentar hɨr nertei God han kitet hɨr yaain te hɨr mɨt han nanɨp nentar hɨr nises hɨm me Jisas.

42 *Hekrit hekrit neit wɨnak iuwe ke God kekite wɨnak ke mɨt hɨr wen natɨp mɨt miyapɨr hɨm yaaim me Jisas kerek hɨrak Mɨtɨk God kehɨmitanek kakɨkaap mɨt nantike God nanu.

6

Hɨr nehɨmitan mɨt hispɨnak wik (7) nɨkaap mɨt aposel

1 *Maain wɨ ham, mɨt nises hɨm me Krais hɨr nɨre yapɨrwe. Mɨt nises hɨm me Krais kerek natɨp hɨm Grik, hɨr nemtaantɨwo neriuwe mɨt nises hɨm me Krais hɨr natɨp hɨm Hibru. Mɨt natɨp hɨm Grik hɨr natɨp nar ik: “Mɨt ap newet miyapɨr han kerek mɨkaan nɨr naa epei nɨnainwɨri, mɨt han ap nekepi newetɨr menmen nɨnpɨn werek au.”

2 Te mɨt aposel hiswiyen wik (12) nenɨne mɨt yapɨrwe nises hɨm me Krais netpor nar ik: “Haiu mɨt aposel emwet mɨt miyapɨr pewek me nɨnpɨn menmen meiyam te haiu ap mewepyapɨr hɨm me God au emɨt.

3 *Te naiu yinan yi yɨnyatɨn mɨt hispɨnak wik (7) hɨr mɨt yaain God Hɨmɨn Yaaik kau han kɨr hɨr nertei menmen werek werek haiu mehɨmiteni hɨr naanmɨpre menmen im.

4 Hɨr enɨrak menmen im te haiu mehɨmitan hɨras haiu hekrit hekrit mitehi God menmen, haiu matɨp mewepyapɨr hɨm me Krais.”

5 *Mɨt miyapɨr yapɨrwe hɨr han yaaik neriuwe

* 5:41 Mt 5:10-12; 1Pi 4:13   * 5:42 Ap 9:22, 17:3   * 6:1 Ap 4:35

* 6:3 1Ti 3:7   * 6:5 Ap 8:5

h̄im me m̄it aposel te h̄ir nehimitan m̄it hispinak wik (7). H̄ir nehimitan Stiven, h̄irak m̄it̄ik kises h̄im me God iuwe, God H̄im̄in Yaaik kau kekre han k̄irak iuwe. H̄ir nehimitanek kekite Filip, Prokoras, Naikena, Taimon, Pamenas, h̄ir netike Nikolas, kerek n̄ipaa ke wit Antiok. H̄irak ap ke weiw̄ik me Isrel te h̄irak n̄ipaa keweik̄n sip kewet menmen enum kises h̄im me Moses.

⁶ *H̄ir neit m̄it in neriyei neri nen m̄it aposel. H̄ir nitehi God ke m̄it in, h̄ir ner neit m̄it in neriyei neri nen m̄it aposel. H̄ir nitehi God ke m̄it in, h̄ir newis his mau paan k̄ir niut̄p niut̄p nehimiteni n̄ir̄iak menmen h̄ir n̄ipaa netpim.

⁷ *M̄it miyap̄ir neiyān yap̄irwe neit Jerusalem nemtau h̄im me Krai, h̄ir nisesim. M̄it pris h̄ir newet God menmen me m̄it, h̄ir yap̄irwe nises h̄im yaaim me Krai.

M̄it han ne Isrel neithis Stiven neriyaak neiȳik nen kaunsil

⁸ *H̄irak Stiven kerek kises h̄im me Krai, God kerek̄iw̄ek yaaim, kewet̄iw̄ek menmen iuwe m̄irak te h̄irak k̄ir̄iak menmen yaaim mirakel k̄ikaap m̄it kerek h̄ir n̄inap o menmen yap̄irwe man̄ip te h̄ir n̄ire yaain.

⁹ Te m̄it han netikerek nenehan. M̄it in h̄ir ne w̄inak kerek m̄it nererik nekine h̄im me Moses nekrerek. Niuk me w̄inak ik h̄iram Friman kentar m̄it n̄ipaa nepu enum n̄ir̄iak menmen nan̄it pewek mererim au, te in ek h̄ir n̄inaaiw̄ir menmen im. M̄it in h̄ir ne wit Sairini, wit Aleksandria, Silisia ketike provins Esia, h̄ir netike Stiven nenehan.

---

* 6:6 Ap 13:3, 14:23   * 6:7 Ap 2:41, 16:5   * 6:8 Ap 2:43

10 *Hir nenehan te God Himin Yaaik kikaap Stiven hirak kertei menmen wisenum te mit en ap natip menmen nininek taau.

11 *Hir han enuk newet mit han pewek te hir nan newepyapir Stiven natip nar ik: “Haiu memtewek hirak katip enum me Moses ketike God.”

12 Mar im hir nari han ke mit yapirwe hir han enuk hir netike mit iuwe ne kaunsil netike mit ninin nertei him lo me Moses hir nan netiwekhis neriyaak neiyik nen winak ke kaunsil.

13 *Hir neithis mit han nan nemitiwekpin natip nar ik: “Hekrit hekrit mitik ik hirak katip enum me winak iuwe ke God ik ketike him lo me Moses.

14 Haiu memtau hirak katip Mitik Jisas ke Nasaret kakwen winak iuwe ke God ik e kaknip haiu mit emises him ham me him nipaa Moses kewisim kewetaiyem.”

15 Mit yapirwe neit winak ke kaunsil nirapire Stiven nir ninaan mirak hiram mire ninaan ke mitik ensel ke wit ke God, hiram merhhe.

7

Stiven katip mit ne kaunsil him mirak

1 Mitik iuwe hetpris kinin mit pris han, hirak kitehi Stiven kar ik: “Menmen mit in netpaiyem nipaa ti hetpim o au?”

2 *Stiven kewenhi ketpor kar ik: “Nai yinan yetike haairer, yi eiyimtau him mai. Nipaa enum eik Ebrahim hirak maam nipu kaiu ken wit

---

* 6:10 Lu 21:15   * 6:11 Mt 26:59-61   * 6:13 Jer 26:11   * 7:2
Jen 11:31-12:7

Heran wen au, h̄rak kepu wit Kaldia, God h̄rak yaaik kerh̄he kewepyap̄ir h̄rekes

³ kat̄ip Ebrahim kar ik: ‘Ti enaaiw̄ir wit kit ik e, haairer, paaprer nit, ti eno t̄i hak hi tewen ateiknutek.’

⁴ H̄rak kat̄ip epei au, Ebrahim k̄inaaiw̄ir wit ke m̄it ne Kaldia ken kau wit Heran. H̄rak kau en ere haai k̄irak epei kaa te maain God kesiuwerek ken wit kerek ȳi m̄it in yewi.

⁵ *H̄rak kau en me w̄i eim, te God ap kewet̄iw̄ek t̄i kei kike kiut̄ip au. God kat̄ip Ebrahim h̄rak kakwet̄iw̄ek t̄i kaktike nepenyerer n̄irak h̄r nant̄iw̄ek. W̄i God kat̄ip Ebrahim h̄m im, Ebrahim ap kine n̄ikerek wen au.

⁶ *God kat̄ip Ebrahim h̄m im, h̄rak kat̄ip kar ik: ‘N̄ikerek ni nanu t̄i hak ere 400 tito. H̄r nanu enum m̄it nanrekyor enum, h̄r nanre m̄it enun nekre w̄inak enuk h̄r nanriak menmen nan̄t pewek mererim au.

⁷ *Maain hi anep m̄it kerek nanriak nepenyerer ni enum, hi an̄ip erekyor enum te hi eriyei nepenyerer ni nan̄inaaiw̄ir wit enuk ek nan̄nen t̄i ik nanises h̄m mai nanwenan̄ipi.’

⁸ *H̄rak kat̄ip epei au, God kewet̄ Ebrahim h̄m h̄rak kakisesim me h̄rak kerekir ȳink k̄irak keteik̄n m̄it h̄rak kises God h̄rak̄it tekiyak̄it tau teit. Maain h̄rak kine n̄ikan k̄irak Aisak. H̄rak kepu me w̄i hisp̄nak wikak (8), haai k̄irak kerekir ȳink k̄irak. Maain h̄rak Aisak k̄ire iuwe, h̄rak kine Jekop, te h̄rak kerekir ȳink k̄irak. Maain Jekop k̄ire iuwe h̄rak kerekir ȳink ke

* 7:5 Jen 15:18   * 7:6 Jen 15:13-14; Eks 12:40   * 7:7 Eks 3:12

* 7:8 Jen 17:9-14

nɪkerek hiswiyen wik nɪrak (12). Hɪr maamrer nɪpu nau.

9 **“Maain hɪr nɪre iuwe hɪr han menepep nɪkik kɪr Josep te hɪr nesiuwerek ken his me mɪt nanɪno Isip hɪr neit pewek mererik. Josep kɪrɪak menmen keit pewek mererim au, te God kau ketikerek naanmɪprewek.*

10 **God kekepik keriuwe menmen enum yapɪrwe epei man mɪt nerekyɪwekem. Wɪ kerek Fero mɪtik iuwe ke wit iuwe Isip kari Josep kan kɪrek, God kekepik hɪrak katɪp hɪm yaaim kertei menmen werek werek. Fero epei kɪrek hɪrak kehɪmɪtanek hɪrak kinɪn naanmɪpre wit iuwe Isip ketike wɪnak yapɪrwe me mɪtik iuwe Fero.*

11 **“Maain wɪ man tɪ hawɪ au te ni mɪr mewo au maa meit wit Isip kekite wit Kenan. Menmen im mewaank mɪt yapɪrwe, maamrer nɪpu nau nɪnatɪn menmen au.*

12 **Maain Jekop kemtau menmen meit wit Isip, hɪrak keriuwet nɪkerek, hɪr maamrer nɪpu nau, hɪr ninɪn nen Isip nanɪt menmen.*

13 **Maain hɪr pɪke nen neteipim te Josep kewepyapɪr hɪrekes ke heiyuwerer nɪrak kerek hɪr han kitet nɪpaa ein hɪrak kaa. Marik Fero kertei Josep heiyuwerer nɪrak, haai kɪrak hɪr nepu.*

14 **Josep katɪp heiyuwerer nɪrak kar ik: ‘Yi eitɪp haai kai hɪrak ketikewi, miyapɪr ni nɪkerek ni yi einen eiyu wit Isip.’ Mɪt miyapɪr hɪr yapɪrwe nar ke 75 mɪt.*

---

* **7:9** Jen 37:11, 28, 39:1-3, 21-23   * **7:10** Jen 41:37-44; Sam 105:21

* **7:11** Jen 41:54   * **7:12** Jen 42:1-5   * **7:13** Jen 45:1-4, 16

* **7:14** Jen 45:9-11

15 *Epei au, Jekop ketike n̄kerek n̄rak nepeny-
erer n̄rak nekiuwe nen Isip nau en ere h̄rak
ketike n̄kerek n̄rak, kerek maamrer n̄pu n̄aiu,
h̄r ne m̄t h̄r naa.

16 *Nepenyerer neit herwe ȳnk neiȳk nen
wit Sikem h̄r newis̄m mekre han kerek n̄paa
Ebrahim kew̄r pewek ketnik ke m̄t ne weiw̄k
miut̄p me m̄t̄k Hemo.

17 **“W̄i epei man menep kerek God kakises h̄m
n̄paa h̄rak kat̄p Ebrahim em me kakwet̄wek
t̄i me wit Kenan, m̄t haairer ne weiw̄k maiu h̄r
n̄ire yap̄rwe neit wit Isip.*

18 H̄r n̄ire yap̄rwe ere m̄t̄k Fero hak kin̄n
naanm̄pre Isip. H̄rak ap kises menmen n̄paa
Josep k̄r̄akem au k̄nein̄m kentar n̄paa enum
eik Josep kaa.

19 *H̄rak kewises maamrer n̄aiu, h̄rak ke-
waanki. H̄rak kenipor h̄r new̄r n̄kerek
hemkre tu nen wit eik te h̄r au nani.

20 *Me wit im e, Moses miye p̄rak h̄re winaak
h̄rak yaaik wetpen. Miye haai naanm̄prewek
neit w̄nak ere wenke wikak.

21 *Wenke wikak o, miye haai n̄rak newis̄k
keit wit eik nises h̄m me m̄t iuwe nin̄n
naanm̄pre Isip. H̄rak kaa au. N̄ki pe
m̄t̄k iuwe Fero h̄re w̄rek weriyaak wet̄wekhis
naanm̄prewek h̄rak k̄re n̄kan k̄re.

22 M̄t ne Isip neteikn̄wek menmen yap̄rwe
h̄r nerteiyem te h̄rak k̄re m̄t̄k iuwe kat̄p

---

* 7:15 Jen 46:1-7, 49:33   * 7:16 Jen 23:2-20, 33:19; Jos 24:32

* 7:17 Eks 1:7-8   * 7:19 Eks 1:10-22   * 7:20 Hi 11:23; Eks 2:2

* 7:21 Eks 2:3-10

hım yaaim kırıak menmen yaaim kertei menmen yapırwe.

23 “Maain Moses kepu 40 tito epei au, hırak kare kakno kakır nırak yinan ne weiwık miutıp mırak me Isrel.

24 *Hırak ken en kır mıtık ke Isip kırıak mıtık ke Isrel menmen enum te hırak Moses kekepik kenep ke Isip kakıp kaa.

25 Hırak han kitet mıt ne weiwık miutıp mırak nanırtei God kehimitanek te hırak kakıkepi hır nanınaaiwır Isip te hır au netari.

26 Wı ham hırak kır mıtıkıt wik te weiwık miutıp mırak tenepakıt te hırak kereksir ketpıwekıt kar ik: ‘Emıt! Yi mıtıkıt yi te maam kiutıp. Yi ap te yi yırıakakıt enum emıt!’

27 Au, hırak kerek kırıak keiyak enum keriuwet Moses ken ketpıwek kar ik: ‘Ti enopin. Keimin kehimitenut ti mıtık iuwe naanmamprai erehirawır hawır wenepakıt me menmen?’

28 Ti han kitet ti eiyep har ke nepıp ti enep kei ke Isip a?’

29 *Moses kentaı menmen mıtık ketpıwekem, hırak han kitet mıtık iuwe kakımtau hırak kenep mıtık ke Isip kaa te hırak kınaain kınaaiwır Isip kırır ken yanımın kipiun wit Midian kau en. Hırak kau en o, hırak kine nıkerek hırakıt wik.

30 *Hırak kepu wit Midian kau en ere 40 tito. Wı ham, ensel ke God kısawın kekre nu, hırak kenip si metnen mau nu keit wit تنهاan weinık menep mınıu (o neiyıp) Sainai. Hırak

---

* 7:24 Eks 2:11-15, 21-22   * 7:29 Eks 18:3-4   * 7:30 Eks 3:10

kewepyapir hirekes kekre nu kerek Moses kirek si metnen mewik.

³¹ Moses kirek si metnen mewik, te hirak kehinhin ken menep kakirek. Hirak ken menep kakirek, hirak kemmau God ketpewek.

³² Hirak ketpewek kar ik: 'Hi God ke maamrer nipu nit. Hi God ke Ebrahim, Aisak, Jekop.' Moses hirak kepirpir kinapen kikiamna kirek au.

³³ Mitik Iuwe God ketpewek kar ik: 'Ti eket su mit. Ti ik ti herp en, hirak ti holi hi hehimitanek hirak kai hentar hi hewik. Hi hanhan ti han ekitita.

³⁴ Hi epei hir menmen enum mit nirak mit ne weiwik miutip mai neit Isip. Hi hemtau him mir hir natip nenepip te hi han akepi. Ti enen in ewisa hi heriuwetit ti eno Isip.'

³⁵ "Moses hirak mitik kerek mit ne Isrel nipaa netpewek nar ik: 'Keimin kehimitenut ti naanmamprai erehirai haiu mit menehan menepan me menmen? Taau!' Hirak kerekek God keriuwetek ken naanmpri, ensel ke God kekre nu sitaak hirak kekepik.

³⁶ *Hirak kekepik, hirak Moses keriyei mit ninaaiwir Isip, hirak kirak menmen yaaum iuwe mirakel nipaa mit nrem au keit wit Isip ketike Wan kire Yiwir, ketike wit tenhaan weinim ere 40 titu.

³⁷ *Moses kerekek hirak katip mit ne Isrel kar ik: 'God hirak kakweti mitik hirak profet kakir ke hi hirak keriuweta, hirak ke yi mit te yi yayimtau him mirak.'

---

* 7:36 Eks 7:3, 14:21; Nam 14:33   * 7:37 Ap 3:22

38 *Moses nɪpaa kepu ketike mɪt ne Isrel nererik nau wit tenhaan weinɪm, kerek mɪt newi au. Hɪrak kepu ketike maamerer nau netike ensel kerek ketpɪwek keit miniu (o neiyɪp) niuk mɪrak Sainai. Hɪrak keit hɪm me God hɪram mamkaap mɪt nanu nanɪt tipmain tipmain enum eik hɪrak kewetaiyem.

39 *“Au, maamerer nai nɪneinɪk nises hɪm mɪrak au. Hɪr neweikɪn sip newetɪwek, nekre han kɪr hɪr hanhan pɪke nanɪno Isip,

40 *te hɪr natɪp Eron nar ik: “Ti eime menmen mɪre bulmakau hɪram mamɪr ke God kiau hɪram maminɪn mamno naanmamprai. Haiu mepɪtari Moses hɪrak kerek keriyai meit Isip keraɪ kan, hɪrak kepeit mɪniu (o neiyɪp) o hɪrak keit neiyɪn o mekam makɪp. Ekɪt en ekɪt!”

41 Me wɪ im hɪr nime nu mɪre bulmakau, hɪr nenep samiyak neit hemkre neiyɪm nehɪnek, nemaniyek naam teipe menmei menmei miunewek neiyɪm nɪrɪre.

42 *Hɪr nemaniyek nɪrɪre o, God keweikɪn sip kewetɪr kewisi hɪr newenɪpi hɪr mau nepni. Hɪm God hɪrak kewet mɪt profet em hɪr newisɪm mau tɪwei matɪp mar im:

‘Yi mɪt ne Isrel. Me 40 tito yi ap yenep samiyak yeit hemkre yeiyɪm yehɪnem au. Yi yewet tɪpir ham em.

43 Yi yɪnan weisaak me yɪnk me meme me tɪpir Molok kerekek. Hi au. Yi yɪnan menmen mɪre me tɪpir Refan yi yɪrɪakem. Im

---

* 7:38 Eks 19:3; Diu 5:5, 9:10; Ap 7:53   * 7:39 Nam 14:3   * 7:40
Eks 32:1-6, 23   * 7:42 Jer 19:13; Emo 5:25-27

em hiram mire ninaan mau teinik mi yi yimaam yewenipi niuk mir. Hi au. Te maain hi tewen eriuwet mit nepan ne wit Babilon hir naninen nantihis nanri nanino yi eisipat wit kir yi einoin.

44 *Maamrer naidu neremime weisaak kir neit wit tenhaan weinim mit ap newi. Weisaak ik keteiknor hirak God kau ketikeri. Hir epei nimaak kar ke nipaa God katip Moses keteikniwek han kirak hirak kimaak.

45 *Maain nikerek nir neit weisaak kir ke haairer te hir netike Josua neiyik nen, hir nari ti ke mit ap ne weiwik me mit ne Isrel. God kepir mit in nen naa te mit ne Isrel nekrehir kir. Weisaak kir kepu keit wit Isrel ere wi Devit naanmipre mit en.

46 *God hanhan Devit te Devit kitiwekhi kakime winak ke God kerek maam nipu kaidu Jekop kewenipiyek.

47 *Au, Solomon, Devit nikan kirak hirak kime winak eik e.

48 "God hirak mitik iuwe ap kepu winak mit nimaak. Au, mitik profet Aisaia kewis menmen im:

49 *Mitik Iuwe God hirak katip kar ik: "Nepni hiram mire yeno kai hi hau en, hi hinin naanmipre menmen, ti hiram mire tapin hi hewis hit menterim. Te yi yayime winak karkeik te hi ehun?"

50 Hi ehun wit karkeik? Hi hirekes epei hewis menmen yapirwe."

---

* 7:44 Eks 25:40   * 7:45 Jos 3:14-17, 18:1, 23:9   * 7:46 2Sml 7:1-16; Sam 132:1-5   * 7:47 1Kin 6:1, 14   * 7:49 Ais 66:1-2

51 **“Yi mit enun nikip paan tokini. Yi yire mit enun ap yises him God ketpiyem. Yi yar ke maamrer ni. Yi yetikeri ap yises him me God Himin Yaaik au.*

52 **Yi eikine niuk me mitik profet kiutipen ke mit profet yapirwe kerek nipaa ein nepu te maamrer ni ap nerekyor enum. Taauye! Hir nenep mit en kerek nipaa newepyapir him natip Mitik Yaaik Krais God kehimitanek hirak kaknen kakikepai. Yi hiras epei yenep mitik ik.*

53 **Yi keriyen yeit him me God ensel kewetiyem te yi ap yisesim au.”*

Mit newir nan nenep Stiven hirak kaa

54 **Mit ne kaunsil nemtau him Stiven epei ketpor, hiram merekiror han hir han enuk ner-iuwerek yehes matin mekeipepam.*

55 **Stiven kerek God Himin Yaaik kau kekre han kirak iuwe hirak kikiamnaan kir menmen iuwe me God, hirak kir Jisas kerp God his yaaim mirak kerek mit iuwe nerpai.*

56 **Stiven kirek, hirak katip kar ik: “Yi eiyimtau. Hi hir nepni mewep hi hir wit ke God kau yaain. Mitik Jisas, hirak Mitik ke wit ke God hirak kerp his yaaim mirak.”*

57 *Hirak katip menmen im epei au, hir mit yapirwe ninap nenepip nemesis nikip ninapen nemtau him im, hir nesiuknen nererik neweikniwek netenenik*

* 7:51 Eks 32:9; Jer 9:26; Ais 63:10 * 7:52 2Kro 36:16; Mt 23:31

* 7:53 Ap 7:38; Ga 3:19; Hi 2:2 * 7:54 Ap 5:33 * 7:55 Mt 22:44;

Ap 2:33-34, 5:31 * 7:56 Kl 3:1

58 *neriyaak ken wit eik ere ninaaiwir niwa ke wit Jerusalem, hir newir nan nakip. Mit nipaa newepyapirek nenke saket mir nokim newisim miwaai hit me mitik pipak hak niuk mirak Sol, hirak naanmipre saket mir te hir nenep Stiven.

59 *Hir wen newir nan nakip, hirak Stiven kitehi God katip kar ik: “Mitik Iuwe Jisas ti ehit himin kai.”

60 *Hirak kitehir kewen ninip kinap him iuwe, “Mitik Iuwe ti ap han ekitet menmen enum hir nerekyewem.” Hirak katip menmen im epei au, hirak kaa. Mitik Sol hirak han yaaik hir nakip kaa.

8

Sol kare kakawaank mit miyapir nises him me Krai

1 *Me wi im mit neit Jerusalem newaank mit miyapir kerek nises him me Krai. Mit yapirwe hir nises him me Krai ninaaiwir Jerusalem nirir nen nau nerer wit wit neit provins Judia kekite provins Sameria. Hir mit aposel au, hir wen nau neit Jerusalem.

2 Mit han nises him me God werek, hir neit Stiven herwe yink kirak nen newep hei newisik, hir nikitek him iuwe.

3 *Hir nikitek te Sol kare kakawaank mit miyapir nises him me Krai. Hirak ken kerer winak winak kari mit miyapir ken kewisi nen nekre winak enuk.

---

* 7:58 Ap 22:20   * 7:59 Sam 31:5; Lu 23:46   * 7:60 Lu 23:34

* 8:1 Ap 7:58, 8:4, 11:19   * 8:3 Ap 9:1, 13, 22:4, 26:9-11

Mit newepyapir natip him yaaim me Kraiss neit provins Sameria

⁴ Mit nises him me Kraiss kerek nipaa nirir ninaiwir Jerusalem nen ein ein natip mit miyapir him me Kraiss.

⁵* Mitik niuk mirak Filip ken wit Sameria katip mit ne mitik Kraiss kerek God kehimitanek kan kikaap mit.

⁶ Mit miyapir yapirwe hir han kiutip newis nikip nises menmen hirak ketpim nentar hir nir menmen yaaim hirak kiriakem keiyim kikaap mit.

⁷* Hirak kepir herwe enum hiram menepip menpin mekeipin mit, hirak kikaap mit hit maa o mit hit enum hir nire yaain,

⁸ te mit neit ein han yaaik nepu.

⁹ Mitik hak niuk mirak Saimon hirak kau wit Sameria. Nipaa ere wi Filip kan hirak ketenwo henpin, kewen hawi menmei menmei marim te mit miyapir neit Sameria hir han kir kekrit. Hirak kewenipi hirekes hirak iuwe.

¹⁰ Mit yapirwe neit Sameria, mit iuwe, mit weinin, hir nemtau him mirak nisesik. Hir natip nar ik: "Mitik ik hirak ketenen menmen me God iuwe hirak kire God."

¹¹ Mit en hir nisesik iuwe nentar me wi yapirwe hirak kenipi hir han kir kekrit keriuwe menmen hirak kiriakem.

¹² Te maain Filip kan katip mit miyapir him me God kakinin naanmampre mit, ketpor him me Jisas Kraiss, mit miyapir yapirwe hir neweikin sip newet Saimon, hir nises him im te Filip kikiiri.

---

* 8:5 Ap 6:5   * 8:7 Mt 10:1

13 Saimon hırkes kises hım me Krais, Filip kıkırek. Epei au, hırak kises Filip menep menep kire wariyakıt kırak, hırak kır menmen yaaim iuwe hırak kırıakem kıkıkaap mıt keriuwerem te hırak han kırak kekrit.

14 Mıt aposel neit Jerusalem nemtau mıt ne Sameria nises hım me God, hır neriuwet Pita kekite Jon hırakıt ten Sameria.

15 Hırakıt ten tiun Sameria, hırakıt titehi God te God Hımın Yaaik kaku han ke mıt in,

16 tentar God Hımın Yaaik ap kan kewi wen au. Filip kıkırı kekine niuk me Jisas kerekek.

17 *Pita ketike Jon tewis his mırakıt mewi te God Hımın Yaaik kan kau han kır.

18 Saimon kır aposel tewis his mırakıt mau mıt God Hımın Yaaik kan kewi, te hırak katıp kakwet Pita kekite Jon pewek

19 ketpıwekıt kar ik: “Yi yenipa hi hertei menmen im te hi ewis his mamu mıt, God Hımın Yaaik kakwi.”

20 Pita kewenhi kar ik: “Hi hanhan ti hetike pewek mıt yaino si tatıkneni yentar ti han kitet ewır pewek ehıt menmen yaaim me God hırak kewet mıt en em weinım.

21 *Menmen im hıram menmen mit au, mentar God kır han kit hırak yaaik au.

22 Ti eweikın sip ewet menmen im me ti han kitetim, ehitehi God kakısak menmen enum ti han kitetim.

23 *Hi hertei ti han enuk hemkre menepam heriuwe menmen haiu mırıakem. Menmen im enum mau mekre han kit metenıt mar ke waai mesenkek mıtık hak his mırak keit winak enuk.”

* 8:17 Ap 19:6 * 8:21 Sam 78:37 * 8:23 Hi 12:15

24 Saimon katip Pita kekite Jon: “Yi eiyitehi God ke hi te menmen ti hetpim ap mamnen mamrewaank.”

25 Pita ketike Jon tatip menmen hirakit terteyem me Jisas Krais, hirakit tetpor him me God. Epei au, hirakit pike tepno Jerusalem, hirakit ten tatip mit miyapir him me God terer wit wit me provins Sameria ere hirakit tpiun wit Jerusalem.

Filip katip mitik ke Itiopia him yaaim me Krais

26 Pita ketike Jon epei ten, ensel ke Mitik Iuwe God kan katip Filip kar ik: “Ti hekrit ekiuwe eno ere ti epiun yayiwe kepno Jerusalem ere wit Gesa.” Nipaa mit nises yayiwe ik te in ek au.

27-28 **Filip kementewek epei au, hirak kekrit ken. Me wi im mitik hak hirak mitik iuwe ke wit Itiopia pike kakno wit kirak kitet yayiwe ik kepno. Mitik ik mitik iuwe naanmipre pewek me mite iuwe mit nekine niuk mire nenewe Kwin Kadesi, hire pe kantri Itiopia. Hirak ken wit Jerusalem kewenipi God te hirak pike kau karis kirak kepnen. Hirak kepnen hirak kekine twei nipaa profet Aisaia kewisim.

29 God Himin Yaaik katip Filip kar ik: “Ti eno menep karis im ti etikerek eino.”

30 Hirak katip epei au, Filip kesiuknen ken menep kemtau mitik ek kekine him mau twei nipaa profet Aisaia kewisim. Filip kitiwekhi kar ik: “Ti hertei hir o as me menmen ti ekinaam o au?”

---

* 8:27-28 Ais 56:3-7 * 8:27-28 Ap 9:22, 17:3

31 *Mítik iuwe eik kewenhi kar ik: “Markeik te hi erteiyem? Mítik ketpo menmen te hi erteiyem. Ti enen etikewa ewu in ti ewepyapír menmen te hi erteiyem.”

32 *Hím mítik hírak kekinaam híram mar im: “Hírak kire sipsip mít neriyaak nakíp hírak ketikeri nenepan au. Hírak kire sipsip mít nime tepnek mirak hírak katíp hím enum au, hírak kekintíp.

33 Hír nenipek yínk enuk, hír nanriyaak kakno kot mít nankepik au. Keimín kakwis niuk me níkerek nírak mamu tíwei? Hírak mítik hak ap kakwisím kakíntar hír nankíp kaki, hírak ap kaku tí kakine níkerek au.”

34 Mítik iuwe kitehi Filip kar ik: “Ti etpo profet katíp keimín? Hírak hírekes o mítik hak?”

35 Filip ketpíwek menmen, hírak katíp me hím ek hírak kekinam te hírak ketpíwek hím yaaim me Jisas.

36 *Hírakít tepno yayiwe típiun wit heipun míwaairi te mítik iuwe katíp, “Ahírek! Típar mei míwaai in. Ap menmen mei meiyepeta te ti ekíra au.”

37 [Filip kewenhi, “Hi ekrit te ti hises Jisas Kraiss heriuwe han kit.” Hírak kar ik: “Hi han kitet Jisas hírak Níkan ke God kerekek.”]

38 Hírakít tatíp epei au, mítik iuwe katíp mítik naanmípre karis híram merp, te hírak ketike Filip tenke ten típar, Filip kíkírek.

---

* 8:31 Jo 16:13   * 8:32 Ais 53:7-8   * 8:36 Ap 10:47

39 *Hirakit tinaaiwir tipar tiniu ten, God Himin Yaaik keithis Filip keriyaak ken te mitik iuwe kerenaan kinketnivek kirek au. Hirak pike kau karis kitet yayiwe han yaaik ken narak en.

40 *Te God Himin Yaaik hirak kari Filip ken. Hirak keriyaak ken, te hirak kerenaan kir hirekes hirak keit wit Asdot. Hirak keke ti ken kerer wit wit kewepyapir hm yaaim me God ere hirak kipiun wit Sisaria.

9

Sol keweikin sip kewet menmen enum kises him me Jisas

1 *Filip wen kiriak menmen, mitik Sol wen katip enum kaknep mit miyapir nises hm me God. Hirak ken kir mitik iuwe pris kerek kinin naanmipre pris yapirwe,

2 hirak kitivekhi kakit tiwei keiyim kakno winak me mit ne weiwik me Isrel hir nau nererik nekine hm me Moses neit wit Damaskas. Tiwei ik katip hiram yaaim te Sol kir mit miyapir kerek nises hm nipaa Jisas ketpim, hirak kaktorhis kakriyei kakri kaknen wit Jerusalem.

3 Hirak keit tiwei epei au, hirak ken wit Damaskas. Hirak kepno menep, si mewenin waswas moke nepni man mir meweiknivek.

4 Hirak kenkewin kiwaai ti kemtau mitik keit ein katip kar ik: “Sol Sol ti henmak te ti erekyo enum?”

---

* 8:39 1Kin 18:12   * 8:40 Ap 21:8   * 9:1 Ap 8:3

5 *Sol kitiwekhi kar ik: “Mitik Iuwe ti keim+n?” Hirak ketpiwek kar ik: “Hi Jisas kerek ti herkyo enum.

6 Ti ekrit eno wit Damaskas. Maain ti heit en, mitik hak kaknen kakitput menmen ti ehisesim.”

7 Hir mit kerek netike Sol nitet yayiwe nen, hir nerp neit. Hir nemtau him te hir ap nir mitik keim+n katip.

8 Jisas ketpiwek nepei au, Sol kekrit kesiupan nanam+r te hirak ap kir menmen au. hirak nanam+r toto, te mit netikerek netiwekhis ner-yaak neiyik nen Damaskas.

9 Hir nipiun Damaskas, me wi wikak Sol epei kir menmen au, hirak ap kaam tipar o menmen au.

10 Mitik kiutip kises him me Jisas kau wit Damaskas niuk mirak Ananaias. Hirak kepu kityak kir Mitik Iuwe Jisas kan ketpiwek menmen kar ik: “Ananaias.” Hirak kekike kar ik: “Mitik Iuwe hi hepu.”

11 *Mitik Iuwe ketpiwek, “Ti ekrit eno wit niuk mirak “Ya wit kipirak,” ti eno winak ke Judas ti eitiwekhi ke mitik ke wit Tasas niuk mirak Sol. Hirak prea kitauhi menmen kepu ek.

12 Hirak epei kityak kir mitik niuk mirak Ananaias kan kewis his menterik te hirak pike kakir ein ein.”

13 *Ananaias pike ketpim, “Mitik Iuwe, mit yapirwe netpo me mitik ik e menmen enum yapirwe hirak kir+akem me mit nises him mi neit Jerusalem.

---

* 9:5 Ap 5:39   * 9:11 Ap 21:39   * 9:13 Ap 8:3

14 *Hirak epei kan in ketenen t̄wei ke m̄it iuwe pris, h̄r nat̄ip h̄ram yaaim te h̄rak kak̄this m̄it miyap̄r neim̄n newen̄ipi niuk mit.”

15 *Hirak M̄it̄k Iuwe Kraiss ketp̄wek kar ik: “Ti eno kerekek hentar hi epei ehim̄tanek kak̄wepyap̄r h̄m mai kakt̄ip m̄it ap ne weiw̄k me Isrel em, h̄r netike m̄it iuwe n̄r netike m̄it han ne weiw̄k me Isrel.

16 *Hi h̄rekes tewen eteikn̄wek mekam mamnen mamk̄ip kak̄ntar h̄rak kakt̄ip m̄it miyap̄r h̄m mai.”

17 M̄it̄k Iuwe kat̄ip epei au, Ananias ken winak ke Sol kewik, h̄rak kewis his menterik ketp̄wek kar ik: “Kai yinak Sol, M̄it̄k Iuwe Jisas kerek keweputyap̄r h̄rekes keit yayiwe te ti h̄rek, h̄rak h̄rekes keriuweta hi han. Hirak keriuweta te hi ekepit ti p̄ke eh̄r ein ein, God H̄m̄n Yaaik kaku kak̄kre han kit.”

18 Hirak kat̄ip epei au, menmen m̄re saauk h̄ar mekre nanam̄r k̄rak m̄inat̄n, te Sol p̄ke k̄r ein ein. Hirak kekrit ken, Ananias k̄k̄rek.

19 Epei au, h̄rak kaam menmen h̄rak p̄ke manpenuk keit.

Sol kat̄ip m̄it h̄m yaaim me Kraiss keit Damaskas

20 Sol h̄rak kepu ketike m̄it han nises h̄m me God neit Damaskas me w̄ ham. Waswas h̄rak ken winak ke m̄it ne weiw̄k me Isrel h̄r nau nererik nekine h̄m me Moses, h̄rak kewepyap̄r h̄m me Jisas kat̄ip m̄it h̄rak N̄kan ke God.

---

* 9:14 Ap 9:1-2, 21; 1Ko 1:2   * 9:15 Ap 25:13, 23, 27:24; Ro 1:5

* 9:16 2Ko 11:23-28

21 *Mīt nemtau hīm mīrak hīr han kekrit natīpan nar ik: “Mītīk ik kerekek hīrak keit Jerusalem kenep mīt kerek nises hīm me Jisas a? Hīrak kan in te kakīthis mīt kerek newenīpi niuk mīrak kakriyei kakri kakno kakwet mīt iuwe pris en?”

22 *Sol keriuwe hīm iuwe hīrak ketpim kari han ke mīt yapīrwe keteiknor Jisas hīrak Mītīk Iuwe Krai kerek God nīpaa kehīmītanek te hīr mīt ne weiwīk me Isrel nau Damaskas hīr ap nemīnp hīm mīrak.

23 *Wī yapīrwe epei men, mīt han ne weiwīk me Isrel nau en nererik natīpan nimenīpīn Sol nankīp te

24 mīt han netpīwek menmen hīr nanriakem. Wītaan wanewik hekrit hekrit hīr nerp ya weipīr ke wit Damaskas nekiwīwek hīr nankīp.

25 *Au, wītaan hak mīt kerek nises hīm mīrak me Jisas hīr netīwekhis newisīk kekre wīpo wisenuk hīr nīkaaip waai nīnaiwīrek ken kekre hei ke han iuwe keit wit eik keweikīn wit Damaskas kekiuwe kerp tī hīrak kīrīr.

Sol keit wit Jerusalem

26 *Sol kīnaaiwīr Damaskas epei ken wit Jerusalem, hīrak kare kaku kaktike mīt en nises hīm me Krai. Au, hīr ap nemtau hīm mīrak. Hīr nīneinīk nentar hīr han kitet hīrak ap kises hīm me Krai. Hīr han kitet hīrak kan kemipīn kakwenaani kakīr neimīn hīr nises Krai hīrak kakwisi nanīno wīnak enuk.

* 9:21 Ap 8:3, 26:10

* 9:22 Ap 17:3, 18:5, 28

* 9:23 Ap 23:12

* 9:25 2Ko 11:32-33

* 9:26 Ga 1:17-19

27 *Hir n̄ineinik te m̄itik Banabas ketiwekhis keriyaak keiyik ken m̄it aposel ketpor Sol kitet yayiwe hirak k̄ir M̄itik Iuwe Jisas, hirak ketp̄iwek menmen. Hirak wen ketpor Sol katip m̄it h̄im me Kraiss ketpor h̄im manp keit wit Damaskas.

28 Hirak ketpor epei au, hir newis Sol kau ketikeri te hirak ken k̄ir ein ein keit Jerusalem katip h̄im iuwe ketpor h̄im me Jisas. Hirak ap kinapen au.

29 Hirak ketike m̄it ne weiwik me Isrel kerek hir nertei h̄im Grik, hir natipan nenehan me Jisas te hir nererik nimenip̄inek nankip̄.

30 *Wi kerek m̄it nises h̄im me Jisas ein nemtewek, hir neithis Sol neriuwetek kekiuwe ken wit Sisaria newisik kau sip neriuwetek ken n̄irak en wit Tasas.

31 Me wi im m̄it ap nenep m̄it nises h̄im yaaim me Jisas te hir m̄it yapirwe nau neit provins Judia, Galili ketike Sameria hir nau werek werek. God H̄im̄in Yaaik kekepi hir n̄inak̄in tokim hir nari m̄it han nises h̄im me Jisas Kraiss hir han kitet hirak yaaik.

Pita k̄ikaap Inias hirak k̄ire yaaik

32 Pita keke ti ken kerer wit wit. Wi ham hirak ken k̄ir m̄it nises h̄im me God neit wit Lida.

33 Hirak ken k̄ir m̄it neit wit Lida, hirak k̄ir m̄itik niuk m̄irak Inias. M̄itik ik kiwaai yeno me tito hispinak wikak (8) kentar his hit maa te hirak ap kekrit au.

---

* 9:27 Ap 9:4, 20; 1Ko 9:1, 15:8   * 9:30 Ap 11:25; Ga 1:21

³⁴ Pita ketp*iw*ek kar ik: “Inias, Jisas kenipit ti h*ir*e yaaik. Ekrit ewen laplap ewisim em*int*ar yeno.” H*ir*ak kat*ip* epei au, m*it*ik kekrit waswas.

³⁵ M*it* yap*ir*we nau wit Lida kekite wit iuwe Seron n*ir*ek h*ir*ak k*ir*e yaaik te h*ir* neweik*n* sip newet menmen enum nises M*it*ik Iuwe Jisas.

*Mite Dokas waa Pita p*ike* k*ik*ia (o kek*ip*) wekrit wepu*

³⁶ M*ite* piut*ip* niuk m*ir*e Tabita wepu wit Jopa. Me h*im* Grik h*ir* m*it* nenewe Dokas. Hekrit hekrit h*ir*e w*ir*ak menmen yaaim h*ir*e w*ika*ap m*it* enun menmen auri, h*ir*e wis*es* h*im* me God.

³⁷ Me w*i* Pita kepu wit Lida, m*ite* ip w*in*ap h*ir*e waa. M*it* miyap*ir* han en nises menmen me maamrer n*ir* h*ir* n*ik*ir y*ink* k*ir*e newisiye w*iw*aai wekre haau mau w*in*ak kau niu.

³⁸ Wit Lida h*ir*ak menep k*ir*ap*it* wit Jopa te m*it* nises h*im* me God neit ein nemtau m*it* nat*ip* Pita kepu Lida, te h*ir* nesiuwe m*it*ik*it* wik ten tetp*iw*ek tar ik: “Ti etikaw*ir* euno wit kaw*ir* waswas.”

³⁹ H*ir*ak*it* tat*ip* epei au, Pita kekrit ketikeret ten. H*ir*ak*it* ten tiun w*in*ak eik, h*ir* neriyaak ken haau kau niu ein. Miyap*ir* yap*ir*we kerek m*ika*an n*ir* epei naa, h*ir* nerp en n*ik*it*ep*. H*ir* n*ir* Pita epei kan, te h*ir* nan neweikn*iw*ek neteikn*iw*ek menmen n*ip*aa me w*i* h*ir*e wepu Dokas wekerwo laplap wewet m*it* miyap*ir* em neriuwetem.

⁴⁰ *Pita keriuweti nen witeik, h*ir*ak kiteh*ir* kewen nin*ip* kitehi God me h*ir*e. Epei au, h*ir*ak kerenaan kat*ip* herwe y*ink* k*ir*e kar ik: “Tabita ti ekrit.” H*ir*ak kat*ip* epei au, h*ir*e wesiupan naan.

---

* 9:40 Mk 5:40-41

Hire wesiupan naan wir Pita, te hire wekrit wau yeno.

⁴¹ Hire wekrit wau yeno, Pita kikia hire wekrit werp, hirak kenine miyapir mit nir epei naa nipaa ein, hir netike mit han en nises him me God kewetir mite ip pike wan.

⁴² Mit yapirwe neit Jopa nemtau him im te hir nises him yaaim me Mitik Iuwe Kraiss.

⁴³ *Pita kepu wi yapirwe kau winak ke Mitik itai kirak Saimon kerek kenip yink me samiyak yaaim me yerkesi.

10

Ensel ke God ken kir mitik Konilias ketpiwek menmen

¹ *Mitik hak niuk mirak Konilias kepu wit Sisaria. Hirak mitik iuwe ke Ami, hirak kinin naanmipre 100 mit soldia ne ami ne wit iuwe Itali keit yanimin.

² Hirak mitik ik ketike mit nau winak kirak hir han kitet God hirak iuwe te hir newenpiyek. Hekrit hekrit hirak kitehi God menmen, hirak keit pewek kewet mit ne Isrel kerek enun menmen auri kewetirem.

³ *Wi ham menep hinkewi hirak kepu kityak kir ensel kerekek ke God kan ketpiwek kar ik: "Konilias."

⁴ Hirak Konilias kirapirwek kepirpir kitiwekhi, "Mekam mitik iuwe?"

Ensel ketpiwek kar ik: "God han kitetit ti hitiwekhi hekrit hekrit ti ewet mit enun si enuni pewek herekyor yaaim.

---

* **9:43** Ap 10:6   * **10:1** Mt 8:5; Ap 27:1, 3   * **10:3** Ap 3:1

⁵ Te in ek ti esiuwe mit han nanino wit Jopa hir naninantin mitik kerekek niuk mirak Saimon. Niuk mirak ham hirak Pita.

⁶ *Hirak kau winak ke itai kirak Saimon, kerek kenip yink me samiyak, hirak winak kirak kiwaai tenhaan menep wan eik. Hirak kakitput menmen te yi eiyisesim.”

⁷ Ensel ketpiwek epei au, hirak ken. Hirak ken, Konilias kenine mitikit wik tiriak menmen mirak tekite mitik ke ami kiutipen. Mitik ke ami kewenipi niuk me God, hirak hekrit hekrit kau ketike Konilias naanmipre menmen mirak me ami.

⁸ Hirak ketpiwekit menmen hirak epei kirem. Hirak ketpiwekitem epei au, hirak kesiuweret ten wit Jopa.

Pita kepu kityak kir menmen

⁹ Hirak kesiuweret ten, witaan hirakit tiwaai ya ke nimin. Wanewik hirakit tekrit tepno menep wit Jopa. Menep me wepni nimin iuwe Pita kiniu ken kau winak siup kerek kipirak ken kitehi God menmen.

¹⁰ Hirak Pita kitehi God menmen, hirak ninpi maak hirak han kitet kakim menmen, hirak wen kemeriyor hir wen nam miwaai si. Hirak kepu en hirak kepu kityak,

¹¹ *kir nepni mewep menmen mire laplap mit nikaaip waai mewim men pinak men pinak, men yinak, men yinak, hiram mekiuwe man menep ti.

¹² Menmen yapirwe mau mekrerem. Samiyak, manpen, pewen, kirin metike hore yapirwe.

---

* **10:6** Ap 9:43   * **10:11** Ap 11:5-17

13 Hirak kirem, hirak kemtau mitik ketp>wek kar ik: “Pita ekrit emip ehim.”

14 *Au, Pita ketp>wek kar ik: “Auye! Hi n>paa ere in ap haam menmen im him me Moses mau tiwei meriuwes+sem mar ik: ‘Yi mit ne Isrel ap eiyim samiyak im au emit.’ ”

15 *Hirak mitik ketp>wek kar ik: “Menmen God katip hiram yaaim ti ap etip hiram enum au emit.”

16 Menmen im man mar wikak. Epei au, menmen mre laplap p>ke m>niu men nepni eim.

17 Hiram m>niu men nepni eim, Pita han kitet kar ik: “Menmen im meteikno mekam?” Pita han kitetim, mitik>it kerek Konilias n>paa keriuwetet t>piun Jopa titehi mit ere t>nap>n winak ke mitik Saimon, hirak>it terp ya weip>r ke n>wa meweik>n winak eik e.

18 Hirak>it ten>ine titehi tar ik: “Mitik kiutip niuk m>rak Saimon Pita kau in o au?”

19 *Pita han kitet menmen hirak epei kirem, God Him>n Yaaik ketp>wek kar ik: “N>kip emnep emtewek! Mitik>it wikak epei tan t>ntetnut,

20 te ti ekrit ekiuwe eno etikeret eino. Ti ap enapen han ekitet menmen au emit. Hi epei heriuwetet tan.”

21 Hirak katip epei au, Pita kekiuwe ken k>r mitik>it kerek Konilias keriuwetet tan in, hirak ketp>wek>it kar ik: “Hi mitik yi y>nyetno. Yenmak te yi yan?”

22 *Hirak>it tetp>wek tar ik: “Mitik iuwe kin>n naanm>pre 100 mit ne ami keriuwetei haiu man

---

* 10:14 Lev 11:1-47; Esi 4:14   * 10:15 Mk 7:15, 19   * 10:19 Ap 11:12, 13:2   * 10:22 Ap 10:1-2

in. H̄rak m̄tik yaaik han kitet God iuwe h̄rak kisesik, m̄t ne weiw̄k me Isrel h̄r nat̄p: ‘H̄rak yaaik,’ m̄tik ik God kesiuwe ensel k̄rak ketp̄wek h̄rak kakriuwet m̄t han nan̄no nantuthis ti enen w̄nak k̄rak ti etp̄wek menmen.”

²³ *H̄rak̄t tat̄p epei au, Pita keriyei ker̄i kan w̄nak n̄m̄n en, h̄rak̄t t̄waai en me w̄taan. Wanewik h̄rak kekrit ketike m̄t han ne wit Jopa h̄r nises h̄m me God, h̄r netikeret nen.

Pita ken w̄nak ke Konilias

²⁴ H̄r netikeret nen ere w̄taan, h̄r n̄waai. Wanewik h̄r nekrit nen. Me w̄ im h̄r n̄piun Sisaria kerek Konilias kemer̄r Pita. H̄rak epei kari nei ne weiw̄k miut̄p m̄rak, netike n̄rak yinan han h̄r nau w̄nak.

²⁵ Pita ketikeri nare nan̄no n̄m̄n en, Konilias kewenyip̄rek keit ya weip̄r ke w̄nak kenke kewen nin̄p kiteh̄r menep h̄t m̄rak.

²⁶ *Au, Pita kenipek h̄rak kekrit, ketp̄wek kar ik: “Ti ekrit hentar hi ap God au. Hi m̄tik har ke ti kerekek.”

²⁷ Pita ketike Konilias tewepnak ten n̄m̄n en, Pita k̄r m̄t yap̄rwe nererik nau en.

²⁸ H̄rak k̄r m̄t nau en, h̄rak ketpor kar ik: “Yi m̄t h̄ras yi yertei werek h̄m haiu m̄t ne Isrel misesim h̄ram meriuwes̄isai mamu w̄nak ke m̄t ap ne weiw̄k me Isrel mam̄m menmen mamtikeri au em̄t. Te God epei keteikno hi ap han ekitet m̄tik hak enuk kentar h̄rak ap ke weiw̄k me Isrel au.

---

* **10:23** Ap 10:45, 11:12   * **10:26** Ap 14:13-15; Rev 19:10

29 Wi kerek yi yeriuwet m̄t̄k̄t̄ tan tetauhis, hi ap hat̄p au. Hi han kerekek. In ek hi hit̄hi te yi yenmak yi yeriuwet m̄t̄k̄t̄ tan tetauhis te hi han in?”

30 *Konilias kat̄p kar ik: “Mar ke petepin ti han in, n̄p̄aseik w̄i tekyaāit (4) hi heit w̄inak kai hi hit̄hi God menmen ere menep h̄nkew̄i. Hi wen hepu in, hi h̄r m̄t̄k̄t̄ kiut̄p keriuwet klos merh̄he kerp ninaan mai.

31 H̄rak ketpo kar ik: ‘Konilias, God kemtau h̄m mit ti hit̄wekhi menmen. H̄rak han kitet menmen yaāim ti h̄r̄ak m̄t̄ enun si enuni em.

32 Ti eriuwet m̄t̄ han nan̄no wit Jopa nan̄inant̄in m̄t̄k̄t̄ niuk m̄rak Saimon Pita. H̄rak kau w̄inak ke m̄t̄k̄t̄ Saimon kerek kenip ȳnk me samiyak yaāim meyerkesi, h̄rak w̄inak k̄rak k̄waai tenhaan menep wan eik.’

33 Hi epei hemtewek, waswas hi heriuwet m̄t̄k̄t̄ wik ten t̄nt̄etnut tetuthis terit tan. Ti m̄t̄k̄t̄ yaāik te ti etikeret epei yan in. T̄is, God kau ketikewai haiu mererik te haiu mam̄mt̄au menmen God ketput ti ewep̄yap̄rem etpaiyem.”

Pita kat̄p h̄m me Krāis keit w̄inak ke Konilias

34 *Konilias kat̄p Pita epei au, Pita ketpor kar ik: “Hi het̄pi werek. In ek hi hertei God h̄rak han kitet m̄t̄ miyap̄r yap̄rwe n̄p̄iran kerekyor menmen miut̄p.

35 *Weiw̄ik miut̄p keremem au. God han yaāik keriuwe m̄t̄ nerer wit wit kerek newen̄piyek n̄r̄ak menmen yaāim nisesik.

---

* 10:30 Ap 1:10, 3:1 * 10:34 1Sml 16:7; Ro 2:11; Ga 2:6 * 10:35 Jo 9:31

36 *Yi yertei him God kewet haiu mit haiu nepenyerer ne Isrel kewetaiyem. God kewepyapir him yaaim katip haiu mamtikerek emu han kiutip mamintar Jisas Krai. Hirak Mitik Iuwe kinin naanmipre mit yapirwe.

37 *Yi yertei nipaa Jon katip mit menmen ketpor hir enweikin sip enwet menmen enum, hirak kikiiri. Hirak kikiiri epei au, Jisas kewepyapir him me God mekrit minin meit Galili men merer wit wit meit Isrel.

38 *Yi yertei Jisas ke wit Nasaret. God kehimitanek kewetiwek Himin Yaaik kirak ken kewik kewetiwek menmen iuwe mirak kakikepik. Hirak ken kerer wit wit kiriak menmen yaaim me mit, kikaap mit kerek Seten kewir menmen mirak enum menteri, kekepi hir nire yaain kentar God kau ketikerek kekepi.

39 Haiu mit aposel mewepyapir menmen yapirwe hirak kiriakem kerer wit wit ke Isrel, mekite wit iuwe Jerusalem. Mit iuwe ninin naanmipre wit Isrel hir netiwekhis neiyik nen nakip newenkekik kau nu tentarakit hirak kaa.

40 *Au, me wi wikak hekrit enum eik, God kikiak hirak kekrit kepu hirak kewepyapir hirekes.

41 *Mit yapirwe au. Haiu mit aposel kerek nipaa God kehimitenai haiu mewepyapir menmen mirak. Hirak kekrit kepu haiu maam tipar menmen metikerek.

42 *Hirak ketpai him manp te haiu mamno

---

* 10:36 Sam 107:20; Ais 52:7; Rev 17:4 * 10:37 Mt 4:12-17

* 10:38 Mt 3:16; Lu 4:17-20 * 10:40 1Ko 15:4-7 * 10:41 Jo

14:19, 22-24, 15:27; Ap 1:8; Lu 24:42-43 * 10:42 Ap 17:31; 2Ti 4:1; 1Pi 4:5

mamwepyapir hirak mitik God kehimitanek hirak skelim mit nipaa naa, mit wen nepu.

43 *Mit profet yapirwe nipaa newis him mekre tiwei mewepyapir him me mitik ik. Hir natip mit miyapir kerek nisesik, God kakisak menmen enum hir niriakem kakintar menmen yaaim Jisas kerekyaitem.”

Mit ap ne weiwik me Isrel God Himin Yaaik kan kewi

44 *Pita wen ketpor him mirak, God Himin Yaaik kan kau han ke mit miyapir kerek nemtau him Pita ketporem.

45 Mit ne weiwik me Isrel, kerek nises him me God nan netike Pita, hir nehinhin natip nar ik: “God epei kesiuwe Himin kirak Yaaik kan kau haiu mit ketike mit in kerek ap ne weiwik me Isrel.”

46 *Hir natip menmen ik nentar hir epei nemtau mit in natip him ham hir hiras nepitariyem newenipi niuk me God hirak iuwe neriuwe him im. Pita katip him iuwe kar ik:

47 * “God Himin Yaaik kan kau han ke mit in kar ke nipaa hirak kan kau haiu mit. Keimin kaktip te mit in ap haiu mamkiri mamriuwe tpar au a? Auye!”

48 *Hirak katip epei au, hirak ketpor hir nikiri neriuwe tpar nekine niuk me Jisas. Hir nikiri epei au, hir mit en nitiwekhi hirak kau ketikeri me wi ham.

---

* 10:43 Ais 33:24, 53:5-6; Jer 31:34; Dan 9:24   * 10:44 Ap 11:15, 15:8   * 10:46 Ap 2:4, 19:6   * 10:47 Ap 8:36   * 10:48 Ap 2:38

11

Pita katip mit nises him me God neit Jerusalem me menmen hirak kiriakem

¹ Mit aposel netike mit kerek nises him me God neit provins Judia nemtau mit ap ne weiwik me Isrel epei nises him yaaim me God.

² Ewaai meruri Pita pike kan wit Jerusalem, mit kerek natip mit nises him me God nerekir yink kir hir nitiwekhi nenerek

³ *natip nar ik: “Ti henmak te ti hau hetike mit ap ne weiwik me Isrel, yi yekiyam yaam menmen? Hiram au emit.”

⁴ Au, Pita kewepyapir ketpor menmen yapirwe epei man kerek God kiriak Konilias em.

⁵ Hirak katip kar ik: “Hi hepu wit Jopa, hi hepu ein hi hitehi God menmen, au hi hityak hir menmen mire laplap mekiuwe man, hir newir waai neriyaam nen yinak nen yinak, nen pinak nen pinak mekiuwe man merp menep hi herpai.

⁶ Te hi hir samiyak, manpen, pewen, kirin metike hore mei me yaank mekrerem.

⁷ Hi hir samiyak mekrerem, hi hemtau mitik ketpo kar ik: ‘Pita ti ekrit enep mei ehim.’

⁸ Hi hewenhi har ik: ‘Mitik iuwe auye. Nipaa ere in hi ap haam menmen im kerek him me Moses meriuwesim mar im: Yi mit ne Isrel ap eiyim samiyak im.’

⁹ Mitik keit nepni pike ketpo kar ik: ‘Menmen God katip hiram mire yaaim, ti ap etip hiram enum au emit.’

---

* [11:3 Ap 10:28; Ga 2:12](#) * [11:5 Ap 10:9-48](#)

10 Menmen man marim ere mar wikak, te hiram pike m̄niu men nepni.

11 Hiram pike men nepni, m̄tik̄it wikak kerek m̄tik̄ ke Sisaria keriuwetet, h̄rak̄it ten terp w̄nak hi hewik.

12 God H̄m̄n Yaaik ketpo hi ap han ekitet menmen au. Hi eno etikeret kerekek. M̄tik̄it hisp̄nak kiut̄p (6) terp in tetikewa h̄rak̄it tetikewa mariyan men wit Sisaria haiu men mekre w̄nak ke m̄tik̄ Konilias. Haiu men w̄nak ke m̄tik̄ Konilias,

13 h̄rak̄ ketpai h̄rak̄ k̄r ensel kerp w̄nak k̄rak ketp̄wek kar ik: 'Ti esiuwe m̄tik̄ kakno wit Jopa kak̄nk̄at̄n m̄tik̄ niuk m̄rak̄ Saimon Pita.

14 *H̄rak̄ kaknen kakt̄p h̄m̄ mamkaap ti etike m̄t miyap̄r nau w̄nak ki yi eiyises h̄m̄ me God te maain God kakt̄his.'

15 *Hi han kekrit hare etpor menmen, au God H̄m̄n Yaaik kan kau kekre han k̄r kar n̄paa kan kau haiu m̄t in.

16 *H̄rak̄ kan kewi, hi han kitet h̄m̄ n̄paa M̄tik̄ Iuwe Krais kat̄p. H̄rak̄ kat̄p kar ik: 'Jon k̄k̄r m̄t keriuwe t̄par te hi tewen esiuwe God H̄m̄n Yaaik kaknen kaku yi m̄t.'

17 Haiu mertei n̄paa haiu mises h̄m̄ me M̄tik̄ Iuwe Jisas Krais, h̄rak̄ kesiuwe H̄m̄n k̄rak̄ yaaik. In ek God epei kewet m̄t ap ne weiw̄k me Isrel menmen yaaik ik n̄paa h̄rak̄ kewetaiyem. Hi keim̄n te hi hat̄p God ek̄t? Taauye!"

18 *M̄t en nemtau h̄m̄ Pita ketpim, h̄r ap wen nenerek au. H̄r newen̄pi niuk me God nat̄p nar

---

* 11:14 Ap 16:31 * 11:15 Ap 2:4 * 11:16 Ap 1:5 * 11:18 Ap 13:48, 14:27

ik: “God epei kewis mıt ap ne weiwık me Isrel hır nanweikın sip nanwet menmen enum te hır nanu nanıt nantikerek nanır ke haiu mıt in.”

Mıt kerek nises hım me Kraıs neit Antiok hır nırık menmen

¹⁹ *Me wı mıt nenep mıtık Stiven hırak kaa, mıt nanıwaank mıt miyapır kerek nises hım me God. Au, hır nırır. Han nırır nen menep, han au nen yanımın ere hır niun wit Finisia, wit Saıpras, wit Antiok natıp mıt ne Isrel nau en keriyen hım yaaim me Kraıs.

²⁰ Mıt han kerek nises hım me God hır ne wit Saıpras ketike provins Sairini, hır nen wit Antiok newepyapır hım yaaim me Mıtık Iuwe Jısas, hır natıp mıt ne Isrel netike mıt ap nei ne Isrel netporem.

²¹ *Mıtık Iuwe God kekepi te mıt yapırwe nemtau hım neweikın sip newet menmen enum hır nises Mıtık Iuwe Kraıs.

²² *Mıt ne weiwık me God neit Jerusalem nemtau hım me menmen im epei man, te hır nesiuwe Banabas ken wit Antiok kır menmen.

²³ *Hırak ken kırı, hırak kır God kerekyor yaaim, hırak han yaaik kerıuweri hırak ketpor hım manp te hır wen enises Mıtık Iuwe ekıkre han kır iuwe.

²⁴ *Banabas hırak mıtık yaaik, God Hımın Yaaik kau kekre han kırak iuwe, hırak kises God werek werek, te mıt yapırwe nises hım me Mıtık Iuwe Kraıs.

---

* **11:19** Ap 8:1-4   * **11:21** Ap 2:41   * **11:22** Ap 4:36   * **11:23**
 Ap 13:43, 14:22   * **11:24** Ap 2:41, 6:5

25 *Mít yapırwe nises hım me Kraıs te Banabas ken wit Tasas kınkatın Sol.

26 *Hırak kınkatın Sol ere kınapınek kerıyaak pıke keıyık ken wit Antiok, hırak pıke ken wit Antiok kau en tito kiutıp, hırakıt tau en tekite mıt ne weıwık me God teteıkın mıt yapırwe menmen, tetpor hım me God. Hır neıt wit ik e, mıt han ninın nekine niuk me mıt nises hım me Kraıs, hır mıt Kristen.

27 *Me wı im, mıt han profet kerek newepyapır hım me God, nınaıwır wit Jerusalem nekiuwe nen wit Antiok.

28 *Mıt nan nererik nemtau hım me God, mıtık kiutıp ke mıt in niuk mırak Agabas hırak kekrit kerp nımın hır mıt nau nererik en, God Hımın Yaaık ketpıwek te hırak kewepyapır menmen im: Maain wı mamnen te hawı ap kaknen kakrer wit wit au, menmen mamu ni ap mamwo au mami. (Menmen im epei man me wı mıtık iuwe gavman ke Rom Klodias hırak kının naanmıpre mıt.)

29 Mıt nises hım me God en han kitet hır niutıp niutıp nenke pewek mır nanısiuwerem mamno wit Judia kerek hawı ap kan keıt ein menmen me ni ap mewo au. Hıram maa.

30 *Hır nenkerem nemanıyem, hır newet Banabas ketike Sol pewek im hırakıt teıyım ten tewet mıt iuwe ninın naanmıpre mıt ne God neıt Jerusalem, tewetırem.

12

* 11:25 Ap 9:30

* 11:28 Ap 21:10

* 11:26 1Pi 4:16

* 11:30 Ap 12:25

* 11:27 Ap 13:1, 15:32

Mitik iuwe gavman King Herot kenep Jems kaa kewis Pita kekre winak enuk

¹ Me wi im mitik iuwe gavman King Herot kinin naanmipre mit neit Isrel, hirak kewaank mit han ne weiwik me God.

² Hirak keithis Jems, Jon nikik kirak, katip mit ne ami narak hir nerekir teruk kirak kewen keket.

³ *Hirak kaa, hirak Herot kertei mit ne Isrel han yaaik neriuwe menmen hirak epei kirakem, hirak wen kirak menmen enum. Hirak keithis Pita kewisik kekre winak enuk me wi mit nererik han tewenin menmen, hir naam bret yis mekr-
erem au.

⁴ Hirak kewis Pita kekre winak enuk, mit ne ami naanmiprewek. Hir mit nar 16 hir nenkehan nire tekyaaait tekyaaait (4) naanmipre Pita witaan wanewik witaan wanewik. Herot han kitet wi mit nererik han tewenin menmen hir naam menmen epei au, hirak kaksiupaneke kakno witeik mit yapirwe nanirek hir nantip nare nankip.

⁵ *Mit ne ami wen naanmipre Pita, te mit miyapir yapirwe ne weiwik me God hir nitehi God iuwe te kakikepik.

Ensel keithis Pita keriyaak ken kinaaiwir winak enuk

⁶ *Witaan wi miutip mitik King Herot kaknen kakithis Pita kakno wit mit yapirwe nanirek nankip, me witaan ik Pita kiwaai kekre mitikit wik te ami ketin ke ninin, hir newis sen me ain wik mewik, mari hispinam me ami ek, pinam mari ami ek. Mit ami han naanmipre ya weipir ke winak enuk eik e.

---

* 12:3 Ap 4:3   * 12:5 Je 5:16   * 12:6 Ap 5:23

⁷ Hır naanmıpre ya wepır, ensel ke God kerp en kire si merhihe meit haau ek. Hırak mıtık ensel kewis his mau yapır ke Pita kekotıtek ketpıwek kar ik: “Ti ekrit waswas.” Hırak epei ketpım, sen menke mınaaiwır his mırak.

⁸ Hıram mınaaiwır his mırak, Ensel pıke ketpıwek kar ik: “Ti enke klos mit tokim eriuwet su mit.” Pita kırıkem epei au, ensel ketpıwek kar ik: “Ti eriuwet saket kit ti eisısa enen.”

⁹ Pita kisesik kınaaiwır wınak enuk ken wit eik. Hırak kepıtari menmen ensel kırıkem hıram werek o au. Hırak han kitet hırak kıwaai kıtyak.

¹⁰ *Hırakıt tınaaiwır wepır ke han ke nımın. Epei au, hırakıt tınaaiwır wepır ke han ke wit eik ere tiun wepır wısenuk ke ain ke nıwa kıkaisiu ke wit Jerusalem. Wepır eik au tokik keit te hırekes kıkaisiu, hırakıt ten wit eik. Hırakıt tekiuwe ya, ensel keweikınhis kire nıme kınaiwırek,

¹¹ Ensel kınaaiwır Pita, hırak kertei mekam epei man te hırak katıp kar ik: “Hi hertei werek. God kesiuwe ensel kırak ketauhis kerıya hi hınaaiwır menmen Herot ketike mıt ne Isrel han kitet nanrekyewem.”

¹² *Hırak han kitet menmen im ere werek, hırak ken wınak ke Maria, miye pe mıtık Jon Mak, mıt yapırwe nererik neit ein hır nitehi God me Pita.

¹³ Pita kan kerp wepır ke wınak keit witeik keretıt wepır keket teruk. Mıte niuk mıre Roda hıre wırık menmen weit pewek im au, hıre wan wawır keımın keretıt wepır keket teruk.

---

* **12:10** Ap 5:19   * **12:12** Ap 12:25, 15:37

14 Hîre wen menep witehi war ik: “Ti keimîn?” Hîrak kekîke tonîk mekre nîkîp mîre hîre wertei hîrak Pita. Hîre wertei hîrak Pita, hîre han yaaik wesiuknen wen ein wîkaisu weipîr au, watîp mît en war ik: “Pita kerp witeik.”

15 *Hîr newenuwehi nar ik: “Ti hetaritari.” Au, hîre weptîp yapîrwe war ik: “Hîrak kerp witeik.” Hîr natîp nar ik: “Au, hîrak au, hîmîn kîrak kerekek.”

16 Hîr wen natîpan, Pita wen keretît weipîr te hîr nare nanîno nanîrek. Hîr nîkaisu weipîr nîrek hîr nehînhîn.

17 *Hîr nehînhîn nesike yaanmi, Pita kîkîam his kesiyor hîrak katîp kar ik: “Yi eikintîp.” Epei au, hîrak ketpor karkeik Mîtik Iuwe God ketîwekhis keriyaak kan kînaaipîs wînak enuk ke gavman. Hîrak ketpor menmen im epei au, hîrak ketpor kar ik: “Yi eino eitîp Jems ketike niau yinan han hîm im hi epei hetpiyem.” Hîrak ketpor epei au, hîrak kînaaiwîr wit ik kîrîr ken wit hak kîsawîn kau en.

18 *Maain wanewik epei man, mît ne ami neit wînak enuk hîr nekrit han enuk wîsenuk hîr natîp nitehiyan nar ik: “Pita ken neiyîn?”

19 Mîtik iuwe King Herot kesiuwe mît ne ami han hîr nînetnîwek nîetnîwek au. Hîr nînetnîwek au, Herot kitehi mît kerek naanmîpre Pita hîr nepîtari menmen te hîrak han enuk katîp mît ne ami han nantorhis neriyei neri nanîno nanînîp nani. Epei au, Herot kînaaiwîr provins Judia kekiuwe ken wit Sisaria.

* 12:15 Ap 26:24; Mt 18:10   * 12:17 Ap 13:16, 19:33, 21:40

* 12:18 Ap 5:22-24

Mitik iuwe King Herot kaki

20 *Mitik iuwe King Herot kepu wit Sisaria, hirak han enuk keriuwe mit ne wit Taia ketike wit Saidon. Hir nerteiyek in ek hirak kaknen te hir mit han nan nererik nen nanir King Herot. Hir nipiun ein, hir ninin natip mitik niuk mirak Blastas kerek naanmipre menmen me winak ke King Herot, hir netpiwek menmen hir hanhan menmen me nipaa hir netike King Herot han enuk neriuwehan hiram nepei werek emit. Hir netpiwek epei au, hir nen nir King Herot nitiwekhi enkiyan enu enit nentar hir neit menmen me wit King Herot naanmiprewem.

21 Me wi hirak nepei kimat, mitik iuwe Herot keriuwet laplap me mitik iuwe hirak keiyim kakir mit, hirak kan kau yeno mirak me gavman katip mit him mirak.

22 Hirak katip epei au, mit hir ninap natip nar ik: "Hirak katip kipre God kerekek. Kire mitik au.

23 *Wasenum hirak mitik ensel ke God kenip Herot hirak kikap kentar hirak ap keweni ketpor, "Hi God au, hi mitik kerekek." Henek mire pinike maak tu kirak te hirak kaa.

24 *Te mit miyapir yapirwe nerer wit wit nemtau him me God hir nisesim.

25 *Banabas ketike Sol hirakit tewet mit neit wit Jerusalem pewek. Me wi im hawi ap kan te menmen me ni mir ap mewo au. Hirakit tewir pewek epei au, hirakit teithis Jon Mak ketikeret pike tekiuwe ten wit Antiok.

---

* 12:20 1Kin 5:11; Esi 27:17   * 12:23 Dan 5:20   * 12:24 Ais 55:11; Ap 6:7, 19:20   * 12:25 Ap 11:29-30, 12:12, 15:37

13

Mit ne God neit Antiok neriuwet Banabas ketike Sol tatwepyapir him me God

¹ *Mit han profet kerek newepyapir him me God, hir netike mit han tisa kerek neteikin mit kerek nises him me God neteiknor menmen God hanhan hir enisesim, hir nepu netike mit kerek newenipi niuk me God neit wit Antiok. Profet netike tisa niuk mir im: Banabas, Simion, kerek mit han nekine niuk mirak ham 'Naisa' o 'Yink niprak', hirakit tekite Lusias ke provins Sairini, maneyen kerek nipaa hirak ketike mitik iuwe King Herot kinin naanmipre mit, hirakit tekiyakit tau winak kiutip, hirak ketike mitik Sol.

² *Me wi ham, hir mit in ap naam menmen te hir nitehi God, God Himin Yaaik ketpor, "Yi yehimitan Banabas ketike Sol, hirakit tirak menmen hi epei hehimiteniwekitem tatriakem."

³ *Hirak ketpor epei au, hir wen nipi maan nepu, hir nitehi God. Hir nitehi God, hir newis his menterikit hir neriuwetet ten.

Hirakit tatip mit miyapir him me Krais teit Saipras

⁴ *God Himin Yaaik keriuwetet ten wit ke wan eik niuk mirak Selusia. Hirakit ten wit Selusia, hirakit tau sip ten wit Saipras kerek wan kimaak keketik.

⁵ *Hirakit tau sip ten wit iuwe Saipras, hirakit ten wit Salamis ten winak ke mit ne Isrel nau nererik nekine him me Moses en,

* 13:1 Ap 11:27

* 13:2 Ap 9:15; Ga 1:15-16

* 13:3 Ap 6:6

* 13:4 Ap 15:39

* 13:5 Ap 12:12, 13:13

hirakit tewepyapir him me God tatip mit em. Hirakit nipaa teithis mitik Jon Mak hirak kan kakikepik.

⁶ Hirakit teke ti terekir wit Saipras ke nimin ten ere tipiuon wit pinak ein niuk mirak Pefos. Hirakit ten en tir mitik kertei ketenwo henpin ketike menmen mar im, niuk mirak Ba-Jisas. Hirak ke weiwik me Isrel, hirak katip hirak kewepyapir him God ketpiwekem, te au, hirak kemipin.

⁷ Hirak wariyakit ke Sesias Polas kerek kinik naanmipre mit nau wit wan kimaak keketik, hirak mitik kertei menmen werak werak. Mitik Sesias Polas kenine Banabas ketike Sol tan tirek tentar hirak hanhan kemtau him me God.

⁸ *Hirak hanhan kemtau him me God te mitik Ba-Jisas kerek ketenwo henpin menmei menmei niuk mirak me him Grik hiram Elimas, hirak katip keknivekit him mirakit. Hirak han kitet kakri han ke mitik iuwe gavman Sesias Polas te hirak ap kises him me God hirakit tewepyapirem.

⁹ Hirak wen kari han kirak te Sol kerek mit nenewek niuk mirak me him Grik hir nekinaam Pol, God Himin Yaaik kau kekre han kirak hirak kepir mitik ik,

¹⁰ ketpiwek kar ik: “Ti nikan ke Seten, ti hire mitik enuk ti hinapen him yaaim. Han kit kertei werak werak menmen enum me memipin mekite menmei menmei enum te hekrit hekrit ti eweikin him yaaim me God mire him enum memipin.

¹¹ *In ek Mitik luwe God kakitep te wi ham ti ap ehir menmen au. Ti nanamir toto ere wi God

---

* 13:8 2Ti 3:8 * 13:11 Ap 9:8

kehimitanem epei au mesi.” Hırak katıp epei au, wasenum menmen mıre napı mesıwek nanamır, hırak keke tı kınkatın mıtik hak kaktıwekhis kakteiknıwek ya.

¹² Mıtık iuwe gavman Sesias Polas kır menmen im, hırak kises hım me God. Hırak han kekrit keriuwe hım hırakıt tetpıwek ke Mıtık luwe Kraıs.

Hırakıt tatıp mıt hım me Kraıs teıt wıt Antiok ke provıns Pisidia

¹³ *Pol ketike wariyakıt tırak tınaaiwır Pefos tau sip terekir wan ten wıt Pega ke provıns Pamfilia. Me wı im Jon Mak kınaiwıret pıke ken wıt Jerusalem.

¹⁴ Hır nınaaiwır Pega neke tı nen wıt Antiok ke provıns Pisidia hırakıt tau en. Hırakıt tau en, me wı Sabat kerek mıt nererik nekine hım me Moses, hırakıt ten tau tetikeri neıt wınak eik e.

¹⁵ *Hırakıt tau tetikeri neıt wınak eik, hırakıt temtau mıt nekine hım Moses kewisım mau tıwei metike hım mıt profet nıpa newisım mau tıwei. Hır mıt iuwe nekinaam epei au, hır neriuwet mıtik kan kitıwekıtıhi kar ik: “Taiu yınakıt, hım meiyam mepeıt yi eiyıpim eikaap mıt eiriuw-erem o au?”

¹⁶ *Hırakıt tewenhi te Pol kekrit kıkıam his mırak katıp kar ik:

“Nai yinan yetike mıt in ap ne weiwık me Isrel yi yewenıpi God. Yi yapırwe nıkıp emnep eiyımtau hım!

---

* 13:13 Ap 12:12, 13:5, 15:38

* 13:15 Ap 15:21

* 13:16 Ap

12:17

17 *Hirak God kerek haiu mit ne Isrel mewenpiyek, nipa hirak kehimitan maamrer nau kerekyor hir nire yapirwe me wi hir nau wit Isip nar ke mit ne wit hak in ek hir nau netikewai. Maain God epei keriyeyiri (o keriyeyi) nen ninaaiwir Isip keriuwe menmen iuwe hirak kirakem.

18 *Me 40 tito hirak naanmipror keit yaank tenhaan weinim ap mit newi, te hirak kinaain menmen hir nerekiwekem.

19 *Epei au, hirak kenep mit miyapir ne weiwik hispinak wik (7) neit wit Kenan kanip kenepi kewet mit ne Isrel ti im kar ke nipa hirak ketpim. Him newim ere 450 tito.

20 *Me wi God kehimitan mit nire masistret, hir nikaap mit ne Isrel nepir mit enun nepan nanino. God kehimitan mit narik ere maain wi mitik Samyuel hirak profet kkaru hirak kinin naanmipre mit.

21 *“Me wi im, mit ne Isrel nitehi Samyuel kehimitan mitik hirak kakre king hirak kakinini naanmampri, te God kehimitan mitik Sol nikan ke mitik Kis ke weiwik miutip me maam Bensamin. Hirak kinin naanmipre mit ne 40 tito.

22 *Maain God keperek kehimitan Devit hirak kekrehir ke Sol. God katip ke Devit kar ik: ‘Hi hertei mitik ik Devit hirak nikan ke Jesi, hirak mitik kar ke hi hanhanek kakises menmen hi hanhan hirak kakisesim.’

---

* **13:17** Eks 1:7, 6:6, 12:51   * **13:18** Eks 16:35, Nam 14:34, Diu 1:31   * **13:19** Diu 7:1; Jos 14:1   * **13:20** Het 2:16; 1Sml 3:20
* **13:21** 1Sml 8:5, 19, 10:20-24   * **13:22** 1Sml 13:14, 16:13; Sam 89:20

23 *Nipaa God katip hirak kakriuwet mitik hak hirak kaknen kakikaap mit ne Isrel kaktorhis nanu werek werek. Mitik Jisas ke weiwik me maam kirak Devit, God kehimitanek hirak Kraiskikaap haiu mit ne Isrel.

24 *“Jisas kewepyapir menmen iuwe hirak kakriakem wen au, mitik Jon katip mit miyapir yapirwe ne Isrel hir enweikin sip enwet menmen enum te hirak kakiri.

25 *Hirak Jon kiriak menmen mirak kerek God kehimitanek kiriakem. Hirak kiriakem menep epei au, hirak kitehi mit kar ik: ‘Yi han kitet hi keimin?’ Hi ap Mitik Kraisk te yi yemeriyekek kaknen. Au, yi yemtewek. Hirak kakisisa kerekek kaknen hirak Mitik luwe hi au hire mitik enuk weinik.”

26 Pol wen katip kar ik: “Nai yinan nepenyerer ne Ebrahim, yi yetike mit han in kerek yewenipi God. God epei keriuwetai mitik te kewepaiyapir him yaaim me hirak kakithis haiu mit.

27 *Mit nepu wit Jerusalem netike mit iuwe ninin naanmiprai hir netariyek hirak Mitik God kehimitanek hirak kan kikaap haiu mit ne Isrel. Hir netari him nipaa mit profet newisim mau tiwei me mitik ik, hiram me wi Sabat yapirwe hir nekinaam. Hir nesiuwerek ken winak ke kaunsil nesiuwe him nises menmen nipaa mit profet netpim mamnen.

28 *Hir ap ninapin menmen enum hirak kiriakem au, te hir wen neriuwetek ken mitik

---

* 13:23 2Sml 7:12-16; Ais 11:1   * 13:24 Mt 3:1-2   * 13:25 Jo 1:20, 27   * 13:27 Jo 16:3; Ap 3:17   * 13:28 Mt 27:22-23

iuwe gavman Pailat nit*iw*ekhi h*ir*ak kaknep Jisas h*ir*ak kaki.

29 *H*ir* nereky*iw*ek menmen yap*ir*we h*im* me God mau t*iw*ei profet newis*im* nat*ip* h*ir*am mamnen. H*ir* nereky*iw*ekem epei au, h*ir*ak kaa h*ir* newenkekik kentar nu tentarak*t* h*ir*ak kaa, h*ir* newis*ik* kekre hei ke han.

30 *Au, h*ir*ak God k*ik*iak h*ir*ak kepu.

31 *Me w*i* yap*ir*we h*ir*ak kewepyap*ir* h*ir*ekes m*t* n*ip*aa n*ina*aiw*ir* wit Galili nen wit Jerusalem netikerek, h*ir* n*ir*ek. In ek h*ir* newepyap*ir* menmen im nat*ip* m*t* ne Isrel em.

32-33 *‘‘Im ek haiu man metpi h*im* yaaim me m*t*i*k* Krais. Menmen n*ip*aa God kat*ip* maamrer nau ketporem, h*ir*ak in ek kerekyei haiu nepeny-erer n*ir* kerekyeyem kentar h*ir*ak k*ik*iak Jisas kekrit kepu. H*im* me menmen im mau t*iw*ei Sam n*ip*aa m*t* newis*im* mar im. H*ir*am mat*ip*: ‘Ti n*ikan* kai. Petepin hi h*ir*e Haai kit.’

34 *God kat*ip* h*im* im me maain h*ir*ak kak*ik*iak Jisas p*ike* kak*ik*rit kaku, kaki kaku kak*t* au. H*im* mau t*iw*ei mat*ip* mar im:

‘Maain hi erekyi yaaim entar h*im* n*ip*aa hi at*ip* Devit hi ewet*iw*ekem.’

35 *Devit kewis h*im* ham mar ik:

‘Hi hertei werek ti God ap ewis ti ehim*itan*ek kak*ika*ap m*t* ye y*ink* k*ir*ak kakn*in* kak*ik*re hei taau.’

36 *Devit h*ir*ak M*t*i*k* Krais God kehim*itan*ek au. H*ir*ak k*ir*iak menmen God hanhan h*ir*ak kisesim,

* 13:29 Mt 27:59-60   * 13:30 Ap 2:24   * 13:31 Ap 1:3, 8

* 13:32-33 Sam 2:7   * 13:34 Ais 55:3   * 13:35 Sam 16:10

* 13:36 Ap 2:29

hirak kepu me wi God kehimitanek, te hirak kaa. Hirak kaa, mit newisik kekre hei menep hei ke maamrer narak, hirak kiwaa en kesine keit.

37 Mitik Krais kerek God kehimitanek kikaap haiu mit ne Isrel hirak kiwaa kesine au. God kikiak hirak pike kekrit kepu.

38 *Naiu yinan haiu metpi yi mit in yapirwe him im mentar menmen hirak Jisas kiriakem, hirak kasisak menmen enum yi yiriakem.

39 *Nipaa him me Moses yi yisesim hiram ap werek mamisak menmen enum yi yiriakem te God katip yi yaain au. In ek mit kerek nises him me Jisas, hirak kasisak menmen enum mir te God katip hir mit yaain.

40 Yi naanempre hiras te menmen nipaa mit profet newisim mau tiwei hiram ap manmen yi mit.

41 *Hiram matip mar im:

‘Yi mit yi yinan yipir yewirek yentar him me God. Yi han kitet yapirwe yi yayi yayiwaank hiras me menmen hi hiriakem me wi yi yepu ti, hiram menmen mitik hak kewepyapirem ketpiyem te yi ap eiysesim au.’

42 Pol katip epei au, hirak ketike Banabas tinaaiwir winak kerek mit nekine him me Moses eik, hirakit tepno, mit han netpivekit me wi Sabat ham hirakit pike tatnen tatwepyapir hi mei me menmen hirakit tetpim.

43 *Mit neit winak ek nen witeik epei au, mit ne weiwik me Isrel netike han ap ne weiwik me

---

* 13:38 Ap 10:43   * 13:39 Ro 10:4   * 13:41 Hab 1:5   * 13:43 Ap 11:23; 14:22

Isrel au, h̄ir nises h̄im me God, h̄ir nises Pol ketike Banabas. H̄irak̄it tetpor tekeyor han te h̄ir enises menmen yaaim God k̄ir̄iak m̄it em.

⁴⁴ Me w̄i ham Sabat epei man, m̄it ne wit nen nereik w̄inak kerek h̄ir nekine h̄im me Moses nekrerek eik nenewo ere menep wit wein̄ik te h̄ir nan̄imtau h̄im me God.

⁴⁵ *Me w̄i kerek m̄it ne weiw̄ik me Isrel n̄ir m̄it yap̄irwe nererek en, h̄ir ȳink enuk neriuw-erem te h̄ir nat̄ip enum me Pol nemn̄in̄iw̄ek h̄im m̄irak.

⁴⁶ *H̄ir nemn̄in̄iw̄ek h̄im m̄irak, Pol ketike Banabas tat̄ip h̄im iuwe teneri tar ik: “Yi eiȳimtw̄en. H̄iram yaaim te yi m̄it yin̄in yemtau h̄im me God. Au, yi yeweik̄in sip yewet̄iw̄em, yi han kitet yi ap yaain te yi yises h̄im im mamkaap yi yayu yaitlike God, te haw̄ir wauno wewepyap̄ir h̄im me God mamno m̄it ap ne weiw̄ik mi me Isrel.

⁴⁷ *M̄it̄ik luwe God ketpaw̄ir keriuwe h̄im m̄irak kat̄ip kar ik:

‘Hi ehim̄it̄eni yi yire si meteik̄in m̄it ya ke w̄itaan te yi eiteik̄in m̄it han kerek ap ne weiw̄ik me Isrel nerer wit wit eiteik̄nor h̄ir nanises h̄im me God te h̄ir nanu werek werek God kaktorhis.’ ”

⁴⁸ *M̄it miyep̄ir ap ne weiw̄ik me Isrel epei nemtau menmen im te h̄ir han yaaik w̄isenum h̄ir nat̄ip, “H̄im me God h̄iram yaaim wisenum.” Mit miyap̄ir kerek God n̄ipaa kehim̄it̄eni h̄ir nanu nan̄it nantikerek tipmain tipmain enum eik h̄ir nises h̄im m̄irak.

---

* **13:45** Ap 14:2   * **13:46** Ap 3:26, 18:6; Lu 7:30   * **13:47** Ais 49:6   * **13:48** Ap 11:18

49 Mít natíp hím me Mítík luwe God híram men merer wit wit me provins ein.

50 *Te mít han ne weiwík me Isrel nari han ke mít iuwe ninín naanmímpre mít ne wit, hír netike miyapír iuwe han hír nises hím me Moses, hír níríak Pol ketike Banabas enum hír nepíret tínaaiwír provins kír.

51 *Hír nepíret tínaaiwír provins kír te hírakít títaník toni waniu (o win) mau laplap mírakít teteiknor hír mít enun neweikín sip newet God. Epei au, hírakít ten wit Aikoniam.

52 Mít kerek nises hím me God neit wit Antiok hír han yaaik nepu, God Hímín Yaaik kau kekreri keneisesi.

14

Pol ketike Banabas ten wit Aikoniam

1 Hírakít epei tan wit Aikoniam hírakít tíriak menmen mar nípaa hírakít tíriakem teit wit Antiok ke provins Pisidia. Hírakít ten wínak ke mít ne Isrel nau nererik nekine hím me Moses ein eik, tatíp mít hím yaaím me Kraís te mít yapírwe ne weiwík me Isrel netike mít yapírwe ap ne weiwík me Isrel nises hím mírakít.

2 *Mít han ne weiwík me Isrel hír nínapen nises hím mírakít hír nari han ke mít ap ne weiwík me Isrel te hír nínapen mít nanises hím yaaím me Kraís.

3 *Hírakít aposel tepu en wí yapírwe, hírakít ap tínapen au. Hírakít tatíp mít miyapír hím me Mítík Iuwe Kraís. Mítík Iuwe kekepikít te hírakít

* 13:50 Ap 17:4, 12 * 13:51 Mt 10:14; Ap 18:6 * 14:2 Ap 13:45

* 14:3 Mk 16:20; Ap 19:11

tirak menmen yaaim tikaap mit miyapir ninap o his hit enum hir nire yaain. Mit en nertei him hirakit tetpim me Jisas Krais epei kerekyei haiu mit haiu yaain, him mirakit hiram yaaim mentar menmen yaaim hir nir hirakit tirakem.

⁴ Mit miyapir yapirwe ne wit ik e, hir newep nau nimin. Han pinan netike mit ne weiwik me Isrel, han pinan netike aposel.

⁵ *Mit han ne weiwik me Isrel netike mit han au, hir netike mit iuwe nir han kitet naninap hirakit aposel neriuwe nan te hirakit tati.

⁶ *Au, hirakit aposel temtewem, hirakit tirir ten wit Listra ketike Debi, hiram wit me provins Likionia, hiram metike wit ham menep.

⁷ Hirakit tepeit en tetpor him yaaim me Krais.

Hirakit tepu Listra ketike Debi mit newir nan nenep Pol

⁸ *Mitik kiutip keit wit Listra hit mirak enum me wi miye winaak ere in te hirak kekrit keke ti au.

⁹ *Hirak kau ti kemtau Pol katip him me God. Pol kirapirwek kertei hirak kises him me Krais werek te hirak kakikepik.

¹⁰ Hirak katip mitik ik him iuwe kar ik: “Ti ehin ekrit ehirp eriuwe hit mit.” Hirak ketpiwek epei au, mitik kehin kekrit kerp keke ti.

¹¹ *Mit miyapir yapirwe nir menmen im Pol kirakem, hir ninap natip neriuwe him mir Likionia, “God kenipet hirakit teweikinhis tire haiu mit tekiuwe tan ti.”

* 14:5 Ap 14:19; 2Ti 3:11   * 14:6 Mt 10:23   * 14:8 Jo 9:1; Ap

3:2   * 14:9 Ap 3:4; Mt 9:28   * 14:11 Ap 28:6

12 Hír nekine Banabas hírak Sus. Hír nekine Pol hírak Hemes nentar hírak kerekek katíp menmen kar ke hír han kitet Hemes ketpim.

13 Wínak ke típir Sus kau keit witeik kírapít ke wit iuwe eik e. Mítik pris kerek naanmípre wínak ik e keit bulmakau metike timen keiyím kan kewisím meit ya weipír ke níwa. Hírak ketike mít en hanhan nenep bulmakau neit hemkre neiyím nehín teiník newenípi aposel.

14 Ewaai meruri Pol ketike Banabas tertei menmen mít nare nanríakem hírakít tewepep klos mírakít teteikín mít hír han enuk hírakít tesiuknen tewep mít tetín ke nímín

15 *tínáp tatíp tar ik: “Yi mít yenmak te yi yíríak menmen im e? Hawír mítíkit keretet wíre yi mít. Hawír epei wan wetpi hím yaaim me Kraís, te yi eiweikín sip eiwet menmen im weiním yi eiyises God hírak kepu. Hírak kerekek kírák nepni, tí wan eik metike menmen yapírwe mewim.

16 *Nípaa hírak kewis mít nises han kír hír newenípi God weiním memipín,

17 *te hírak nípaa ere in keteikín mít hírak kepu keriuwe menmen yaaim hírak kírákem. Hírak kesiuwi hawí keke nepni kan, kenip menmen mi yapírwe mewo yaaim meriuwe wí míram. Hírak keweti menmen yaaim te yi han yaaik yayu.”

18 Hírakít tatíp menmen im te menep hírakít ap teweni te hír nenep bulmakau neit hemkre neiyím nehínet newenípi niuk mírakít.

---

* 14:15 Ap 10:26; Sam 146:6   * 14:16 Ap 17:30   * 14:17 Sam 147:8; Jer 5:24

19 *Mīt han ne weiwik me Isrel nau wit Antiok ke provins Pisidia hīr netike han ne wit Aikoniam nan nari han ke mīt yapirwe neriuwe hīm mīr, hīr newir nan nenep Pol. Hīr newir nan nenep Pol, hīr han kitet hīrak nepei kaa, te hīr nari yīnk kīrak neiyik nan newirek ken kīnaaiwir wit kīr kīwaai keit.

20 Hīrak kīwaai keit o, mīt nises hīm me Kraiss hīr nan nererik nerp neweikniwek. Hīr nerp neweikniwek, hīrak Pol kekrit ketikeri pīke nariyaan nen wit eik. Wanewik, Pol ketike Banabas tariyakit ten wit Debi. Hīrakit pīke ten wit Antiok ke provins Siria.

21 *Pol ketike Banabas tatip mīt hīm yaaim me Kraiss teit wit Debi te hīr mīt yapirwe nemtau hīm nisesim. Epei au, hīrakit pīke ten wit Listra ketike wit Aikoniam. Ten ein epei au, hīrakit pīke ten wit Antiok ke provins Pisidia.

22 *Hīrakit tīkaap mīt kerek nises hīm me God en te hīr han tokik nepu, hīr wen nises hīm yaaim me Kraiss wisenum. Hīrakit tetpor, “Haiu mīt menmen enum yapirwe mamraiwaank in ek te maain haiu mamu han yaaik God kakinīn naanmamprai.”

23 *Ne mīt nerer wit wit nises hīm me God nererik newepnīpi niuk mīrak hīrakit tehimītan mīt iuwe hīr ninīn naanmīpre mīt en. Hīrakit nīnpī makit hīrakit titehi Mītīk Iuwe kerek hīr nisesik, hīrak kakīkepikī.

Pol ketike Banabas pīke ten Antiok ke provins

---

* 14:19 Ap 17:13; 2Ko 11:25; 2Ti 3:11 * 14:21 Mt 28:19 * 14:22
 Ap 11:23, 15:32, 18:23; Mt 7:14; 1Te 3:3 * 14:23 Ap 13:3

Siria

²⁴⁻²⁵ Pol ketike Banabas teke ti ere ten tinaaiwir provins Pisidia hirakit ten tipiun provins Pamfilia. Hirakit ten wit Pega hirakit tatip mit ein him yaaim me Krais. Epei au, Hirakit ten wit Atelia kerek keit wan eik. Epei au,

²⁶ *hirakit tau sip pike ten wit Antiok hak wit kerek nipaa mit nehimitenikit nitehi God naanmampriwakit me menmen hirakit in ek epei tiriakem.

²⁷ *Hirakit tipiun Antiok epei au, hirakit tari mit ne weiwik me God en hir nererik, hirakit tetpor menmen yapirwe God kekepikit tiriakem, hirak keteikin hirak hanhan mit ap ne weiwik me Isrel hir nanisesik.

²⁸ Hirakit tatip epei au, hirakit tau tetikeri me wi yapirwe.

15*Mit yapirwe nises God nererik neit Jerusalem newepnak netpep menmen*

¹ *Mit han ne provins Judia nen wit Antiok natip mit nises him yaaim me Krais nar ik: “Yi ap yerekir yink ki kar ke nipaa Moses ketpim te God ap kaktihis yi eitikerek eiyu au.”

² *Pol ketike Banabas hirakit tetike mit in hir newepnak natip menmen im yapirwe, hir nenehan. Hir nenehan te mit ne weiwik me God en han kitet nanriuwet Pol Banabas tekite mit han en ne Antiok te hir nanino wit Jerusalem nanir mit aposel netike mit iuwe ninin naanmipre

---

* **14:26** Ap 13:1-2, 15:40   * **14:27** Ap 11:18, 15:4, 12   * **15:1** Ga 5:2   * **15:2** Ap 11:30; Ga 2:1

mīt ne weiwik miutip me God ein nanitorhi me menmen im.

³ Mīt ne weiwik me God neit Antiok neriuweti nen. Hīr nepno newep provins Finisia ketike Sameria, hīr natip mīt en, “Yi mīt ap ne weiwik me Isrel yi eiweikīn sip eiwet menmen enum eiyises God.” Mīt en kerek nises hīm me God nemtewem te hīr han yaaik neriuwerem.

⁴* Hīr nīpiun Jerusalem epei au, mīt aposel, mīt iuwe ninīn naanmīpre mīt ne weiwik me God en netike mīt en nises hīm me God nererik newenīpi God, hīr han yaaik neriuwe mīt han nan. Pol ketike Banabas hīrakīt tetpor menmen yapīrwe God kekepikīt tirīakem.

⁵ Hīrakīt tetpor epei au, mīt han ne Farisi kerek in ek nises God hīr ninīn nises hīm lo me Moses hīr nekrit natip nar ik: “Mīt ap ne weiwik me Isrel hīr enrekir yīnk kīr hīr enises hīm nīpaa Moses ketpim.”

⁶ Hīr natip epei au, mīt aposel netike mīt iuwe ninīn naanmīpre mīt ne weiwik me God en hīr nau nererik newepnak natīpan menmen im.

⁷* Hīr newepnak natīpan yapīrwe epei au, Pita kekrit katip, “Nai yinan, yi yertei nīpaa enum eik God ke haiu mīt kehimītena hi hewepyapīr hīm yaaim me Krais hetpim men mīt ap ne weiwik me Isrel te hīr nemtewem nisesim.

⁸* God hīrak kertei han ke mīt keteiknai hīrak han yaaik te mīt ap ne weiwik me Isrel hīr nisesik. Haiu merteiyem mentar hīrak kesiuwe

---

* 15:4 Ap 14:27 * 15:7 Ap 10:1-43 * 15:8 Ap 10:44, 11:15

God Hımın Yaaik kewetirek kar ke nıpaa hırak kewetaiyek.

9 *God kırıak menmen miutıp me haiu mıt metike hır mıt ne weiwık ham. Hırak kesak menmen enum hır nırıakem mentar hır nises hım mırak.

10 *In ek yi yenmak te yi einip God han enuk keriuwe menmen me hım me Moses yi han kitet mıt kerek nises God hır enisesim? Menmen im hıram mıre menmen miyapır neremtıt hıram nımenum, hıram mamnip han kır enum me menmen enum weinım. Nıpaa maamrer nai netike haiu mıt in ek ap nises menmen me Moses werek werek au.

11 *Au, haiu han kitet God kaktaihis kakır ke hırak kakıthis mıt han en kakıntar Mıtık Iuwe Jisas Kraıs hanhanai kerekyai yaaım. Hım me Moses au.”

12 *Pita katıp epei au, Mıt nekintıp nau neit nemtau Banabas ketike Pol hırakit tetpor menmen yaaım me mıt his hit enum o menmen meiyam enum hır nıre yaain, God kekepikıt te hırakit tırıakem me mıt miyapır ne weiwık ap me Isrel.

13 Hırakit tatıp epei au, Jems katıp hım mırak kar ik: “Nai yinan, nıkıp emnep eiyımtau menmen im!

14 *Saimon epei ketpai me wı God kinın keteiknı hırak hanhan mıt ap ne weiwık me Isrel hırak kari mıt han ne mıt han en hır mıt nırak.

---

* 15:9 Ap 10:34-35 * 15:10 Mt 11:30; Ga 3:10, 5:1 * 15:11 Ga 2:16; Ef 2:5-8 * 15:12 Ap 14:27; Ga 2:9 * 15:14 Ap 15:7-9

15 Nipaa mit profet natip me menmen im mar ke haiu metpim. Him mau twei hir newisim matip mar im:

16 *‘Maain hi Mitik Iuwe God hi pike anen akaap mit ne weiwik me maam kir Devit. Hir enun nire winak epei kewen te hi pike ekepi hir nanu werek nar ke winak hi pike eimaak ekirp.

17 Hi hiriak menmen im te mit ne weiwik ham nerer wit wit nanisasa, mit kerek hi hehimiteni hir mit nai.’

18 Nipaa Mitik Iuwe God kewepyapir him im ketpim.

19 “Hi Jems hi han kitet te haiu ap mamawaank mit han ne weiwik ham hir neweikin sip newet menmen enum nises God.

20 *Haiu emwis twei emsiuwerem emno emitpor te hir ap nanim menmen mit han newepwar newet tipir weinim em mentar God keriuwesisem hiram enum. Im metike hir ap nariyanhis neweninem, hir ap nanim samiyak mit newers timir namip neriuwe hemkre ap mewen au hir ap nanim hemkre mei kike au.

21 *Me wi Sabat yapirwe mit epei nekine him me Moses neit winak kerek mit nererik nekine him mirak. Mit nerer wit wit nekine him mirak natip mit em. Hiram ap yaaim te mit ap ne weiwik me Isrel nau netike mit ne Isrel nekre winak mit nerer ein ein neit nenipi ynk enum nentar hir ap nises menmen Moses nipaa keriuwesisem.”

---

* 15:16 Emo 9:11-12 * 15:20 Eks 34:15-17; Jen 9:4; Lev 17:10-16

* 15:21 Ap 13:15

Mit neit Jerusalem nesiuwe tiwei ken mit ap ne Isrel

²² Hir natip epei au, mit aposel netike mit iuwe ninin naanmipre mit ne God en, hir netike mit yapirwe nises God en hir han kitet nehimitan mit han neriuweti nanino Antiok nantike Pol, Banabas. Hir nehimitan Judas, mit nekine niuk mirak ham Basabas, hirak ketike Sailas. Mit nises God in han kitet mitik it hirakit yaaikit.

²³ Hir newis tiwei newet mit em hiram matip mar im:

“Haisu mit Aposel metike mit iuwe ninin naanmipre mit ne weiwik me God in, haiu metike mit weinin ne weiwik mirak, haiu yapirwe metpi yi yaain, yi mit yises God yi ap ne weiwik me Isrel yau wit Antiok, Siria, Silisia.

²⁴ *Haisu memtau mit han ne haiu mit nen wit ki nari han ki keriuwe him hir netpiyem te yi han enuk. Haisu ap metpor hir nanino netpiyem au.

²⁵ Haisu memtewem, te haiu mererik matipan menmen im, haiu mehimitan mitik wik mamriuwetet tatno yi mit. Hirakit tatno tatkite taiu yinakit yaaikit Banabas ketike Pol.

²⁶ Hir mit han natip naniksip nanintar hirakit tises him me Mitik Iuwe kaisu Jisas Krais, hirakit tatip mit em.

²⁷ Haisu epei meriuweti Judas ketike Sailas. Hirakit tatitpi tatriuwe him mirakit him mepir menmen haiu mewisim mau tiwei ik e.

²⁸ *God Himin Yaaik ketike haiu mit in haiu han kitetim matipan te haiu ap metpi yi eiyises

---

* 15:24 Ap 15:1   * 15:28 Mt 23:4

hım me Moses yapırwe au. Eiyisesim mei kike keremem.

29 *Yi ap eiyım menmen mıt newepwarem newet tıpir weinım em. Yi ap eiyım hemkre au, o samiyak mıt namıp newers tımır hemkre wen meriuwerem, yi ap eiriyanhis eiwenınem au emıt! Yi ap eiriak menmen im haiu mewisiyem te yi eiyu werek werek mepır keremem.”

30 Hır newis tıwei epei au, hır neriuwet mıt nen Antiok. Hır nıpiun Antiok, hır nari mıt kerek nises hım me Kraıs hır nererik hır newetır tıwei ik.

31 Hır neit tıwei nekinaak. Hır nekinaak, hır han yaaik neriuwe hım mau tıwei.

32 *Judas ketike Sailas hırakıt mıtıkıt profet, te hırakıt tetpor yapırwe tekepi hır han tokik nepu te hır nepu werek.

33 Hırakıt tepu en wı ham teit wit Antiok. Epei au, mıt nises God en neriuwetet pıke ten, hırakıt tetpor tar ik: “God naanmampri.” [

34 Sailas au, hırak hanhan kepu en.]

35 Pol ketike Banabas tepu Antiok me wı ham. Hırakıt tetikite mıt han yapırwe hır natıp mıt hım me God newepyapırem.

Pol ketike Banabas tınaaipısakıt

36 Maain wı ham Pol katıp Banabas kar ik: “Hawır pıke euno ewır nawır yinan nises God nerer wit wit nıpaa hawır wewepyapır hım yaaim me Kraıs, te hawır wawırtei hır nepu werek nisesim o au.”

37 *Banabas hanhan keithis Jon Mak kaktikerek

* 15:29 Ap 15:20
12:12, 25

* 15:32 Ap 11:27, 13:1, 14:22

* 15:37 Ap

tariyakit tatno,

38 *te Pol kinaain ap kaktiwekhis tariyakit tatno kentar nipaa hirak ap kepu ketikeret ere hirakit tiriak menmen epei au. Au, hirak kinaiworet keit provins Pamfilia.

39 *Hirakit tenehakit tenehakit han enuk wisenum tentar menmen im te hirakit tinaipisahit ten. Banabas keithis Jon Mak hirakit tariyakit tau sip ten wit Saipras wan kimaak keketik.

40 *Pol keithis Sailas tariyakit ten. Mit nises God en hir neriuwetet nitehi God naanmamprewekit.

41 Hirakit teke ti ten provins Siria ketike provins Silisia, hirakit tikaap mit ne weiwik me God ein tekepi hir han tokik enu enises God werék werék.

16

Mitik Timoti kepno ketike Pol Sailas

1 *Pol hirak ketike Sailas ten tiun wit Debi ketike Listra. Mitik kises him me God hirak kepu en, niuk mirak Timoti. Miye pirak hire wetikerek nises him me God miye pirak hire pe weiwik me Isrel te haai kirak au, hirak ke weiwik me mit Grik.

2 *Mit yapirwe nises him me God neit wit Listra, wit Aikoniam hir natip nar ik: “Timoti hirak mitik yaaik.”

3 *Pol hanhan kaktiwekhis te hirak kerekir yink kirak kaknip mit ne weiwik me Isrel han

---

* 15:38 Ap 13:13; Kl 4:10   * 15:39 Ap 4:36, 13:4   * 15:40 Ap 14:26   * 16:1 Ap 14:6; 2Ti 1:5   * 16:2 Fl 2:19-22   * 16:3 Ga 2:3-5

yaaik. Hirak kirak menmen im kentar mit nerer wit wit menep ne weiwik me Isrel nertei Timoti haai kirak hirak mitik ke Grik, hirak ap kerekir yink kirak au.

⁴ *Epei au, hirakit ten terer wit wit tatip mit kerek nises him me God, menmen mit aposel netike mit iuwe ninin naanmipre mit ne God neit Jerusalem hir natip mit ap ne weiwik me Isrel hir enisesim. Hirakit tetpor hir enisesim,

⁵ *te mit ne weiwik me God neit ein hir han tokik nepu nises God werék werék. Mit han yapirwe hekrit hekrit neweikn sip newet menmen enum nises him me God.

Pol kiwaai kityak kir mitik ke provins Masedonia

⁶ *Hirakit teke ti ten provins Frisia ketike Galeisia tentar God Himin Yaaik ap kewisikit tatno provins Esia tatip mit miyapir him me Krai.

⁷ Hirakit ten ere tiun hin ke provins Misia, hirakit tare tatno provins Bitinia te God Himin Yaaik kerek Jisas kewet mit ek, hirak ap kewisikit tatno au.

⁸ Hirak ap kewisikit tatno au, te hirakit tinaaiwir Bitinia tekiuwe Misia ere tiun wit Troas.

⁹ Hirakit tipiuun wit Troas, witaan Pol kepu kityak kir mitik ke Masedonia kerp kitwekhi kar ik: “Ti ehu sip enen wit kiau Masedonia ti ekepai.”

¹⁰ Pol kir menmen im epei au, (hi Luk hetik-eret) haiu mewen menmen memi mekre tanik

---

* 16:4 Ap 15:23-29   * 16:5 Ap 2:47   * 16:6 Ap 18:23

kaiu haiu mare mamno provins Masedonia mentar haiu epei mertei God ken+nai kehim+tenai mamno en mamt+p mit miyap+r h+m yaaim me Krai.

M+te Lidia wises h+m me God

¹¹ Haiu mau sip m+naaiw+r wit Troas merekir wan mesipat wit yap+rwe men ere m+piun wit Samotres. Haiu m+piun wit Samotres, haiu m+piun wit Niapolis.

¹² Haiu m+piun Niapolis epei au, haiu m+naaiw+r sip meke t+ men wit Filipai kerek n+paa mit ne wit iuwe Rom nan newik nenipek k+re wit iuwe kin+n wit ham me provins Masedonia. Haiu mepu wit eik w+ ham.

¹³ Me w+ Sabat haiu m+naaiw+r wit men mani menep wit. Haiu han kitet mit nehim+tan wit menep t+par eik te h+r nat+p God menmen. Haiu mau en metike miyap+r keriyen nererik nau mani eik haiu mewepnak.

¹⁴ M+te piut+p pe miyap+r kerek nererik en nemtau h+m maiu, h+re niuk m+re Lidia. H+re wises God wewen+piyek. H+re pe wit Taiataira, h+re wesiuwe laplap m+re y+wir waw+it pewek mamrerim. M+tk Iuwe God h+rak keweik+n han k+re te h+re wemtau h+m Pol ketpim h+re wisesim.

¹⁵ *H+re wetike mit miyap+r neit w+nak k+re h+r nitehi haiu mit m+k+ri neriuwe t+par. Haiu m+k+ri neriuwe t+par, h+re witaihi war ik: “Yi han kitet hi hises h+m yaaim me Krai te yi einen eiyu w+nak kai.” H+re wari han kaiu te haiu men mau en.

Pol ketike Sailas tekre w+nak enuk teit wit Filipai

---

* **16:15** Ap 16:33, 18:8

16 *Wî ham haiu mepno wit menep mani te matip God menmen, mite piutip kerek wiriak menmen me mit han, hire herwe enuk kau kekre han kire kekepye wewepyapir menmen maain te mamnen. Mit kerek naanmiprewe neit pewek yapirwe nentar menmen im.

17 *Hire wises Pol ketikewai winap watip war ik: “Mit in hir nriak menmen me Mitik Iuwe God. Hir newepyapir netpai menmen haiu emisesim te God kakisak menmen enum haiu miriakem te hirak kaktaihis.”

18 Hire wiriakem warek wi yapirwe ere Pol han enuk keriuwep keweikin ketpiwe kar ik: “Hi hetput hekrehir ke Mitik Iuwe Jisas ti enke enopin ekeipniwe.” Hirak katip epei au, herwe kinaiwurep kirir ken waswas.

19 Maain mit kerek naanmiprewe hir nertei herwe kenke kekeipniwe te hir ap nanit pewek mei au, hir neithis Pol ketike Sailas nerikit nen nir mit iuwe masistret neit wit niminek me wit mit nesiuwe him nererik neitai,

20 *hir nerikit nen mit iuwe masistret ne Rom natip nar ik: “Mitikit it hirakit te weiwik me Isrel, hirakit tiriak enum me haiu mit mau wit ik e.

21 Hirakit tetpai menmen te hiram ap mises menmen mit naiu iuwe ne Rom natip haiu emisesim au.” Haiu ap emises menmen mitikit it tetpaiyem au emit.

22 *Mit miyapir yapirwe netikeri nesiuwe him. Epei au, Mit iuwe masistret neriyiwekit klos

---

* 16:16 Ap 19:24   * 16:17 Mk 1:24, 34   * 16:20 Mk 13:9; Ap 17:6; Mt 5:11   * 16:22 2Ko 11:25; Fl 1:30; 1Te 2:2

mırakit newepim natıp mıt nır nanınen nanwaai nıpın nanıksıp.

²³ Hır nenke nıpın naksıp yapırwe. Te hır newıret tekre wınak enuk, hır natıp mıtık naanmıpre wınak enuk te hırak naanempre mıtıkıt werek werek.

²⁴ Hırak kemtau hım mır im epei au, hırak kewisıkıt tekre haau ke nımın kewis hit mırakit kemenkekım mıtet hei me nu nımenum metenen hit me mıt.

²⁵ Me wı nımın Pol ketike Sailas hırakit titehi God menmen hırakit tine henye. Mıt han nekre wınak enuk ek hır nemtau menmen hırakit tinaam tetpım.

²⁶ Hırakit tırak menmen im, ti kitanık wisenum te wınak enuk kırırır iuwe, waswas weipır yapırwe menke, sen hıram menke mınatın men mekeipın mıt yapırwe nekre wınak eik.

²⁷ *Mıtık naanmıpre wınak enuk kekrit kerenaan kır weipır yapırwe menke, hırak han kitet mıt neit nımın en nepei nırır nen witeik. Hırak keket hıne kırak kare kakwırek kaknep hırekes kentar hırak kınaain mıt iuwe nanır mıt enun epei netpaan nırır nen te hır han enuk nerıuwerek nankıp.

²⁸ Hırak kaknep hırekes, au, Pol kınap hım iuwe kesinıwek ketpıwek, “Au emıt! Ti ap enep hırekes. Haiu mırır au haiu mepu in.”

²⁹ Hırak katıp epei au, mıtık ik kenıne mıtık hak kakıt si keiyık kaknen. Hırak keit si keiyık kan, hırak kesiuknen ken nımın hırak keipırır

---

* **16:27** Ap 12:18-19

kiteh̄r kewen nin̄p menep hit me Pol ketike Sailas.

³⁰ *Te h̄rak p̄ike kekrit kerp kerikit ken witeik kit̄iwek̄ithi kar ik: “Hi ar̄iak mekam te God kak̄isak menmen enum mai h̄rak kaktauh̄is?”

³¹ H̄rak̄it tewen̄iwek̄hi tet̄p̄iwek tar ik: “Ti eh̄ises h̄im me M̄it̄ik Iuwe Jisas te ti etike m̄ite n̄ikerek nit, God h̄rak kak̄isak menmen enum yi ȳir̄iakem.”

³² H̄rak̄it tat̄ip epei au, h̄rak ket̄iwek̄ithis ten h̄rak̄it tewepyap̄ir h̄im me M̄it̄ik Iuwe Krāis te h̄rak m̄it̄ik ketike m̄it miyap̄ir neit w̄inak k̄irak nemtau h̄im me God h̄rak̄it tet̄pim.

³³ *H̄rak̄it tat̄ip epei au, h̄iram wen w̄i n̄im̄in, m̄it̄ik ik ket̄iwek̄his ken k̄ik̄ir sip k̄irak̄it ere werek. H̄rak k̄ik̄ir sip k̄irak̄it, Pol ketike Sailas t̄ik̄ir m̄it̄ik ketike m̄it miyap̄ir n̄irak neriuwe t̄ipar.

³⁴ H̄rak̄it t̄ik̄iri, h̄rak m̄it̄ik eik ket̄iwek̄ithis keiȳik̄it ken w̄inak k̄irak kewet̄iwek̄it menmen taam. H̄rak ketike m̄it miyap̄ir neit w̄inak k̄irak h̄ir han yaaik nentar h̄ir in ek nises h̄im me God.

³⁵ Wanewik, m̄it iuwe masistret ne Rom nau wit, h̄ir nesiuwe m̄it plisman nen w̄inak enuk nat̄ip nar ik: “Yi eisiuwe m̄it̄ik̄it wik h̄rak̄it tatno.”

³⁶ M̄it nat̄ip epei au, m̄it̄ik naanm̄ipre w̄inak enuk kan kat̄ip Pol kar ik: “M̄it iuwe masistret nesiuwe h̄im nat̄ip yi yaino witeik, yi yaino God naanmampri me menmen.”

³⁷ *Te Pol kat̄ip m̄it plisman kar ik: “M̄it iuwe ap n̄inap̄in menmen enum haw̄ir w̄ir̄iakem te

---

* 16:30 Ap 2:37   * 16:33 Ap 15:16   * 16:37 Ap 22:25

h̄r newep neit witeik m̄t yap̄rwe n̄rei. Haw̄r wire m̄t nau wit Rom h̄r ap nerekyaw̄r menmen em mar im au nentar m̄t iuwe neit wit Rom newis h̄m mau t̄wei neriuwes̄sem. In ek h̄r m̄t in nare n̄saw̄n menmen neriuwetaw̄r a? Taau! H̄r h̄ras nan̄nen in nanriuwetaw̄r euno witeik.”

³⁸ H̄rak kat̄p menmen im epei au, m̄t plisman p̄ike nen nat̄p m̄t iuwe h̄m m̄rak. H̄r epei nemtau Pol ketike Sailas h̄rak̄t t̄re m̄t ne wit Rom h̄r n̄naain nat̄p nar ik: “Haiu m̄r̄ak menmen enum ye.”

³⁹ *Te h̄r nen n̄r Pol ketike Sailas, h̄r nat̄p nar ik: “Yi yaaik̄t, haiu mep̄tari yi ȳre m̄t ne Rom.” H̄r nat̄p epei au, h̄r neriyak̄t ten witeik nit̄wek̄thi te h̄rak̄t t̄naaiw̄r wit k̄r.

⁴⁰ Pol ketike Sailas h̄rak̄t t̄naaiw̄r w̄nak enuk ten w̄nak ke Lidia. Epei au, h̄rak̄t tat̄p m̄t kerek nises h̄m me God tetpor h̄m mamkepi h̄r han tokik nanu. H̄rak̄t tetpor h̄m ere werek, h̄rak̄t teit menmen teiȳm tatnaaiw̄r wit Filipai tatno.

17

M̄t ne wit Tesalonaika nare nan̄nep Pol ketike Sailas

¹ *H̄rak̄t t̄naaiw̄r Filipai, h̄rak̄t ten tewep wit Amfipolis. H̄rak̄t ten tewep wit Amfipolis tesipatek, h̄rak̄t ten tewep wit Apolonia ten ere t̄piun wit Tesalonaika kerek w̄nak ke m̄t ne Isrel nererik nekine h̄m me Moses neitai.

² Pol keit in k̄r̄ak menmen kar ke n̄paa h̄rak k̄r̄akem keit wit hak. Me w̄ Sabat h̄rak ken

* 16:39 Mt 8:34   * 17:1 1Te 2:1-2

winak k̄ir. Me w̄i Sabat wikak h̄irak ketikeri newepnak nat̄ipan, h̄irak keit h̄im me God mau t̄iwei ketporem keteiknorem kar ik:

3 **“Mit̄ik God kehimit̄anek h̄irak Kraiṣ, God h̄irak kat̄ip mit̄ik ik kaki p̄ike kak̄ikrit. Mit̄ik ik Jis̄as h̄i ewepyap̄ir etpiyek h̄irak Mit̄ik God kehimit̄anek h̄irak Kraiṣ kerekek kak̄ikaap haiu mit̄ ne t̄i.”*

4 **Mit̄ miyap̄ir han ne weiw̄ik me Isrel h̄ir nemtau h̄im im h̄ir nises Pol ketike Sailas. Mit̄ han ne Grik kerek newen̄ipi God, h̄ir netike miyap̄ir iuwe yap̄irwe ne Tesalonaika h̄ir nisesik̄it.*

5 **Te mit̄ han ne weiw̄ik me Isrel neit winak en h̄ir ap nises h̄im im h̄ir ȳnk enuk nentar mit̄ yap̄irwe nises h̄im mirak̄it. H̄ir nen ya neithis mit̄ enun nau yain yain h̄ir nesikeyaanmi nererik nen nari han ke mit̄ yap̄irwe ne wit. H̄ir neweik̄in winak ke mit̄ik niuk mirak̄ Jeson nenke weip̄ir n̄inat̄in Pol ketike Sailas te h̄ir neriyak̄it nesiuweret ten mit̄.*

6 **H̄ir n̄inetn̄iwek̄it n̄inetn̄iwek̄it au, h̄ir nari mit̄ik Jeson ketike mit̄ han nises Kraiṣ, neriyei nen mit̄ iuwe masistret n̄inap netpor nar ik: “Mit̄ kerek n̄ir̄iak enum nerer wit wit epei nan in n̄ir̄iak enum.*

7 **Mit̄ik ik Jeson kewisi nan nau winak k̄irak. H̄ir neweik̄in sip newet h̄im me mit̄ iuwe neit Rom. H̄ir nat̄ip nar ik: ‘Mit̄ik iuwe king hak kin̄in Sisa, h̄irak niuk mirak̄ Jis̄as.’ ”*

8 *H̄ir nat̄ip h̄im im, h̄ir n̄ik̄iak han ke mit̄ yap̄irwe neit wit, h̄ir netike mit̄ iuwe masistret.*

* 17:3 Lu 24:26; Ap 3:18, 9:22 * 17:4 Ap 13:50 * 17:5 1Te 2:14

* 17:6 Ap 16:20 * 17:7 Lu 23:2; Jo 19:12

⁹ Mìt iuwe en nari pewek me mìtik Jeson ketike mìt han nises Kraiss te hìr ap pìke nanri han ke mìt han neriuwe hìm me Kraiss. Hìr nari pewek epei au, hìr nesiupani neriuweti nen witeik.

Pol ketike Sailas ten wit Beria

¹⁰ Nepei wìtaan, mìt in ne Tesalonaika kerek nises hìm me Kraiss hìr neriuwet Pol ketike Sailas ten wit Beria. Hìrakìt ten ein epei au, hìrakìt ten wìnak kerek mìt ne weiwìk me Isrel nau nererik nekine hìm me Moses me wì Sabat.

¹¹ *Mìt en hìr yaain ninìn mìt ne wìt Tesalonaika nentar hìr nemtau hìm Pol ketpim, hìr hanhanem. Hekrit hekrit hìr nekine hìm me God mau tìwei te hìr hanhan nanìrtei menmen Pol ketpim hìram yaaim mìre hìm nìpaa God ketpim o au.

¹² *Mìt miyapìr yapìrwe ne weiwìk me Isrel nises hìm me Kraiss. Miyapìr han ne Grik hìr miyapìr niuk mìr iuwe, hìr netike mìt ne Grik yapìrwe nises hìm me God.

¹³ *Maain mìt ne weiwìk me Isrel ne wìt Tesalonaika nemtau Pol wen kewepyapìr katìp hìm me God kar ke nìpaa hìrak kìrìakem keit wìt Beria, hìr nan nìkìak han ke mìt en hìr han kekrit enum.

¹⁴ Hìr han kekrit enum te mìt nises Kraiss hìr nìnaain mìt nanìnep Pol kaki te hìr neriuwetek kakno wìt yanìmìn ke wan eik. Sailas ketike Timoti au, hìrakìt tepu Beria.

¹⁵ Mìt kerek neriuwet Pol nen netikerek ere hìr nìpiun wìt Atens. Epei au, hìr epei nanìno nìr ein, Pol ketpor kar ik: “Yi eitìp Sailas ketike

---

* 17:11 Jo 5:39   * 17:12 Ap 13:50   * 17:13 Ap 14:19

Timoti h̄irak̄it tatnen waswas tatwenayip̄ir tatit wit Atens.”

Pol kewepyap̄ir h̄im me God keit wit Atens

¹⁶ Pol wen keit wit Atens kemer̄ir Sailas ketike Timoti, h̄irak han kekrit kentar h̄irak k̄ir m̄it nat̄in ninaan mau tein̄ik yap̄irwe h̄iram mepu wit k̄ir eik e.

¹⁷ *H̄iram mepu wit k̄ir eik, te h̄irak ken w̄inak kerek m̄it ne weiw̄ik me Isrel h̄ir netike m̄it ne Grik h̄ir newen̄ipi God, h̄irak ketikerei newepnak nat̄ipan me h̄im me Kraiss. H̄irak kepno en, h̄irak hekrit hekrit ken wit maket kerek m̄it nesiuwe menmen, h̄irak ketike m̄it miyap̄ir nau en newepnak nat̄ipan h̄im me Jisas Kraiss.

¹⁸ M̄it han nat̄ip m̄it h̄im me m̄it̄ik Seno, h̄ir netike m̄it han Stoik kerek h̄ir nat̄ip m̄it h̄im me m̄it̄ik Epikurian, h̄ir netike Pol newepnak nat̄ipan menmen. H̄ir m̄it han nat̄ip nar ik: “M̄it̄ik enuk weise t̄ipar ik kat̄ip mekam?” M̄it han nat̄ip nar ik: “H̄irak kat̄ip menmen me God ke m̄it ne wit hak.” H̄ir nat̄ip menmen im nentar Pol ketpor h̄im me Jisas Kraiss ketike h̄im me m̄it epei naa p̄ike nan̄ikrit.

¹⁹ Te h̄ir net̄iwekhis neriyaak neiȳik nen kaun-sil ke wit Ariopagas keit Atens. H̄ir netp̄iwek nar ik: “Haiu hanhan mam̄imtau h̄im ham mit ti hat̄ip m̄it em.

²⁰ H̄im mei ti etpaiyem h̄iram haiu mep̄itariyem te ti etpaiyem te haiu mertei werek werek.”

---

* 17:17 Ap 18:19

21 Mìt nau wit Atens netike mìt ne wit ham hìr nau en hekrit hekrit hìr nau yain yain natìp hìm hìr hanhan nemtau hìm ham mìt nisesim.

22 Hìr nepei netpìwek, Pol kekrit kerp nìmìn ke mìt ne kaunsil katìp kar ik: “Yi mìt ne wit Atens. Hi hertei yi yewenìpi tìpir yapìrwe.

23 Hi heke tì herekir wit ki hi hìr wit wit yi yewenìpi tìpir, hi hìr kìnnaan kiutìp yi yekine menmen im mewik: ‘Kìnnaan im me tìpir hak haiu mìt mepìtari niuk mìrak.’ Menmen yi mìt in yepìtari niuk mìrak yewenìpiyek, hi etpi niuk mìrak. Niuk mìrak God.

24*“God hìrak kewis tì ketike menmen yapìrwe mewik. Hìrak kinìn naanmìpre nepni metike tì te hìrak ap kepu kekre wìnak mìt nìmìwekek.

25 *Hìrak kìrìak menmen yapìrwe, te mìt nankepik nanrìak menmen taau. Hìrak hìrekes kewetai haiu mìt hìmìn te haiu mepu, hìrak kewetai menmen yapìrwe.

26**Hìrak kiutìp hìrak kinai haiu mìt yapìrwe haiu merer wit wit mau tì. Nìpaa enum eik hìrak kìmata wì mìt nau tì hìrak kehìmìtan wit kerek hìr nanwik.

27 Hìrak kìrìak menmen im te haiu mìt mìnmetnìwek ere mìnnapìnek misesik. God ap kerp yanmìn ke haiu mìt niutìp niutìp au.

28 Hìrak kekepai haiu mepu tì haiu mamno in mamno ein. Hìrak kìre mìt han ni nertei iuwe hìr nekine hìm o hìr nine henye hìr natìp nar ik: ‘Haiu mìt haiu nìkerek ne God.’

---

* 17:24 1Kin 8:27; Ap 7:48 * 17:25 Sam 50:12; Ais 42:5 * 17:26
 Diu 32:8 * 17:26 Ais 55:6; Sam 145:18; Jer 23:23

29 *Haiu n̄kerek n̄rak te haiu ap han ekitet h̄rak k̄ire gol o silva o nan m̄t n̄r̄akem h̄ram mar ke God au.

30 *N̄paa m̄t ap nertei God au, te h̄rak ap kat̄ip enum me menmen h̄r n̄r̄akem au. In ek God kat̄ip h̄m manp m̄t yap̄rwe nau nerer wit wit nar ik: ‘Yi eiweik̄n sip eiwet menmen enum.’

31 *God epei k̄imat w̄i h̄rak maain skelim m̄t miyap̄r yap̄rwe werek werek kakriuwe m̄tik h̄rak kehimitanek h̄rak kakr̄iak menmen im. God h̄rak epei keteik̄n haiu m̄t yap̄rwe maain h̄rak kakr̄iak menmen im kentar h̄rak k̄ik̄iak m̄tik ik n̄paa kaa h̄rak kekrit kepu.”

32 M̄t en h̄r nemtau Pol kat̄ip ke m̄tik kaa P̄ike kekrit kepu, m̄t han nat̄ip nitetnaan nenwesīsek. Au, m̄t han netp̄wek nar ik: “Maain haiu mam̄mtau ti et̄ip menmen im eteipim.”

33-34 Epei au, Pol k̄naaiw̄r m̄t ken. M̄t han nen netikerek nises h̄m me God. M̄tik ke m̄t in nises h̄m me God h̄rak m̄tik ke kaunsil Ariopagas niuk m̄rak Daionisias. M̄te piut̄ip niuk m̄re Damaris h̄re wetike m̄t miyap̄r han nises h̄m me God.

18

Pol kat̄ip m̄t miyap̄r ne Korin h̄m yaaim me Kraīs

1 Pol kat̄ip h̄m me Kraīs keit Ariopagas epei au, h̄rak k̄naaiw̄r wit Atens ken wit Korin.

2 *H̄rak ken wit Korin, h̄rak k̄r m̄tik hak niuk m̄rak Akwila kerek n̄paa miye p̄rak winaak

---

* 17:29 Jen 1:27; Ais 40:18-20, 44:10-17; Ap 19:26   * 17:30 Ap 14:16   * 17:31 Sam 9:8, 96:13; Ap 10:42   * 18:2 Ro 16:3

keit wit Pontas. H̄rak ketike m̄ite p̄irak Prisila in ek n̄inaaiw̄ir wit iuwe Itali nan Korin nentar m̄it̄ik iuwe Klodias kerek kin̄in naanm̄ipre m̄it kat̄ip kar ik: “M̄it yap̄irwe ne weiw̄ik me Isrel h̄ir en̄inaaiw̄ir wit Rom.” H̄rak Pol ken

³ *kau w̄inak k̄ir kekepi nime w̄inak laplap kentar h̄rak n̄ipaa (h̄rak ap kises h̄im me krais wen au) h̄rak kime menmen im keit pewek mererim, kar ke in h̄ir nimaam.

⁴ Me w̄i Sabat yap̄irwe Pol ken w̄inak ke m̄it ne Isrel ein kerek h̄ir nekine h̄im me Moses, h̄rak ketikeri newepnak nat̄ipan, h̄rak kare kakteiknor h̄im m̄irak yaaim me Krais te h̄ir enisesim

⁵ *Me w̄i Sailas ketike Timoti t̄inaaiw̄ir provins Masedonia tan wit Korin, Pol ap p̄ike kime w̄inak ke laplap au. Hekrit hekrit h̄rak kat̄ip m̄it ne weiw̄ik me Isrel nau en ketpor kar ik: “Jisas h̄rak M̄it̄ik Krais kerek God n̄ipaa kehim̄itanek kan k̄ikaap m̄it ne Isrel.”

⁶ *H̄ir au nemn̄in̄iw̄ek h̄im m̄irak netp̄iw̄ek̄it enum, te Pol k̄itan̄ik laplap m̄irak keteiknor God ap kesak menmen enum m̄ir au mepu, h̄rak ketpor, “Yi yayi te yi yayi. H̄iram menmen mai au, h̄iram menmen mi. Me in ek hi eweik̄in sip eweti, hi eno m̄it ap ne weiw̄ik me Isrel etpor h̄im yaaim me Krais.”

⁷ Epei au, h̄rak k̄inaaiw̄ir w̄inak ke m̄it en nererik nekine h̄im me Moses, h̄rak ketike Sailas, Timoti ten tau w̄inak ke m̄it̄ik hak niuk m̄irak Tisias Jastas. H̄rak ap ke weiw̄ik me Isrel te h̄irak

---

* **18:3** Ap 20:34; 1Ko 4:12   * **18:5** Ap 17:14-15, 9:22   * **18:6** Ap 13:46, 51, 20:26; Lu 9:5

kises him me God. Winak kirak kiwaai kirapit winak ke mit ne Isrel kerek hir nau nererik nekine him me Moses en.

⁸ *Mitik niuk mirak Krispas hirak kinin naanmipre mit ne winak kerek mit ne Isrel nererik nekine him me Moses en, hirak ketike mite pirak nikerek narak nises him me mitik iuwe Krai. Mit yapirwe nau wit Korin nemtau him me God te hir nisesim, Pol ketike Sailas tikiri.

⁹ *Witaan ham Pol kiwaai kityak, Mitik Iuwe God ketpewek kar ik: “Ti ap hinaain au. Ti wen etip mit him mai.

¹⁰ *Hi hau hetikewit, mitik kiutip ap te kakitep au kakintar mit yapirwe neit wit ik e hir nises him mai.”

¹¹ Epei au, Pol kepu wit eik me tito miutip wenke mar hispinak kiutip (6), hirak katip mit miyapir him me God.

¹² Me wi im mitik iuwe ke Rom kehimitan mitik Galio hirak ap ke weiwik me Isrel, hirak kinin naanmipre provins Akaia. Hirak kire mitik iuwe gavman ke mit ne Grik, te hir mit ne weiwik me Isrel nau en nekiyan niutip neithis Pol neriyaak neiyik nen mitik iuwe Galio hir nesiuwe him netpewek nar ik:

¹³ “Mitik ik kari han ke mit te hir ap nises him me Moses hir ap newenipi God werék werék au.”

¹⁴ Pol kare kaktip him te mitik iuwe Galio katip mit en ketpor kar ik: “Yi mit ne Isrel. Mitik ik kirak menmen enum kekintip menmen

---

* **18:8** 1Ko 1:14   * **18:9** 1Ko 2:3   * **18:10** Jos 1:9; Ais 41:10; Jer 1:8; Jo 10:16

o kenep mıtık kaa te hi herp hemtau menmen yi yetpewem.

15 *Au, hıram menmen me hım metike niuk mei me hım me Moses yi yisesim. Yi hıras eiy-
itpim ere werék. Hi au hınapen emtau menmen
weinım marım.”

16 Hırak katıp epei au, hırak katıp mıt plisman
nırak hır neri nen witeik.

17 Epei au, hır mıt en neithis mıtık iuwe hak
kinın naanmıpre mıt nises hım me Moses hır
neriyaak nen nerp witeik nakıp. Mıtık Galio ap
han kekrit ke menmen im au, hırak katıp kar ik:
“Menmen weinım.”

Pol pıke ken wit Antiok ke provins Siria

18 *Pol kepu wit Korin ketike mıt nises hım me
God me wı yapırwe. Epei au, hırak kau sip ketike
Prisila wetike mıtık kıre Akwila, hır nerekir wan
nen provins Siria. Nıpaa hır nau sip wen au, Pol
katıp God hım me kımata wı kerıuwesıs menmen.
Wı epei au, hırak mıtık kime Pol paan kırak keit
wit Senkria (keteikın mıt wı hırak kerıuwesıs
menmen me hırekes hıram epei au).

19 *Hır nıpiun wit Efesas, Prisila wetike mıtık
kıre Akwila hır nau en. Pol ken wınak kerek
mıt nau nererik nekine hım me Moses en, hırak
ketike mıt ne weiwık me Isrel hır newepnak
natıpan me hım me Kraıs.

20 Hır nitıwekhi kaku kaktikeri me wı yapırwe
te hırak kewenhi au.

---

* 18:15 Ap 23:29, 25:18-19; Jo 18:31 * 18:18 Ap 21:24 * 18:19
Ap 17:17

21 *Hirak ketpor kar ik: “God hanhan hi pike enen te hi enen eri.” Hirak ketpor epei au, hirak kerekek kau sip kinaaiwir wit Efesas.

22 Hirak kipiun wit Sisaria epei au, hirak kinaaiwir sip ken wit eik keke ti ken wit Jerusalem en kir mit nises him me God ein. Epei au, hirak pike ken wit Antiok.

Pol pike kepno ein ein kikaap mit kerek nises him me Krai

23 Pol kepu wit Antiok wi ham, hirak kinaaiwir mit en ken provins Galesia ketike provins Frisia kerer wit kike kike em kikaap mit kerek nises him me God han tokik nepu.

Apolos katip mit miyapir ne wit Efesas him me Krai

24 Wi ham, mitik hak niuk mirak Apolos, hirak ke weiwik me Isrel, nipaa miye winaak keit wit Aleksandria, hirak kan kau wit Efesas. Hirak kertei katip him yaaim, hirak kertei him me God mau tiwei werek werek.

25 *Mit nipaa neteikniwek menmen me Mitik Iuwe God te hirak han yaaik wisenum keriuwe him me God katip mit menmen yapirwe Jisas epei kiriakem. Te hirak kertei menmen me Jon kerek nipaa kikir mit keriuwe tipar weinim.

26 *Hirak kan winak ke mit ne Isrel nau nererik nekine him me Moses en, hirak katip him iuwe ap kinaain mit au. Akwila ketike Prisila nemtau hirak katip epei au, hir neriyaak nen winak kir netpiwek nekepik kertei werek him me Jisas epei

* 18:21 Ro 1:10; 1Ko 4:19; Je 4:15   * 18:25 Ro 12:11; Ap 19:3

* 18:26 Ap 19:8

kan ti kikaap haiu mit hirak kaa God pike kikiak kekrit kepu.

27 *Hir netpiwek menmen im epei au, Apolos han kitet kakno provins Akesia ke Grik te mit en nises him me God nekine twei natip mit nises God en hir naanmamrewek. Hirak ken en, hirak kikaap mit en kerek nises him yaaim me Kraisen nantar God kerekyor yaaim.

28 Hirak ketike mit ne weiwik me Isrel newepnak natipan te hirak keriuwe him iuwe mirak hirak keteikin mit miyapir him me mit en hiram ap yaaim. Hirak keriuwe him me God mau twei, hirak katip mit keteiknor Mitik Jisas kerekek hirak Mitik Kraisen kerek God kehimitanek kikaap mit.

19

Pol katip mit miyapir neit wit Efesas him yaaim me Kraisen

1 *Mitik Apolos wen kepu wit Korin, Pol kepno ken kiun provins Galesia ketike Frisia ere kipiun wit Efesas. Kipiun Efesas, hirak kir mit han nises him me Jisas.

2 *Te hirak kitorhi kar ik: “Nipaa yi yises him me Jisas God Himin Yaaik kan kau kekre han ki o au?” Hir neweniwekhi nar ik: “Haiu ap memtau God Himin Yaaik kepu au.”

3 Pol pike kitorhi, “Hir nikri nekine niuk me keimin?” Hir natip nar ik: “Hir nikrai nekine niuk me Jon.”

---

* 18:27 2Ko 3:1; Kl 4:10 * 19:1 1Ko 3:6 * 19:2 Ap 2:38, 8:16; Jo 7:39

4 *Pol katip kar ik: “Jon kikir mit kerek neweikin sip newet menmen enum, hirak katip mit ne weiwik miutip me Isrel hir enises hirak mitik kerek maain kaknen. Hirak niuk mirak Jisas, hirak Mitik Krais kerek God kehimitanek kikaap haiu mit.”

5 Hir nemtau menmen im, hir newis Pol kikiiri keriuwe tipar kekine niuk me Mitik Iuwe Jisas.

6 *Hirak kikiiri epei au, Pol kewis his menteri te God Himin Yaaik kan kau kekere han kir keneisesi hir natip him ham nipaa hir nerteiyem au, hir natip him me God.

7 Pol kiriak menmen im me mit nar ke hiswiyen wik (12).

8 Hirak kiriak menmen im epei au, Pol ken winak kerek mit ne weiwik me Isrel nau nererik nekine him me Moses. Hirak katip mit him me God, hirak ap kinaain mit au. Hirak ketpor ere wenke wikak, hirak ketikeri newepnak natipan. Hirak kare kakri han kir te hir han kitet menmen hirak ketpor me God kinin naanmipre mit.

9 *Mit han au enun han tokik hir ninapen nanisesim, hir natip enum me menmen me God mit in nisesim me ninaan me hir mit yapirwe. Hir natip enum te Pol ketike mit hir nises him mirak ninaaiwir mit en. Hekrit hekrit Pol ken winak skul ke mitik Tirinas ketike mit hir newepnak natipan him me God.

10 Hirak kiriak menmen marim me tito wik, te mit yapirwe nau provins Esia, hir mit ne Isrel, hir mit han ne weiwik ham nemtau him yaaim me Mitik Iuwe Krais.

---

* 19:4 Mt 3:1-2   * 19:6 Ap 8:17   * 19:9 2Ko 6:14-18; 2Ti 1:15

Him me nikerek ne mitik Siva

11 *God kiriak menmen yaaim keriuwe Pol kikaap mit keriuwerem.

12 *Mit han neit laplap hankisip o laplap iuwe miwaai yink ke Pol hir neiyim nen mit ninap te mit han ninap hir nire yaain, mit han herwe mersi hiram metpaan menpin mekeipnor hir nire yaain.

13 *Mit han ne weiwik me Isrel hir nepno neprer wit wit nepir herwe enum mekre mit. Wi ham mit han in hir nanipir herwe nanriuwe niuk me Jisas. Hir natip herwe enuk nar ik: “Hiau metpi mekrehir ke Jisas kerek Pol katip mit en ek. Yi einopin ekeipin mitik ik.”

14 Hir nikerek hispinak wik (7) ne mitik iuwe pris niuk mirak Siva ke weiwik me Isrel, hir keriyen niriak menmen marim.

15 *Au, herwe enuk ketpor kar ik:, “Hi hertei Jisas, hi hertei Pol, te yi mit yi neimin a?”

16 Mitik kerek herwe enuk kersisek kekrit kanip wisenum kerekir yink kir kewep klos mir te hirak kinini. Hir nirir ninaaiwir winak hemkre merer yink kir hir ne yink weinik nirir.

17 *Mit han yapirwe ne Isrel, mit han ne weiwik ham, hir nau wit Efesas nemtau me menmen im te hir nepirpir newenipi niuk me Jisas.

18 Mit miyapir yapirwe kerek nises him me God nan newepyapir menmen enum hir nepei niriakem.

---

* 19:11 Ap 14:3   * 19:12 Ap 5:15   * 19:13 Mk 9:38   * 19:15
Mk 1:24, 34   * 19:17 Ap 5:5, 11

19 Mìt miyap̄r han, kerek netenwo henp̄n o marila menmei marim, h̄r neit t̄wei m̄r meteiknor menmen im h̄r neiȳm nan new̄rem mekre si me ninaan me m̄t yap̄rwe. M̄t han newenhis pewek me m̄t new̄rem neiȳm neit t̄wei im h̄ram mar 50,000 pewek silva.

20 *Marim h̄m me M̄t̄k̄ Iuwe Kraismen merer wit wit te m̄t miyap̄r yap̄rwe nisesim.

M̄t ne wit Efesas nesikyaanmi nare nan̄nep Pol

21 *Menmen im epei man, God H̄m̄n Yaaik kari han ke Pol te h̄rak han kitet kakno provins Masedonia kaktike Akaia. Te maain, h̄rak kakno wit Jerusalem. Pol kat̄p kar ik: “Hi ano wit Jerusalem epei au, te hi eno wit Rom.”

22 *Pol keriuwet m̄t̄k̄t̄ wik h̄rak̄t̄ tekepik, h̄rak̄t̄ tin̄n ten Masedonia, h̄rak wen kepu provins Asia.

23 *Me w̄ im, m̄t han neit wit Efesas han enuk nentar m̄t nises h̄m me M̄t̄k̄ Iuwe Kraismen.

24 *M̄t̄k̄ hak niuk m̄rak Demitrias h̄rak kime menmen keriuwe silva. H̄rak kime w̄nak kike kike silva k̄re w̄nak iuwe ke t̄pir niuk m̄re Atemis m̄t nen newepn̄pi niuk m̄re nekrerek. Menmen h̄rak kimaam h̄rak ketike m̄t han nesiuwerem men m̄t h̄r neit pewek yap̄rwe mererim.

25 Te h̄rak ken̄ne m̄t nime menmen me silva netike m̄t han h̄r n̄r̄ak menmen mar ke h̄r n̄r̄akem h̄r nererik, h̄rak ketpor kar ik: “Yi m̄t yi yertei haiu meit pewek me menmen metike

---

* 19:20 Ap 12:24 * 19:21 Ap 23:11; Ro 1:13 * 19:22 Ro 16:23;
2Ti 4:20 * 19:23 2Ko 1:8 * 19:24 Ap 16:16

menmen meiyam meriuwe menmen im haiu m̄riakem.

26 *Yi epei ȳr menmen, yi yemtau menmen m̄tik ik Pol k̄riakem keit wit kaiu Efesas kerekek au. Ke provins Esia Pol kari han ke m̄t miyap̄r yap̄rwe h̄r neweik̄n sip newet menmen, h̄rak ketpor kar ik: ‘Menmen m̄t nimaam m̄re tein̄k ninaan mewik h̄ram ap m̄re God au. H̄ram memip̄n.’

27 Menmen im Pol ketpim maain h̄ram mam-nip m̄t h̄r han ekitet menmen haiu m̄t in m̄riakem h̄ram enum. Im keremem au. W̄nak yaaik ke tein̄k ninaan mewik iuwe me m̄te paiu Atemis maain mamre niuk wein̄m te m̄t nanisesye au. M̄t yap̄rwe neit Esia netike m̄t nerer wit wit newen̄pi niuk m̄re.”

28 M̄t yap̄rwe nemtau h̄m m̄rak epei au, h̄r han enuk nenep̄p nat̄p nar ik: “Atemis pe Efesas h̄re yaaip iuwe.”

29 *M̄t nerer wit wit ke wit iuwe Efesas nenep̄p nat̄p. M̄t han nen neithis Gaias ketike Aristakas h̄rak̄it te provins Masedonia kerek tekite Pol tepno ein ein, h̄r neriyak̄it neiȳt nen wit kerek m̄t nau nererik nemtau menmen.

30 Pol h̄rekes hanhan kakno ein kakt̄p m̄t menmen te m̄t han en nises h̄m me God newenek.

31 *M̄t han h̄r m̄t iuwe gavman ne provins Esia kerek n̄re n̄rak yinan o wariyak̄it n̄rak h̄r nesiuwe h̄m netp̄wek h̄rak ap kakno kakt̄p m̄t menmen au em̄t.

---

* 19:26 Ap 17:29 * 19:29 Ap 20:4, 27:2; Kl 4:10; Fm 24 * 19:31 2Ti 1:15

³² Mít han neit wit mít nererik newik hír natíp hím ham, mít han natíp hím ham nentar hír yapírwe nepítari nenmak te hír nererik nau en.

³³ Mít han ne weiwík me Isrel neriuwet mítík niuk mírak Aleksanda kerp kinín kentír kínaan te mít han en han kitet hírak kerekek kinín kíriak menmen enum im. Hírak kíkíam his kesinor hír enkintíp enímtau menmen hírak kakít pim.

³⁴ Au, mít en nertei Aleksanda hírak ke Isrel, hír yapírwe natíp nerekiríwek hím natíp nar ik: “Atemis pe Efesas híre yaaip iuwe.” Hír nenepíp narek ere 2 aua.

³⁵ Maisiu kike, kuskus ke wit Efesas hírak kenip mít en nekintíp nau neit hírak ketpor kar ik: “Yi mít ne Efesas. Mít yapírwe nertei wit kiau ik e hírak wit naanmípre wínak iuwe ke teiník ninaan mewik me míte iuwe yaaip Atemis wetike nan mít newenípiyek nípaá kau nepni kenke kan.

³⁶ Mítík kei ap kaktíp menmen im híram memipín au, te yi mít eikintíp yi ap yíríak menmen enum waswas au emít.

³⁷ Yi epei yeithis mítíkít wik it te hírakít ap tekintíp menmen meit wínak ke Atemis o netpíwe enum au.

³⁸ Mítík Demitrias ketike mít hír níriak menmen mírak nare nansiuwe hím mítík hír eníno mít iuwe masistret hír nanmerír wí hír nanímtau hím me mít. Hír nansiuwe hím ein,

³⁹ o au en, yi hanhan eitíp hím meiyam em, yi wen eimerír wí me haiu mít ne wit Efesas haiu mererik memtau hím me mít iuwe ne witeik.

⁴⁰ Mít iuwe ne Rom hír nansiuwe hím nantíp haiu mít míríak enum mesiuwe hím mesikeyaanmi. Haiu mít iuwe ap te metpor yi yenmak yi yíríak menmen marim au.”

⁴¹ Hırak katıp epei au, hırak kesiuwe mıt en hır nen wit kır eik.

20

Pol keke ti kepno provins Masedonia ketike Grik

¹ Mıt nererik nesikeyaanmi epei au, Pol kenıne mıt kerek nises hım me Jisas keyewewi ketpor hım mamkepi nanises hım me God werek werek. Te hırak kınaiwırı kakno provins Masedonia.

² Hırak ken kipiun provins Masedonia, hırak kerekir kau nımın ken kerer wit wit katıp mıt hım mırak yapırwe mamkepi nanises hım me God werek werek. Epei au, hırak ken provins Grik.

³ Hırak kepu en wenke wikak. Hırak kepu en wenke wikak, hırak kare kaku sip kakno Siria, hırak kemtau mıt han hır nimenıpın nankıp, te hırak han kitet kakno kakitet provins Masedonia ere hırak kınaiwırek kipiun provins Siria.

⁴ *Sopata nıkan ke Piras ke wit Beria, hırak ketike Aristakas, Sekandas hırakıt te wit Tesalon-aika, hırakıt tekite Pol tariyakıt ten. Mıtık Gaias ke wit Debi, Timoti, Tikikas ketike Trofimas te Esia, hırakıt tetike Pol nariyan nen.

⁵ Hır mıt ninın nen nemeriyei neit wit Troas.

⁶ Hır nemeriyei neit ein, haiu mau wit Filipai ere wı mıt nererik ap newis yis mekre bret mır han tewenın menmen God kerekyorem hıram epei au. Menmen im epei au, haiu mınaaiwır wit Filipai mau sip ere wı hispınak (5), haiu mıpiun wit Troas. Haiu men mıpiun wit Troas, haiu

---

* 20:4 Ap 19:29, 21:29; Ef 6:21

metike mit nemberiyei mau en ere wi hispinak wik (7).

Pol kikiak Yutikas kerek hirak kaa keit wit Troas, hirak pike kekrit kepu

⁷ *Me wi Sabat me witaan haiu mit yapirwe mererik maam menmen han tewenin menmen Jisas kiriakem haiu mewenipi God. Pol katip mit en menmen. Hirak kare teipmen kakno te hirak ketpor him ere wi ninin.

⁸ Mit epei neit si yapirwe newisim mekre haau mau niu meit winak haiu mau mererik mekreerek.

⁹ Mitik pipiak niuk mirak Yutikas kau windo me winak. Pol wen katip katip, hirak kinapipi kiwaai kinatin. Kiwaai kinatin o, hirak kenke kau niu ken kiun ti. Mit nekiuwe nen nikikak nirek nepei au kaa.

¹⁰ *Pol kekintip kekiuwe ken kirek, hirak kenke kenterik kesiuwewik. Epei au, hirak katip kar ik: “Yi ap han enuk au emit! Hirak kaa te in ek pike kekrit kaku.”

¹¹ Hirak katip epei au, hirak ketikeri pike niniau nen winak hirak kewep niu o bret ketikeri nekiyan naam. Epei au, hirak ketikeri newepnak ere wanewik. Wanewik, Pol kinaiwiri.

¹² Pol kinaiwiri, hir neithis pipiak ik kerek nipaa kenkewin kaa Pol pike kikiak, hir nen winak mir hir han yaaik iuwe.

Pol kinaaiwir wit Troas kipiun wit Mailtas

¹³ Haiu minin men mau sip mererik wan ere mipiun wit Asos, kerek Pol katip kakwenyipir

---

* 20:7 Ap 2:42, 46   * 20:10 1Kin 17:21

sip. Nipaa hirak ketpai menmen im kentar hirak kinapen sip, hirak hanhan keke ti kakno ein.

14 Hirak kewenaiyipir keit Asos epei au, haiu metiwekhis men mau sip minaiwir wit Asos men ere miun Mitilini.

15 Haiu mpiun Mitilini epei au, haiu me wi ham wanewik men mesipat wit Kaios. Haiu wen men me wi ham hekrit haiu men mesipat wit Semos. Wit Semos epei au, wi ham haiu mpiun wit Mailitas. Sip mwaai meit ein.

16 Pol epei han kitet hirak kau sip ap kakno wit Efesas kentar hirak kinapen kaku provins Esia wi yapirwe. Hirak hanhan kakno waswas kakiun Jerusalem me wi Pentekos.

Pol katip him mirak men mit iuwe nises God neit wit Efesas

17 *Pol wen kepu sip keit Mailitas hirak keriuwet mitik hak katip mit iuwe ne weiwik me God neit Efesas te hir ennen Mailitas enrek.

18 *Ewaai meruri hir mit ne Efesas epei nan, Pol ketpor kar ik: “Yi epei yertei me wi hi hinan han Esia hau hetikewi yi yertei menmen hi hisesim.

19 *Yi yertei me wi yapirwe mit han ne weiwik me Isrel hir nimenpin natipan naniyep te hir nenip menmen im menip han kai kekrit hir newaank hiras. Hi ap ewenipi niuk mai au. Hi hiriak menmen Mitik Iuwe Krais kehimitenewem, wi ham hi hikit henterim.

20 Hi ap hepakin him mamkepi me wi hi hewepyapir him me God yi yau winak ke mit

---

* 20:17 Ap 18:21   * 20:18 Ap 18:19, 19:10   * 20:19 Ap 20:3

kerek nekine h̄im me Moses yi yererik en o yau winak mi miut̄ip miut̄ip.

21 Hi epei hetpi yi m̄it ne weiw̄ik me Isrel netike yi m̄it ne weiw̄ik ham, hi epei hetpi h̄im manp eiweik̄in sip eiwet menmen enum eiyses h̄im me M̄it̄ik Iuwe kiau Jisas.

22 *In ek hi hises h̄im God H̄im̄in Yaaik ketpewem te hi eno wit Jerusalem. Hi hep̄itari menmen m̄it nanrekyewem nan̄it ein.

23 *Hi hertei kerekek God H̄im̄in Yaaik epei ketpo merer wit wit m̄it nanrekyo enum nanw̄ire akre winak enuk.

24 *"Hi han kitet hi hahi te hi ehises menmen n̄ipaa M̄it̄ik Iuwe Jisas kehimītena hi ehisesim, h̄iram menmen wein̄im. God epei kir̄iak m̄it menmen yaaim keriuwe Jisas Krāis te h̄irak kehimītena hi hetpor h̄im yaaim me menmen im.

25 "Yi eiym̄tewem. N̄ipaa hi hen yi m̄it yap̄rwe hewepiyap̄r h̄im me God kin̄in naanm̄ipre haiu m̄it. In ek hi hertei maain hi ap eri meiyam au.

26 *Te hi petepin hetpi h̄im manp, m̄it̄ik kiut̄ip ke yi m̄it maain kakno si tat̄iknenik h̄iram menmen mai au.

27 H̄iram menmen mai au mentar hi ap heripak̄in h̄im mei me menmen me God kakin̄in naanmamre haiu m̄it au.

28 *Yi naanempre h̄iras yetike m̄it kerek God H̄im̄in Yaaik kehimīteni yi naanm̄ipri. Yi yar ke m̄it naanm̄ipre sipsip yi naanempre m̄it ne

---

* 20:22 Ap 19:21   * 20:23 Ap 9:16, 21:4, 11   * 20:24 Ap 21:13;
2Ti 4:7   * 20:26 Ap 18:6   * 20:28 1Ti 4:16; 1Pi 5:2-4

weiwik me God. Hirak kenip mit hir ne weiwik m+rak keriuwe hemkre me N+kan kirak Jisas w+ hirak kaa kentaru nu tentarak+it.

29 *Hi hertei hi anaiw+ri epei au, maain mit nan+nen nim+n ke yi mit nanriwaank han ki nanriuwe menmen enum hir nan+tpiyem. Mit in hir nanre nepere enum men nim+n ke sak namip newaankem, hir nan+nen nanriwaank.

30 *Maain mit han ne yi mit hir nantip him memip+n nanri han ke mit han ne yi mit kerek yises him me God te hir enisesim.

31 *Yi naanmamre h+ras me menmen im, yi han ekitet me tito wikak hi w+taan wanewik hetpi him manp me menmen me God te yi eiyisesim, hi hik+ti hekepi w+senum.

32 *“In ek hi hitehi God hirak naanmampri te him me God hirak kakrek+yi yaaim h+ram mamkepi te yi eiyu werek werek. Hirak kakweti menmen m+rak yaaim hirak maain kakwet mit n+rak em.

33 *Hi ap hemkre menepam heit pewek me yi mit o laplap mi au.

34 *Yi epei yertei hi hir+ak menmen heriuwe his mai hi ekerwo laplap me w+nak sel te hi heit pewek mererim. Hi hetike mit+ikit wariyakit tai naanm+prawir h+ras me menmen. Yi au.

35 *Marim hi epei heteikni yi eir+ak menmen iuwe te yi eikaap mit miyapir hir ap manpenun neit n+rak menmen au. Yi han ekitet menmen

---

* 20:29 Mt 7:15; Jo 10:12   * 20:30 1Jo 2:19   * 20:31 Mk 13:37;
Ap 19:8, 10; 1Te 2:11   * 20:32 Ap 26:18   * 20:33 1Sml 12:3; 1Ko
9:11-12   * 20:34 Ap 18:3; 1Te 2:9   * 20:35 Mt 10:8

nipaa Jisas ketpim. Hirak katip kar ik: ‘Yi eiwet mit menmen hiram minin mit hir nanweti menmen, te yi han yaaik eiyu.’”

³⁶ *Pol ketpor epei au, hirak ketikeri nitehir newen ninip nitehi God menmen.

³⁷ Hir nitehi God menmen epei au, hir nikitek neiyewewik netpivek, “Ti yaaik eno e.”

³⁸ *Pol ketpor kar ik: “Maain hi ap pike eri meiyam au,” te mit en hir han toenuk neriuwerek. Hir netpivek epei au, hir neriuwetek kau sip ken.

21

Pol ketike wariyakit tirak tau sip tatno Jerusalem

¹ Haiu metpor “Eiyu en,” te haiu mau sip minaiwiri men. Haiu minaiwiri men, haiu merikir wan metin ke ninin mesipat wit Kos. Wi ham haiu mesipat wit Ros. Haiu mesipat wit Ros, haiu men ere mpiun wit Patara.

² Haiu mpiun wit Patara, haiu menke minaiwir sip im minmatin sip ham mamrei mamno Finisia te haiu man mewim men.

³ Haiu men ere haiu mir Saipras te haiu mesipatek men pinak ke his yaaim wen mepno ere mpiun provins Siria. Haiu menke minaiwir sip meit wit Taia, wit kerek mit nau sip naninke menmen mekre sip.

⁴ *Haiu epei men mir mit han nises him me Mik Iuwe Kraiss te haiu mau metikeri me wi

---

* 20:36 Ap 21:5   * 20:38 Ap 20:25   * 21:4 Ap 20:23

hispinak wik (7). God Himin Yaaik kikiak han ke mit en te hir natip Pol ap kakno wit Jerusalem.

⁵* Au, wi hispinak wik (7) haiu minaiwiri men. Hir mit netike miyapir nikerek nir neriuwetai ere haiu men تنهاان ek. Haiu men تنهاان ek, haiu mewen ninip mitehir haiu mitehi God menmen.

⁶ Haiu meketanhis haiu metpor “Eiyu en.” Haiu metpor epei au, haiu men mau sip, hir mit en pike nen witeik.

Agabas katip Pol menmen God Himin Yaaik keteikniwekem keit wit Sisaria

⁷ Haiu mau sip pike men minaiwir wit Taia men ere mpiun wit Tolemes. Haiu mpiun Tolemes, haiu men mir mit en nises him me Kraiss haiu mau metikeri wi miutip.

⁸* Wanewik haiu mit metike Pol minaiwir Tolemes men ere mpiun wit Sisaria. Haiu mpiun Sisaria, ein ek haiu men mau winak ke Filip mitik kerek katip mit miyapir him yaaim me Kraiss. Hirak kiutip ke mit hispinak wik (7) nipaa mit nehimiteni naanmpre menmen me miyapir mikaan nir epei naa.

⁹* Hirak kine nikerek hiram (o hiram) tekyait (4), hir neit mikaan wen au, hir newepyapir menmen maain mamnen.

¹⁰* Haiu mepu en wi ham, mitik profet niuk mirak Agabas kinaaiwir provins Judia kan Sisaria.

---

* 21:5 Ap 20:36 * 21:8 Ap 6:5, 8:40 * 21:9 Ap 2:17 * 21:10 Ap 11:28

11 *Hirak kan Sisaria, hirak keit waai let ke Pol keiyik kesenkek hirekes his hit mirak keriuwerem. Hirak kesenkek his hit keriuwerem te hirak katip kar ik: “God Himin Yaaik katip kar ik: ‘Mitik ke let ik e maain kakno wit Jerusalem, mit ne weiwik me Isrel nantiwekhis nansenekik kar ik nanwet mit ne weiwik ham ek.’”

12 *Hirak katip epei au, haiu metike mit han en metpwek mewenek mar ik: “Ti ap eno wit Jerusalem au ekit.”

13 *Au Pol kewenhi kar ik: “Yi yenmak yi yikit yari han kai? Hi han kitet hiram yaaim te hi ano winak enuk kerekek au. Hi han kitet hiram yaaim te hi hatip mit miyapir him me Mitik Iuwe Jisas mit han hir naniyep hi hahi, hiram menmen weinim.”

14 Haiu metpwek metpwek au. Hirak ketaihim kewirem, haiu mekintip merp matip mar ik: “Han kit. Haiu hanhan menmen me Mitik Iuwe Krai hiram mamnen.”

Pol katip mit iuwe ne mit ne God neit Jerusalem him mirak

15 Haiu mepu en wi ham. Epei au, haiu memani menmen maiu, haiu minaiwiri men wit Jerusalem.

16 Mit han nises him me Krai nau neit wit Sisaria nan netikewai, hir nen newisai neit winak ke mitik kerek haiu mamu mamtikerek niuk mirak Neson, hirak nipaa ke wit Saipras. Hirak kises him me Krai nipaa enum eik ere in.

17 Maain haiu mpiun wit Jerusalem, mit en nises him me Krai han yaaik hir netaihis.

---

* 21:11 Jo 21:18; Ap 20:23, 21:33   * 21:12 Mt 16:22   * 21:13 Ap 20:24

18 *Hir netaihis haiu mau wi ham, hirak Pol ketikewai men mir Jems. Mit iuwe ninin naanmipre mit nises him me Krai nererik newenipiyek, hir nau netikerek.

19 *Pol ketpor hir yaain, ketpor hir yaain epei au, hirak ketpor menmen God kekepik hirak kiriakem ke mit ap ne weiwik me Isrel.

Pol kemtau him me mit iuwe hirak ken winak iuwe ke God

20 Pol ketpor epei au, hir newenipi niuk me God. Epei au, hir natip Pol nar ik: "Ti epei hertei mit ne weiwik me Isrel hir mit yapirwe nises him me Krai, hir wen nises him me Moses.

21 *Mit han epei nemipin netpor ti epei atip mit han ne weiwik me Isrel nau nerer wit wit ke mit ne weiwik ham, hir enweikin sip enwet him me Moses, hir ap enrekir yink ke nikerek nir, hir ap enises menmen haiu mit ne weiwik me Isrel in misesim.

22 Maain mit in nanirtei ti hepu, te ti eriak mekam?

23 Haiu metpi menmen haiu han kitetim. Mitikit tekyaaait it et hirakit epei tatip God timat wi hirakit teriuwesis menmen.

24 *Ti eno etikeret yi eriak menmen him me Moses matip te God kaktip menmen im epei au, yi yaain. Ti ewir pewek me mitikit it te mitik pris kakrekuyewekitem. Epei au te hir mit enime paan kirakit. Ti eriak menmen mamir im te mit yapirwe enirtei him hir nemtewem hiram weinim, ti wen hises him me Moses.

---

* 21:18 Ap 15:2, 13; Ga 1:19 * 21:19 Ap 15:12 * 21:21 Ap 16:3; Ga 2:3 * 21:24 Nam 6:1-21; Ap 18:18

25 *Me mit nises him me God hir ap ne weiwik me Isrel, nipaa haiu epei mewisor tiwei metpor hir ap enises him yapirwe nipaa Moses kewisim. Ham im keremem. Haiu han kitet hir ap nanim menmen mit newepwar menmen newet tipir em, hir ap nanim hemkre o miyak mit newers timir hemkre ap mewen au, hir ap netike mit miyapir nanriyanhis neweninem au emit.”

26 *Hir natip epei au, Pol keithis mitik it wi ham hirak keriyakit ten tirak menmen him me Moses katip te God katip hirakit tire yaaikit. Epei au, hirakit ten winak iuwe ke God tatip mit pris me wi hirakit timat ere hirakit tire yaaikit te hirakit tatwet God menmen.

Mit ne Isrel neithis Pol kekre winak iuwe ke God

27 Maain wi hispinak wik (7) menep epei au, hiram wi mitik timat menmen hirakit tirakem hiram epei au mesi, mit han ne Isrel kerek nau provins Esia hir nan nir Pol kekre winak iuwe ke God. Hir nikak han ke mit miyapir en neithis Pol ninap natip nar ik:

28 *“Yi mit ne Isrel. Yi eikepai. Mitik ik hirak mitik kerek kepno keprer wit wit katip mit yapirwe hir mit ne weiwik me Isrel netike him me Moses, winak iuwe ke God hiram menmen weinim. In ek hirak epei keithis mitik ap ke Isrel keiyik kan kekre haau mit narik ap te nanino nimin ek au. Mit iuwe neriuwesisek, nehimitanek ne haiu mit ne Isrel keriyen.”

---

* 21:25 Ap 15:28-29   * 21:26 1Ko 9:20   * 21:28 Ap 6:13; Esi 44:7

29 *Hir natip menmen im nentar hir epei nir mitik Trofimas kitet wit Jerusalem ketike Pol te hir han kitet Pol ketiwekhis ten winak ke God teit ninin. Pol kiriak menmen im au.

30 Mit yapirwe neit Jerusalem en nesikeyaanmi (o nesikewari) nesiuknen nan nererik neithis Pol neriyaak neiyik nen witeik. Hir neriyaak neiyik nen witeik, mit neiyepet weipir ke winak ke God.

Mitik iuwe ke ami ke Rom keithis Pol keriyaak keiyik ken winak enuk

31 Mit yapirwe nererik hir wen naninap Pol kaki, mit han nen natip mitik iuwe Ofisa ke ami ke Rom nar ik: “Mit yapirwe neit Jerusalem hir nenapan.”

32 Hirak kemtau menmen im epei au, hirak keithis mit han ne ami ninin naanmipre mit ne ami nar 100, hir netike soldia ne ami yapirwe nesiuknen nekiuwe nen nir mit en. Hir nekiuwe nen nir mit en, hir nirek ketike mit ne ami yapirwe, hir nenep Pol au. Hir nerp neit.

33 *Mitik iuwe ke ami kan Pol ketiwekhis katip mit nirak hir nesenkekik neriuwe sen ain wik. Epei au, hirak kitorhi kar ik: “Mitik ik hirak keimin? Hirak kiriak mekam?”

34 Mit han natip him ham, mit han natip him ham te hirak ap kertei menmen werek kentar mit nesikeyaanmi yapirwe te hirak katip mit nirak hir ninanek neiyik nanino winak ke ami kir.

35 Hir neiyik nen ere nipiun lata me winak, mit ne ami ninanek nau niu nentar mit nesikeyaanmi (o nesikewari) yapirwe nanri Pol kaknen te hir nankip.

* 21:29 Ap 20:4; 2Ti 4:20   * 21:33 Ap 20:23, 21:11

36 *Hir nisesik ninap natip nar ik: “Yi eikip kaki.”

Pol katip mit kenmak hirak kiriak menmen

37 Hir neit Pol nanrik nanino nimin ein, Pol katip mitik iuwe ke ami keriuwe him Grik ketpwek kar ik: “Hi hanhan hetput menmen hiram werek?” Mitik iuwe eik ketpwek kar ik: “Ti harkeik te ti hertei him Grik?”

38 *Hi han kitet ti mitik ke Isip kerek nipaa ein kari han ke 4,000 mit te hir netike gavman ne Rom nare naninapan hir neit hine me his, yipo henmik nirir nen wit tenhaan weinim.”

39 Pol kewenhi kar ik: “Hi au. Hi mitik ke weiwik me Isrel, miye wina weit wit Tasas ke provins Silisia, hi mitik ke wit niuk mirak iuwe. Ti ewisa hi etip mit menmen mai o au?”

40 Hirak kewenhi te Pol kerp kentir leta kikiamhis keweni ketpor kar ik: “Eikintip.” Hir nekintip, te hirak ketpor keriuwe him me mit ne Isrel.

22

1 Hirak ketpor kar ik: “Nai yinan mit iuwe, mit nai ne watiu, yi eiyimtau him hi hetpiyem te yi ap aitip hi hahi.”

2 Hir nemtau Pol ketpor keriuwe him mir Hibu, hir nekintip wire wire te Pol wen ketpor kar ik:

3 * “Hi hetpi werek. Hi ke weiwik me Isrel, miye pai wina weit wit Tasas ke provins Silisia te hi han hau in ere hi iuwe. Mitik iuwe niuk mirak

* 21:36 Lu 23:18; Ap 22:22 * 21:38 Ap 5:36-37 * 22:3 Ap 5:34; Ro 10:2

Gameliel keteikno menmen markeik te hi hises h̄im me Moses kerek n̄paa maamrer nai nisesim. Hi hises menmen im hises God iuwe har ke yi m̄it in yi yisesim.

⁴ *Hi hewaank m̄it enipi h̄ir naa nentar h̄ir nises h̄im me Krai. Hi esenkek his h̄it me m̄it miyap̄ir hatip m̄it plisman h̄ir new̄ri nekre w̄inak enuk.

⁵ M̄it̄ik iuwe pris kin̄n naanm̄ipre m̄it pris han h̄irak ketike m̄it iuwe ne kaunsil h̄ir nanwepyap̄ir hi hatip werek. N̄paa h̄ir neweto t̄wei h̄ir newis̄ik ken m̄it han ne weiw̄ik maiu neit Damaskas te hi epei hen en eh̄ithis m̄it miyap̄ir kerek nises h̄im me Krai, hi hesenkeki heriyei heri hen Jerusalem te m̄it iuwe en nanip̄.

Pol katip m̄it karkeik h̄irak kises h̄im me Krai

⁶ “Hi wen hepno menep Damaskas wepni kau n̄im̄niuwe, wasenum si meke nepni man m̄ir mewenk̄ika.

⁷ Hi henkew̄in h̄iwaai t̄i hi hemtau h̄im ke m̄it̄ik ketpo, ‘Sol, Sol ti henmak te ti herewaank?’

⁸ Hi p̄ike hit̄iwekhi, ‘M̄it̄ik Iuwe ti keim̄n?’ H̄irak kar ik: ‘Hi Jisas ke Nasaret kerek ti herewaank.’

⁹ M̄it nan netikewa n̄r si te ap nemtau h̄im ke m̄it̄ik werek werek au.

¹⁰ “Hi hit̄iwekhi har ik: ‘M̄it̄ik Iuwe ti hanhan hi eriak mekam?’ H̄irak kar ik: ‘Ti ekrit eno wit Damaskas. Ti eh̄it ein te m̄it̄ik kaknen kak̄tput menmen God kak̄himitanem ti eriakem.’

¹¹ Hi ap h̄ir ein ein hentar si epei m̄ir iuwe hi nanam̄ir toto te m̄it nan netikewa netauh̄is neriya haiu mariyan men Damaskas.

---

* 22:4 Ap 8:3, 22:19

12 “Mítik hak kau en niuk mırak Ananias. Hırak mítik yaaik kises hım me Moses te mít yapırwe ne weiwik maiu ein hır han kitet natıp hırak yaaik.

13 Mítik ik kan kerp kerepta ketpo kar ik: ‘Kai yinak Sol, ti pıke ehır ein ein.’ Hırak katıp epei au, wasawas hi hır ein ein te hi hırek.

14 Hırak ketpo kar ik: ‘Mítik Iuwe God ke maamrer naidu hırak kehimıtenut te ti ertei menmen hırak hanhan kakrıakem, kehimıtenut ti hır Mítik Yaaik kerek kırık menmen me God, ti epei hemtau hırak ketput keriuwe hım mırak.

15 Maain ti eno etıp mít miyapır yapırwe ewepyapır menmen ti epei hemtewem epei hırem.

16 *In ek ti ap ehu au emit! Ti ekrit te hi ekırit. Ti enıne Mítik Iuwe God ehıtıwekhi te hırak kakısak menmen enum ti hırıkakem.’

God kehimıtan Pol kaktıp mııt ap ne Isrel hım yaaim me Krais mamno mııt ap ne Isrel

17 “Hırak ketpo epei au, hi pıke hen wit Jerusalem. Hi heıt wınak iuwe ke God in hi hitehi God menmen. Hi hitehi God menmen, hi hepu hi hır menmen mar ke hi hıtyak,

18 *Mítik Iuwe Krais ketpo kar ik: ‘Ti ekrit waswas enaaiwır wit Jerusalem entar mııt miyapır in ap enımtau hım ti etporem me hi.’

19 *Hi pıke hetpıwek har ik: ‘Mítik Iuwe, hır epei nertei hi epei hen herer wit wit wınak mııt nererik nekine hım me Moses nekrerem, hi hen

---

* 22:16 Ap 2:21; Ro 10:13   * 22:18 Ap 9:29-30   * 22:19 Ap 8:3, 26:9-11

en heithis mît miyapîr hîr nises hîm mit, hi hanîp.

20 *Nîpaa mît nenep mîtîk kewepyapîr hîm mit niuk mîrak Stiven hi herp menep atîp hîram yaaîm te hîr nakîp kaa. Hi hetenen laplap saket me mît hîr newîr nan nakîp. Hi etpor menmen mit hîr enîmtewem.’

21 *Au, Kraîs pîke ketpo kar ik: ‘Hîram menmen weinîm. Hîr ap te nanîmtau hîm mit au. Ti eno entar hi eriuwetit ti eno yanîmîn ewepyapîr hîm mai mamno mît ap ne weiwîk me Isrel.’ ”

Mîtîk iuwe ke ami naanmîpre Pol

22 *Mît yapîrwe ein nemtau Pol ere hîrak katîp menmen me hîrak kewepyapîr hîm me mîtîk iuwe katîp mît ap ne weiwîk me Isrel ketporem. Hîrak ketpor menmen im, hîr han enuk nînap hîm iuwe nar ik: “Yi eikîp eki. Yi ap eiwisîk kaku tî au ekî!”

23 Hîr nînap newep laplap mîr neteikîn hîr han enuk wîsenuk newîr toni waniu (o win) men niu.

24 Hîr newîr toni waniu (o win) men niu, mîtîk iuwe ofisa ke ami katîp mît nîrak neithis Pol neriyaak neiyîk nanîno nîmîn, hîr nankîp nanriuwe nîpîn ere hîrak kakwepyapîri nenmak te mît ne Isrel en nînap nesiuwe hîm marim.

25 *Hîr netîwekhis neriyaak neiyîk nen nesenkîkwek his mîrak te hîr nankîp. Hîr nesenkek his mîrak nankîp, Pol katîp mîtîk kerek naanmîpre 100 mît ne ami kitîwekhi kar ik: “Hîm mît iuwe ne Rom hîr newisîm matîp hîram

* 22:20 Ap 7:58, 8:1   * 22:21 Ap 9:15, 13:2   * 22:22 Ap 21:36

* 22:25 Ap 16:37

yaaim te mīt nanīnep mītīk kerek keit tīwei yaan mewik kar ke mīt ne wit Rom, te hīr newisīk ken winak ke masistret wen au, hīrak ap katīp hīrak enuk au?”

²⁶ Mītīk ik kemtau hīm im Pol ketpīwekem epei au, hīrak ken kīr mītīk iuwe kīrak hīrak ofisa ke ami ketpīwek kar ik: “Ti hīrīak menmen enum. Mītīk eik e hīrak ketenen tīwei yaan mewik kīre mītīk ke Rom.”

²⁷ Hīrak katīp epei au, mītīk iuwe ofisa ke ami kan kīr Pol kitīwekhi kar ik: “Ti etpo ti hetenen tīwei namba mewik kar ke mīt ne Rom o au?” Pol kar ik: “O, hi hetenen tīwei har ke mīt ne Rom.”

²⁸ Mītīk iuwe ofisa eik ketpīwek, “Hi epei hewīr pewek yapīrwe te hi heit tīwei yaan mewik hīram matīp hi hīre mītīk ke Rom.” Pol kar ik: “Miye wina te hi hīre mītīk ke Rom hentar miye haai hīr netenen tīwei namba mewik hīr nīre mīt ne Rom.”

²⁹ *Wasenum mīt kerek nankīp nanitīwekhi menmen hīr nīrīr noknīnan nenpīn nekeipnīwek. Mītīk iuwe ofisa eik kīnaain kentar hīrak kertei Pol ketenen tīwei kar ke mītīk ke Rom, hīrak kesak hīm lo me Rom hīrak epei kesenkekik keriuwe sen. Mīt iuwe ne Rom neriuwesīs mīt nanrīak menmen im me mīt ne Rom.

³⁰ Mītīk iuwe ofisa hanhan kertei werek menmen mīt ne Isrel hīr nesiuwe hīm Pol, te wī ham hīrak katīp mīt nīrak nenke sen me Pol, hīrak kesiuwe mītīk ken katīp mīt iuwe pris netike mīt han en ne kaunsil nanrerik nanu. Epei au, hīrak

---

* 22:29 Ap 16:38

keithis Pol keiyik ken kewisik kerp ninaan me mit ne kaunsil ketpor menmen.

23

Pol katip him mirak men mit ne kaunsil

¹ *Pol kerp kirapit mit ne kaunsil ketpor kar ik: “Nai yinan. Hi hertei hek्रे han kai menmen me God hi hirakem hi hisesim nipaa ere in hiram yaaim.”

² *Hirak katip epei au, mitik iuwe pris kinin nanmipre pris han niuk mirak Ananias katip mit nerp menep Pol niwaai his nesiuwek him nentar hirak katip enum.

³ *Pol ketpwek kar ik: “Maain God kakitep ti hire nu mit newis pen kolta mewik te hiram nepei mesine meit nimin. Ti hau en skelim hi heriuwe him lo me Moses, te ti au heweikin sip hewet him me Moses ti hetip mit naniyep.”

⁴ Mit kerek nerp menep Pol netpwek nar ik: “Ti atip enum me mitik pris iuwe ke God.”

⁵ *Pol katip kar ik: “Hi hertei hirak mitik iuwe pris te hi ap hetpwek har ek au. Him me God matip mar im: “Yi mit ap eitip enum me mit hir ninin naanmipri.”

⁶ *Pol epei kertei mit han ne kaunsil hir nises him me mit Sadyusi, mit han au hir nises him me Farisi. Hirak kertei menmen im te hirak katip kar ik: “Nai yinan. Hi mitik ke Farisi, hi nikan ke mitik ke Farisi. Petepin mit neriya hi herp ninaan

---

* 23:1 Ap 24:16   * 23:2 Jo 18:22-23   * 23:3 Mt 23:27   * 23:5 Eks 22:28   * 23:6 Ap 4:2, 24:15, 21, 26:5

me kaunsil hentar hi han kitet mît epei naa maain nanîkrit nanu nanît.”

⁷ Hîrak katîp epei au, mît ne Farisi netike mît ne Sadysi nenehan nenterim te hîr newep nau nîmîn pînan hasini pînan hasini.

⁸* (Mît ne Sadyusi han kitet mît naa hîr nîwaai hei, maain pîke nanîkrit nanu au, herwe o ensel hîram mepu au nemipîn. Mît ne Farisi han kitet mît nanîkrit, ensel netike herwe hîr nepu. Nemipîn au.)

⁹* Hîr mît wen natîpan nenehan ere wisenum, mît ne Farisi han kerek newepyapîr hîm me Moses hîr nerp natîp nesiuwe hîm nar ik: “Haiu han kitet mîtîk ik hîrak yaaik. Haiu han kitet herwe o ensel epei kan ketpîwek menmen.”

¹⁰ Hîr nenehan ere wisenum te mîtîk iuwe ofisa ke ami han kitet hîr nanri Pol kaktîn yinak yinak te hîrak keruwet mît nîrak newep mît nen netîwekhis neiyîk nanîno wînak ke gavman kîrak.

¹¹* Wîtaan, Mîtîk Iuwe Kraiss kan kerp menep Pol ketpîwek kar ik: “Ti han tokik ehu. Ti epei hewepyapîr hîm mai heit Jerusalem, te ti eno wit Rom eriakem empar kerekek.”

Mît nimenîpîn natîpan nanînep Pol

¹²⁻¹³ Wanewik, mît han ne weiwîk me Isrel nererik nimeyipîran natîpan nanînep Pol. Mît in nererik nîriak menmen im hîr ninîn 40 mît. Hîr mît nesiyeahan menmen o tîpar ere hîr nanînep Pol neiyîk nanwen han te hîr nanîm.

---

* **23:8** Mt 22:23   * **23:9** Ap 25:25   * **23:11** Ap 18:9, 19:21, 27:24, 28:16, 23

¹⁴ Epei au, h̄ir nen n̄ir pris iuwe netike m̄it iuwe ne kaunsil netpor nar ik: “Haiu epei mesinehan menmen o t̄ipar ap mam̄im ere haiu mamnep Pol.

¹⁵ *Te yi eitike m̄it ne kaunsil eiriuwet m̄it̄ik kakt̄ip m̄it̄ik iuwe ofisa ke ami ke Rom kak̄ithis Pol keiȳik kaknen in. Yi eimit̄iwep̄in yi eiȳt̄p̄iwek yi hanhan yaȳimtau h̄im meiyam me Pol. Au, haiu epei memerȳiwek mamk̄ip h̄irak wen kaknen in.”

¹⁶ Pol n̄ikan suware k̄irak epei kemtau menmen me m̄it h̄ir nimen̄ip̄in nan̄inep Pol te h̄irak ken w̄inak ke m̄it̄ik iuwe ofisa ke ami kat̄ip Pol em.

¹⁷ H̄irak ketp̄iwek epei au, Pol ken̄ine m̄it̄ik iuwe kin̄n naanm̄ipre 100 m̄it soldia ne ami, h̄irak ketp̄iwek kar ik: “Eh̄it pip̄iak ik eiȳik eno m̄it̄ik iuwe ofisa kit. H̄irak kak̄t̄p̄iwek menmen.”

¹⁸ H̄irak kat̄ip epei au, m̄it̄ik keiȳik ken m̄it̄ik iuwe k̄irak ketp̄iwek kar ik: “M̄it̄ik kekere w̄inak enuk Pol ken̄inau kitauhi hi heit pip̄iak ik e eiȳik enen ekrit ek̄intar h̄irak kak̄t̄put menmen.”

¹⁹ H̄irak ket̄iwekhis keiȳik ken haau wein̄im, h̄irakit tekiyak̄it tau, h̄irak kit̄iwekhi kar ik: “Ti are etpo mekam?”

²⁰ H̄irak pip̄iak ketp̄iwek kewen̄iwekhi kar ik: “M̄it iuwe ne kaunsil nat̄ip h̄irak werek te h̄ir nanituthi teipmen ti eh̄ithis Pol eiȳik eno w̄inak ke kaunsil, h̄ir nemip̄in nat̄ip h̄ir hanhan nemtau h̄im meiyam me Pol.

²¹ Ti ap emtau h̄im m̄ir entar m̄it nin̄n 40 m̄it nesiyeahan menmen o t̄ipar ap nan̄im ere h̄ir

---

* 23:15 Ap 25:3

nankip kaki. Hir nemerir ere ti etpor te ti eiyik enen.”

²² Hirak ketp+wek epei au, mitik iuwe ofisa ke ami ketp+wek kar ik: “Ti ap etip mitik hak ti epei han hetpo menmen im.” Hirak ketp+wek epei au, hirak keriuwetek ken.

Mitik iuwe ofisa keriuwet Pol ken mitik iuwe gavman Filiks

²³ Hirak keriuwetek ken, hirak ken+ne mitik+it wik hirak+it kepten tin+n naanm+pre 100 mit ne ami, hirak ketp+wek+it kar ik: “Yi eiyit 200 mit soldia neke ti hir netike 200 mit nemerir yipo hir netike 70 mit ne ami nau hos, hir nan+it menmen nan+maniyem, hir nan+no nan+this Pol neiyik nan+no. Me w+taan hir nan+this pol kaktike menmen neiyim nan+no wit Sisaria.

²⁴ Yi eiri hos keiyak te Pol kakwik, yi naan-mampr+wek eiyik (o eirik) einu ere eipiun mitik iuwe gavman Filiks.”

²⁵ Hirak ketp+wek+it epei au, hirak ken kewis t+wei mar im:

²⁶ “Hi Klodias Lisias hi hewis t+wei ik ken ti Filiks ti mitik iuwe ke gavman hin+n naanm+pre mit. Ti yaaik.

²⁷ *Mit ne weiwik me Isrel neiyewo mitik ik nare nankip. Hi hemtau hirak kire mitik ke Rom te hi hetike mit ne ami nai men mekepik meriyaak meiyik men.

²⁸ *Hi hanhan hertei werek nenmak te hir nesiuwe him te hi heiyik hen winak ke kaunsil kir.

---

* 23:27 Ap 21:30-33, 22:25-27   * 23:28 Ap 22:30

29 *Hi han wɪnak ke kaunsil kɪr; hi hemtau hɪrak ap kɪrɪak menmen mei te hɪr nankɪp kaki o nanwisɪk kekre wɪnak enuk. Menmen hɪr nesiuwek hɪm nesiuerem hɪram menmen me hɪm lo me Moses hɪr nisesim.

30 *Mɪtɪk hak kan ketpo mɪt han ne weiwɪk me Isrel nimenɪpɪn natɪpan te hi han kitet hi esiuwerek aknen ekrit. Hi epei hatɪp mɪt kerek nesiuwek hɪm menmen hɪr nanɪno nanɪrp ninaan mit nanriuwe hɪm.”

31 Hɪrak kewis tɪwei epei au, mɪt ne ami nises hɪm mɪrak. Hɪr neithis Pol neiyɪk ne wɪtaan nen ere nɪpiun wit Antipatris.

32 Wanewik, mɪt ne ami kerek neke tɪ hɪr pɪke nan wɪnak ke mɪtɪk iuwe ofisa ke ami, hɪr newis mɪt nau hos neithis Pol neiyɪk nanɪno Sisaria.

33 Hɪr neiyɪk nen Sisaria newet mɪtɪk iuwe ke gavman tɪwei, hɪr neithis Pol ken his mɪrak.

34 Mɪtɪk iuwe ke gavman kekine tɪwei kitehi Pol kar ik: “Ti ke provins ke nein?” Pol ketpɪwek “Hi provins kai Silisia.” Hɪrak kemtau hɪrak ke provins Silisia, hɪrak ketpɪwek kar ik:

35 “Maain mɪt nesiuwe hɪm nanɪnen, te hi emtau hɪm mit entar hi naanmɪmpre mɪt ne Silisia ere in.” Hɪrak katɪp epei au, hɪrak katɪp mɪt hɪr naanempre Pol newisɪk kekre wɪnak iuwe nɪpaa mɪtɪk iuwe Herot kewik hɪrak wɪnak enuk ke gavman.

24

Mɪt iuwe ne Isrel nesiuwe hɪm Pol

---

* 23:29 Ap 18:14-15   * 23:30 Ap 24:5-8

1 Wɨ hispɨnak (5) epei man men, mɨtik iuwe hetpris ke Isrel Ananias, hɨrak ketike mɨt iuwe ne kaunsil en hɨr netike mɨtik niuk mɨrak Tetalas kerek kertei lo me mɨt ne Rom hɨrak kɨkaap mɨt ne Isrel hɨr nisesim te hɨr nesiuwe hɨm mɨt neit ninaan me mɨt iuwe masistret hɨr nan Sisaria. Hɨr nan Sisaria, hɨr nen nɨr mɨtik iuwe ke gavman Filiks te hɨr nesiuwe hɨm Pol.

2 Mɨtik iuwe kari Pol hɨrak kan te mɨtik iuwe kenɨne Tetalas. Hɨrak kenɨne Tetalas, hɨrak kesiuwe hɨm Pol kar ik: “Ti mɨtik iuwe ke gavman. Ti nɨpaa ere in ti naanmɨprai werek te haiu mekiyan mau meit. Ti hekepai ti henip yaaim mekrehɨr menmen nɨpaa haiu misesim enum merer wit wit.

3 Haiu mɨt merer wit wit han yaaik meriuw-erem te haiu matɨp ti yaaik.

4 Hi hɨnapen erwit iuwe, te hi hituthi ti han tewenɨnai emtau hɨm menmen meiyam yinam haiu mamɨputem.

5 *Haiu mertei mɨtik ik hɨrak mɨtik enuk kari han ke mɨt ne weiwɨk me Isrel nau nerer wit wit te hɨr nenehan nenapan. Hɨrak mɨtik iuwe kei ke mɨt kerek nises hɨm me Jisas nɨpaa ke Nasaret.

6 *Hɨrak kari mɨtik ap ke weiwɨk me Isrel ketikerek ten wɨnak ke God iuwe keit Jerusalem, te hɨrak ap kises hɨm me mɨt neriuwesɨs menmen im. Haiu metɨwekhis han kitet mewepyapɨrek kakises lo maiu. [

7 Au, mɨtik iuwe ofisa ke ami Lisias keit mɨt ne ami nɨrak hɨrak kewep koknɨnai wɨsenum keithis mɨtik ik kerik ken.

8 Epei au, Lisias katɨp neimɨn hɨr nansiuwek

---

* 24:5 Ap 17:6 * 24:6 Ap 21:28-30

h̄im h̄ir an̄inen in en̄irit.] Ti itehi m̄it̄ik ik ti h̄irekes ertei menmen yap̄rwe haiu mesiuwek h̄im.”

⁹ H̄irak kat̄ip epei au, m̄it yap̄rwe ne weiw̄ik me Isrel neit ein nekepik nat̄ip nar ik: “H̄irak kat̄ip werek, h̄irak ap kemip̄n au.”

Pol kat̄ip m̄it̄ik iuwe Filiks h̄im m̄irak

¹⁰ H̄ir nat̄ip epei au, m̄it̄ik iuwe keh̄is ken̄ine Pol kaknen kakt̄ip. Pol kan kerp kat̄ip kar ik: “Hi hertei me tito yap̄rwe ti naanm̄iprai heriuwe menmen yap̄rwe te hi han yaaik etput menmen eteiknut hi h̄ir̄ak mekam.

¹¹ *Ti itehi m̄it̄ in ti hertei menmen hi hetpiyem. Me w̄i hiswiyen wik (12) hi han wit Jerusalem ewen̄ipi God.

¹² M̄it̄ ne Isrel ap n̄ira hi hetike m̄it̄ han mewep-nak mat̄ipan meit̄ w̄inak ke God ein, hi ap hari han ke m̄it̄ te h̄ir han kekrit heit̄ w̄inak ke God o heit̄ witeik.

¹³ H̄ir ap neit̄ m̄it̄ik kiut̄ip k̄ira hi h̄ir̄ak menmen marim h̄ir nesiuwau h̄im.

¹⁴ * “Hi etput menmen im. Hi ewen̄ipi niuk me M̄it̄ik Iuwe h̄irak God ke maamrer naiu, te hi hises h̄im me menmen me Jisas kerek m̄it̄ nat̄ip h̄iram enum. Hi wen hises menmen yap̄rwe m̄it̄ik Moses ketike m̄it̄ profet h̄ir newis̄im mau t̄iwei.

¹⁵ Hi hises menmen har ke m̄it̄ in me h̄im me God, maain m̄it̄ yaain nantike m̄it̄ enun p̄ike nankrit nanu nan̄t.

¹⁶ * Hekrit hekrit hi hare h̄ir̄ak menmen te God ketike m̄it̄ miyap̄r yap̄rwe n̄ira nat̄ip hi yaaik.

---

* 24:11 Ap 21:17   * 24:14 Ap 24:5   * 24:16 Ap 23:1

17 * “Hi heit wit ham me tito meiyam epei au, hi heit wit Jerusalem ewet mit nai ne weiwik me Isrel pewek mei, hi are ano ewet God menmen.

18 * Hi wen heit w+nak iuwe ke God ein hi h+riak menmen im me h+m me Moses matip hi h+riakem te God kaktip hi p+ke yaaik, mit han n+ra. Mit nau netikewa au, haiu ap mewepnak matipan au.

19 Mit han ne weiwik me Isrel h+ir ne provins Esia h+ir nepu w+nak ke God n+ra netauhis neriya. Mit en h+ir h+ras en+nin in nantip menmen mei meit ninaan mit te h+ir nansiuwau h+m,

20 o au en, ti atip mit in h+ir natip newepyap+ir menmen h+ir n+ir hi h+riakem enum me wi hi herp ninaan me kaunsil. Menmen au,

21 * o h+m miutip im. N+paa hi herp ninaan m+ir hi h+n+ap hatip har ik: ‘Mit neriya heit w+nak ke kaunsil ik nentar hi han kitet mit epei naa p+ke nan+krit nanu.’ ”

22 * Pol katip epei au, m+tik Filiks kerek kertei werek menmen me h+m me Mitik Iuwe Kraiss, h+irak ketpor kar ik: “Yi yemer+ir m+tik iuwe ofisa ke ami kaknen te hi han kakitet menmen hi ehisesim.”

23 * H+irak ketpor epei au, h+irak katip m+tik kepten ke ami kin+n naanm+pre 100 mit, h+irak naanm+pre Pol te ap keriuwes+is n+irak yinan nan+nin nanwet+wek menmen.

Filiks kewis Pol kekre w+nak enuk me tito wik

24 Maain wi ham Filiks keit m+te p+rak Drusila kerek pe weiwik me Isrel. H+irak kesiuwe m+tik

---

* 24:17 Ro 15:25-26; Ga 2:10   * 24:18 Ap 21:26-27   * 24:21 Ap 23:6
 * 24:22 Ap 23:26   * 24:23 Ap 27:3, 28:16, 30

keit Pol keiyik kan, hirak ketikerep nemtau Pol katip me mit enises him me Krais Jisas.

25 *Pol wen ketpor menmen me mekam yaaim, menmen me mitik kewen han kirak ke menmen yapirwe, katip menmen me wi maain God skelim mit te Filiks kepipir kinaain ketpiwek kar ik: “Epei werek. Ti pike eno. Maain han kai hi eninut ti etpo menmen.”

26 Hirak wen han kitet Pol kakwetiwewek pewek hirak kaksiupanek kakwisik kakno witeik. Hirak han kitet marik te wi ham wi ham hirak keit Pol ketikerek tewepnak.

27 *Pol kepu en ere tito wik epei au. Tito wik epei au, Posias Festas kekrehir ke mitik iuwe gavman Filiks. Hirak Filiks hanhan kenip mit iuwe ne Isrel han yaaik neriuwerek te hirak wen kewis Pol kekre winak enuk kepu kepeit.

25

Pol katip kar ik: “Mitik iuwe Sisa ke Rom kakimtau him mai”

1 Mitik iuwe Festas epei kan naanmimpre provins ke Judia wi wikak keremem,

2 *hirak kinaaiwir wit Sisaria ken Jerusalem, mit iuwe pris netike mit iuwe ne kaunsil nesiuwe him Pol. Hir nitehi Festas

3 *hirak kakrekiyor menmen yaaim kakri Pol keiyik kaknen Jerusalem kakintar hir epei nimenipin naninep Pol nanwisik yayiwe yinak.

---

* 24:25 Jo 16:8 * 24:27 Ap 25:9 * 25:2 Ap 24:1, 25:15 * 25:3 Ap 23:15

⁴ Festas ketpor, “Mitīk Pol kepu kekre winak enuk keit Sisaria. Hi hirekes menep te hi pike eno.

⁵ Yi eitip mit̄ ni iuwe nanino nantikewa haiu mamno wit Sisaria. Mitīk ik kirīak menmen enum te hir̄ nansiuwek him̄.”

⁶ Hirak ketpor epei au, hirak wen kepu ein ere wī hispinak wikak (8) o wī hiswiyen (10) epei au, hirak pike ken Sisaria. Hirak pike ken Sisaria wī ham hirak kau winak ke gavman kerek mit̄ nesiuwe him̄ neitai en, hirak katip Pol eknen.

⁷ *Pol epei kan, te mit̄ ne Isrel kerek neke Jerusalem nan, hir̄ nerp nesiuwe him̄ te hir̄ ap neteikin̄ werek werek Pol kirīak menmen enum im̄ au. Hir̄ nesiuwe him̄ weinim̄.

⁸ Pol kikaap hirekes katip, “Hi ap hirēak menmen enum herekir him̄ me mit̄ ne Isrel o winak iuwe ke God keit Jerusalem o ke mit̄k iuwe Sisa ke Rom au.”

⁹ *Pol katip epei au, mit̄k Festas hanhan kirīak mit̄ ne Isrel han yaaik neriuwerek te hirak katip Pol kar ik: “Hirak werek te ti etikewa euno wit Jerusalem te hi emtau mit̄ nesiuwut him̄ ein o au?”

¹⁰ Pol pike ketpīwek, “Hi herp winak ke gavman ke Rom, mit̄ hir̄ nemtau mit̄ nesiuwe him̄ menmen. In ek kerekek ti emtau him̄ te ti etip menmen. Hi ap hirēak mit̄ ne Isrel menmen enum au. Yi yetike mit̄ in ne Isrel yerteiyem.

¹¹ Hi hirēak menmen enum te hi hahi ehinterim, hiram menmen weinim̄. Hi hahi kerekek, o au en, mit̄ hir̄ nesiuwe him̄ weinim̄ me menmen hi hirēakem, mit̄k ap kakriyaa

---

* 25:7 Ap 24:5-6, 13   * 25:9 Ap 24:27

kakriuweta te hi eno his m̄r h̄r naniyep hi hahi. Hi at̄p m̄t̄ik iuwe Sisa ke Rom ek̄mt̄au h̄m mai.”

¹² H̄rak kat̄p epei au, m̄t̄ik Festas ketike m̄t̄ n̄rak kerek nekepik neriuwe h̄m m̄t̄ iuwe ne Rom netpim, h̄r newepnak. H̄r newepnak netpim nepei au, h̄rak kat̄p Pol, “N̄paa ti hitehi m̄t̄ik iuwe ke Rom kak̄mt̄au h̄m mit, te in ek h̄au mat̄p ti eno Rom eh̄rek.”

Festas kitehi m̄t̄ik iuwe Agripa ke Pol

¹³ Maain wenke ham, m̄t̄ik iuwe gavman Agripa ketike yenten p̄rak Benaisi nan wit Sis-aria nan̄r Festas nan̄tp̄wek h̄r han yaaik h̄rak kan kau en.

¹⁴ *H̄r nepu en w̄ meiyam, Festas kat̄p Agripa menmen me Pol. H̄rak ketp̄wek kar ik: “M̄t̄ik kiut̄p keit in kerek n̄paa h̄rak m̄t̄ik Filiks kewis̄ik kekre w̄nak enuk.

¹⁵ **Hi hen wit Jerusalem, m̄t̄ iuwe pris ne Isrel netike m̄t̄ iuwe ne kaunsil nesiuwek h̄m nitauhi te hi at̄p h̄rak kaki.

¹⁶ Te hi hetpor gavman me Rom ap neriuwet m̄t̄ik kakno his ke m̄t̄ nank̄p ere m̄t̄ nin̄n n̄siuwe h̄m nan̄t ninaan me m̄t̄ik h̄rak kak̄kaap h̄rekes kakt̄p h̄m.

¹⁷ “H̄r epei nan in hi ap hemer̄r w̄ yap̄rwe au. W̄ ham epei au, hi hen w̄nak ke gavman hemtau h̄m m̄r, hi hat̄p m̄t̄ nai neithis Pol h̄rak kan.

---

* 25:14 Ap 24:27   * 25:15 Jo 5:28-29   * 25:15 Ap 25:1-2

18 *Mīt kerek hanhan nesiuwe hīm hīr nekrit te hīr ap nesiuwe hīm me menmen enum mar ke hi han kitet nansiuerem au.

19 Hīr netikerek natīpan nenehan me menmen me hīm lo me Moses kerek hīr nisesim, hīram metike hīm me mītīk niuk mīrak Jisas nīpaa kaa. Au, Pol katīp hīrak kekrit kepu.

20 *Hi ap han kitet werek werek te hi hises menmen im te hi hitehi Pol hīrak werek kakno wit Jerusalem haiu mamīmtau hīm mīt nesiuerem mamīt en.

21 Au, Pol katīp hīrak hanhan mītīk iuwe Sisa ke Rom kakīmtau hīm mīrak, hīrak kaku wīnak enuk te haiu naanmīprewek. Hīrak katīp epei au, hi hatīp mīt nāiu hīr naanempwek ere hi esiuwerek kakno mītīk iuwe keit Rom.”

22 Hīrak katīp epei au, mītīk Agripa katīp Festas, “Hi hīrekes emtau hīm mīrak.” Festas kewenhi kar ik: “Teipmen, ti emtau hīm mīrak.”

23 *Hīrakīt tatīp epei au, wanewik mītīk Agripa ketike Benasi hīr neses nan, mīt yapīrwe newenīpi niuk neriuwe menmen hīr nerekiyorem. Hīr nan netike mīt iuwe ne ami, mīt iuwe ne wit, hīr nan nau wīnak kerek mīt nererik nemtau hīm. Epei au, Festas katīp mīt nīrak hīr nanīno nanīthis Pol neiyīk nanīnen. Hīr neiyīk nan epei au,

24 *Festas katīp kar ik: “Mītīk iuwe gavman Agripa ti hetike mīt yapīrwe yan yayu in yetikewa. Yi yīr mītīk ik kerek mīt yapīrwe ne Isrel neit in netike mīt ne Judia neit Jerusalem,

---

* 25:18 Ap 18:15   * 25:20 Ap 25:9-12   * 25:23 Mt 10:18; Mk 13:9
* 25:24 Ap 22:22, 25:2, 7

h̄ir nesiuwek h̄im. H̄ir n̄inap nat̄ip nar ik: ‘H̄aiu m̄inapen h̄irak kaku. Yi eik̄ip kaki.’

²⁵ Hi hemtau h̄im m̄ir te hi ap hemtau menmen h̄irak k̄ir̄iakem te h̄irak kaki kak̄interim au. H̄irak kitehi m̄it̄ik iuwe Sisa ke Rom kak̄imtau h̄im m̄irak hi han kitet hi esiuwerek kakno.

²⁶ In ek hi ap ertei h̄im enum me m̄it̄ik ik hi ewis t̄iwei mamno m̄it̄ik iuwe ke Rom te hi het̄iwekhis kan kerp ninaan me ti m̄it̄ik Agripa ti hetike yi m̄it̄ yap̄rwe te yi eiȳimtau h̄im m̄irak yi eikepaa te hi ewis menmen t̄iwei esiuwerem mamno.

²⁷ Menmen im hi han kitet h̄ira enum. Hi esiuwe m̄it̄ik ke winak enuk kakno m̄it̄ik iuwe Sisa ke Rom te hi ap ewis menmen enum h̄irak k̄ir̄iakem mau t̄iwei hi ewisim h̄iram enum.”

26

Pol kat̄ip Agripa h̄im m̄irak

¹ M̄it̄ik Festas kat̄ip epei au, m̄it̄ik Agripa kat̄ip Pol kar ik: “Hi hetput ti hat̄ip ekaap h̄irekes.” Pol k̄ik̄iam his kat̄ip m̄it̄ kar ik:

² “M̄it̄ik iuwe Agripa. Hi han yaaik hentar petepin hi herp ninaan mit hat̄ip h̄im ekaap h̄irekes me menmen m̄it̄ ne Isrel nesiuwau h̄im.

³ Hi han yaaik iuwe hentar ti hertei werek werek menmen haiu m̄it̄ ne Isrel misesim. Ti hertei markeik te haiu m̄it̄ han kitet h̄im ham, m̄it̄ han au, han kitet h̄im ham, te hi hituthi ti ap han ekiteta waswas au. Ti emtau h̄im mai.

⁴ “M̄it̄ yap̄rwe ne Isrel nertei menmen yap̄rwe hi h̄ir̄iakem n̄ipaa hi kike ere in, me w̄i hi hepu wit kerek miye wina weitai metike w̄i hi hepu Jerusalem.

⁵ *Nipaa ein hir nerteiya te hir han kir hir netputem. Hir nertei nipaa hi hises menmen me Farisi, menmen im hiram min+n menmen ham haiu mit miriakem haiu misesim mewen+pi niuk me God meriuwerem.

⁶ *In ek hi herp in mit nesiuwau him nentar hi han kitet God kakikaap haiu mit kakir nipaa hirak katip maamrer naiu em.

⁷ Mit ne weiwik hiswiyen wik (12) me Isrel hir witaan wanewik newen+pi niuk me God nemerir mitik kaknen kakikaap haiu mit kakir nipaa God ketpim. Mitik iuwe Agripa, mit ne Isrel nesiuwau him nentar hi hises him me mitik kerek kakikaap haiu mit ne Isrel.

⁸ Yi mit ne weiwik me Isrel, yi yenmak te yi ap han ekitet God kikian mit nipaa naa?

⁹ *"Nipaa hi han kitet hi hises menmen yaaim hi hiriak menmen yapirwe te hi hewaank menmen me Jisas ke Nasaret kerek mit nisesik.

¹⁰ Hi hiriak menmen im heit Jerusalem. Mit iuwe pris newenhi te hi eno ewis mit yapirwe nekre winak enuk. Maain mit ne kaunsil natip hir nani, hi hewenhi hatip hiram yaaim te hir nani.

¹¹ Wi yapirwe hi hiriak mit enum nanip nekre winak ke mit ne Isrel hir nererik nekine him me Moses neitai. Hi are enipi hir enweik+n sip enwet him me Kraiss. Hi han enuk wisenuk heriuwerei te hi hen wit yan+m+n enip.

Pol katip Jisas kari han kirak hirak kisesik

---

* 26:5 Fl 3:5-6   * 26:6 Ap 23:6, 28:20   * 26:9 Ap 8:3

12 “Me menmen im hi hen wit Damaskas. Hi hetenen tiwei me mit iuwe pris natip hiram yaa'im te hi eno ein ari mit nises him me Krai.

13 Hi hitet yayiwe hepno hepno ere wepni kan kau nim+niuwe hi hir menmen mire si iuwe min+n wepni hiram meke nepni man m+r meweik+nna hetike mit kerek nan netikewa.

14 Haiu yapirwe menke miwaai ti, hi hemtau him ke mitik ketpo keriuwe him me mit ne Isrel netpim, hirak katip kar ik: ‘Sol, Sol henmak te ti herewaank? Ti hire bulmakau kewir hit kenep paap tiknuk ke mitik kirak ti hewaank hirekes.’

15 Hi hitiwekhi, ‘Mitik Iuwe ti keim+n?’ Hirak Mitik Iuwe katip kar ik: ‘Hi Jisas kerek ti herewaank.

16 Te ti ekrit eh+rp. Hi hewepyapir hirekes ti hira hentar hi hehim+tenut ti eriak menmen mai. Ti eno etip mit han menmen ti epei hrem hi heteiknutem, im metike menmen maain hi eteiknutem.

17 Hi naanmamprut te mit ne Isrel nantike mit han ne weiwik ham hir ap te nanitep. Hi eriuwetit ti eno mit ap ne weiwik me Isrel.

18 *Ti etpor him mai hir nanisesim nar ke mit ninapip+ hir nesiupan nanam+r. Ti eweik+n han kir hir ap nises menmen enum m+r toto au. Hir nanises menmen yaa'im me God mire wepni kir. Hir nan+naaiwir Seten hir nanises God te hir enis+sa hi ah+sak menmen enum m+r hir n+r+akem te God kaknipi hir nanu n+m+n ke mit God kehim+teni hir n+rak.’

Pol katip Agripa menmen hirak kir+akem.

---

* 26:18 Ais 35:5, 42:7, 16; Ef 2:2; Kl 1:13; Ap 20:32

19 “Mitīk iuwe Agripa, hi epei h̄r menmen im meke wit ke God man te hi ap eweik̄n sip ewet h̄m im.

20 *Au, hi hin̄n hewepyap̄r menmen im heit wit Damaskas ketike wit Jerusalem. Epei au, hi hen herer wit wit kerek m̄t ne Isrel newi, wit im metike wit m̄t ap ne weiw̄k me Isrel newim. Hi hat̄p m̄t h̄r enweik̄n sip enwet menmen enum enises God, h̄r enrīak menmen yaaim neteik̄n m̄t h̄r epei neweik̄n sip newet menmen enum.

21 *M̄t ne weiw̄k me Isrel nitauhi hi heit w̄nak iuwe ke God h̄r naniyep nentar hi h̄rīak menmen im.

22 *Te God epei kekepa n̄paa ere petepin in ek, te hi herp in hat̄p h̄m yaaim mamno m̄t yap̄rwe, h̄r niuk m̄r iuwe, h̄r m̄t au wein̄n. Menmen hi hetpim h̄ram menmen keremem n̄paa m̄t profet netike m̄tik Moses kat̄p h̄ram m̄nnen.

23 *H̄r nat̄p m̄tik God kehimitanek kaknen kak̄kaap haiu m̄t, h̄rak kaki maain God kak̄kaak h̄rak kak̄krit kakin̄n m̄t yap̄rwe ne weiw̄k me Isrel, m̄t au ne weiw̄k ham, God kaktorhis h̄r nanu werek werek. H̄m yaaim im h̄ram m̄re si mamkaap m̄t nan̄r ein werek werek, h̄ram mamkaap m̄t nertei werek menmen yaaim God kir̄iakem.”

Pol kat̄p kari han ke Agripa te h̄rak kakises h̄m me God

24 Pol wen kat̄p menmen im, m̄tik Festas k̄nap ketp̄wek kar ik: “Pol ti hetaritari!

* 26:20 Mt 3:8   * 26:21 Ap 21:30-31   * 26:22 Lu 24:44-47

* 26:23 1Ko 15:20

Menmen yapirwe ti hen skul herteiyem hiram menipit ti enuk han ken sip.”

25 Pol ketp>wek, “Mitik iuwe, hi ap hetaritari au. Menmen hi hetpim hiram him yaaim me mitik kertei werek kerekek.

26 *Mitik iuwe Agripa, hi ap hinaain hetput menmen im hentar ti hertei menmen im. Ti hertei menmen im hentar menmen im epei man meit wit kike au, man meit wit iuwe mit yapirwe nirem.

27 Mitik iuwe Agripa ti hises him me mit profet? Hi epei hertei ti hisesim herteiyem mekre han.”

28 Mitik Agripa keremir>wek him ketp>wek kar ik: “Me wi im ti han kitet ti ari han kai te hi ehises him me Jisas Krais?”

29 Pol ketp>wek, “Me wi in ek o maain, hi hitehi God te ti hetike mit yapirwe nau in nemtau him mai yi eiyises him yaaim me Krais te yi eiyir ke hi te hi ap hanhan sen mewi mipre hiram miwaai his mai.”

30 Pol katip epei au, mitik iuwe Agripa ketike mitik gavman Festas, ketike Benasi wetike mit yapirwe nir nekrit nanino witeik.

31 *Hir nekrit nanino witeik, hirakit tatipakit tar ik: “Mitik ik ap kiriak menmen enum te hirak kaku winak enuk o kaki au.”

32 *Agripa katip Festas kar ik: “Mitik ik ap kitehi mitik iuwe Sisa kakimtau him mirak te ti esupanek kakno.”

27

---

* 26:26 Jo 18:20   * 26:31 Ap 23:29; 25:25   * 26:32 Ap 25:11

Mit neithis Pol neiyik nan newisik kau sip kakno wit iuwe Rom

¹ *Me wi hir mit iuwe ne gavman han kitet natipan haiu mamu sip manno Itali, hir neithis Pol ketike mit han nekre winak enuk hir newet mitik kepten niuk mirak Julias newetiwek enun in. Julias hirak kepten naanmimpre 100 mit ne ami hir soldia kerek mit nenewor “Mit ne mitik iuwe Sisa ke Rom.”

² *Haiu mit men mau sip me wit Adramitiam, menep te hiram minaiwir Sisaria mamno mamrer wit wit me wan me provins Esia. Haiu mau en epei au, hiram merekir wan men. Mitik niuk mirak Aristakas ke wit Tesalonaika ke provins Masedonia hirak ketikewai mau sip men.

³ *Wi ham haiu mpiun wit Saidon. Julias hirak kiriak Pol yaaik kewisik ken kakir narak yinan te hir enwetiwek menmen mei te hirak kau sip werek werek kakno.

⁴ Haiu minaiwir Saidon men Saipras. Nime miniu man mewep te haiu merekir wan men yinak in me Saipras kerek nime ap miniu meitai au.

⁵ Haiu merekir wan meperp provins Silisia ketike Pamflia ere mpiun wit Maira keit provins Lisia.

⁶ Haiu meit ein, mitik kerek naanmipre 100 mit ne ami kinkatin sip ham ere kir miutip me wit Aleksandria mamno Itali. Hirak kir sip epei au, hirak kewisai haiu mewim.

⁷ Haiu mewim, sip merekir wan men main main me wi ham mentar nime miniu iuwe

---

* 27:1 Ap 25:12   * 27:2 Ap 19:29   * 27:3 Ap 24:23

meiyepetai te haiu m+rak menmen iuwe mesipat wit Naidas. N+me meiyepetai te haiu mamno ein au, te haiu meweik+in mekiuwe wit Krit kerek wan kimaak keketik kau n+m+in. Haiu mekiuwe p+inak n+me ap m+iniu meitai mesipat Salmoni.

⁸ Haiu men mesiu+r menep تنهاان haiu m+r+ak menmen iuwe m+piun wit niuk m+rak “Wan yaaik sip mamno pasis” h+rak menep wit niuk m+rak Lasia.

⁹ Haiu mepu wit eik w+ yap+rwe ere w+ kerek m+it ne Isrel n+napen menmen han tewen+in God kak+sak menmen enum h+r n+r+akem, h+ram epei man men. H+ram w+ me hauw+ h+itan te wan s+r mewen+in iuwe, te Pol kat+p m+it kar ik:

¹⁰ *[“]Yi m+it, hi hertei haiu mamnaaiw+r wit ik mamno mamrekir wan h+ram ap yaaim. Au, enum. Maain sip metike menmen mekrerek, wan kak+waankem. Eim keremem au. Haiu m+it han mami.”

¹¹ Pol kat+p epei au, m+it+ik iuwe naanm+impre 100 m+it ne ami ap kises h+m m+rak au. H+rak kemtau h+m me m+it+ik kerek naanm+impre m+it bos kru n+r+ak menmen nau sip, h+rak ketike m+it+ik kerek ketenen stia ke sip keweiknenik te sip mamno.

¹² Wit ik h+rak ap wit yaaik te sip mamu in me haw+ h+itan, te m+it yap+rwe nau sip hanhan n+naaiw+r wit nan+no nerekir wan ere h+r n+piun Finiks. H+rak wit keit Krit h+rak yaaik ke sip mamu en m+saw+in te ap m+iniu au. H+r hanhan nanu en ere haw+ h+itan epei au.

N+me m+iniu wan kewen+in wisenuk

---

* **27:10** Ap 27:22

13 Maain nime wenituk m+niu te m+it han kitet h+r nanises menmen n+paa h+r nat+panem. H+r nesiupan waai neriyaak kan sip h+r n+naaiw+r wit h+r nesiur+r menep tenhaan, nitet Krit.

14 Haiu mepno kike, nime m+niu m+re yuwerep meke wit Krit man.

15 Nime m+niu m+re yuwerep man kerek m+it nenewem “No ista” h+ram menep sip te m+it+ik ap keweik+n stia ke sip werek werek au. H+ram mewep nime ke n+m+n mamno au, te haiu mewis+m meit nime m+niu meriuwetem men.

16 Haiu men ere mesipat wit Koda kerek wan kimaak keketik kau n+m+n. Haiu mesipat Koda ke his enkik, h+rak keiyepet nime kike te haiu mari bot kike kis+sai meriyaak meriyaak ere haiu meit bot eik mewis+ik k+waai kentar sip, haiu mesenkekik meriuwe waai h+rak kau keit.

17 H+rak kau keit, h+r neit waai neiy+m nemenkek sip te ap mamwep au. H+r n+naain sip mamno mamt+n tenhaan me wan meperp wit iuwe Afrika mamwep te h+r nesiupan laplap sel me sip newis+m m+waai. Epei au, h+r newis nime yuwerep meriuwetem men.

18 Yuwerep k+niu wan wen kewen+n te wanewik h+r nenke menmen mekre sip new+rem mekre wan.

19 W+ ham epei man, h+r h+ras neit menmen yap+rwe me sip h+r nenkerem new+rem mekre wan.

20 Me w+ yap+rwe haiu ap m+r wepni o h+r, te nime wen m+niu w+senum. Haiu han kitet maain haiu mami.

21 M+it nau sip ap naam menmen me w+ yap+rwe nentar yuwerep, Pol kerp n+m+n ke m+it ketpor

kar ik: “Yi m̄t, n̄paa hi hetpi yi ap einaaiw̄r wit Krit te sip ap mamriwaank au. Te yi ap yemtau h̄m mai.

²² *In ek hi etpi yi han tokik eiyu. Haiu m̄t ap mami au. Sip keremem mam̄nke mam̄kre wan.

²³ Hi hertei menmen im hentar nep̄p w̄itaan God kerek hi hisesik ewen̄pi niuk m̄rak h̄rak keruwet ensel m̄tik hak kan kerp menep ketikewa ketpo kar ik:

²⁴ *‘Pol ti ap h̄naain au. Ti eh̄rp ninaan me m̄tik iuwe Sisa. God kentar h̄rak yaaik, h̄rak kakwis m̄t yap̄rwe nau sip netikewit h̄r ap nani au.’

²⁵ Yi m̄t ap ȳnaain au. Hi hises h̄m me God, hi hertei menmen mam̄n mam̄r ke n̄paa h̄rak ketpewem.

²⁶ *N̄me mamriuwetai haiu mamno sip mam̄n tenhaan em̄t wit kerek wan kimaak keketik kau n̄m̄n.”

²⁷ W̄i hiswiyen tekyaaait (14) epei men, haw̄ yuwerep m̄niuu man meit wan eik niuk m̄rak Edria. Me w̄i n̄m̄n h̄ram n̄me meruwet sip mepno, m̄t naanm̄pre sip han kitet haiu epei man menep t̄i.

²⁸ H̄r han kitet haiu epei man menep t̄i, te h̄r new̄r waai nesenkek nan mewik mekre t̄ipar n̄n̄n mak k̄ram, h̄ram mat̄p 40 mita kesikekre. Maain h̄r p̄ike new̄rem h̄ram mat̄p 30 mita kesikere.

²⁹ H̄r n̄naain sip kerek haiu mewim mamno mamnep nan iuwe me tenhaan te h̄r neiȳk nan iuwe tekyaaait (4), h̄r nesenkek waai mewim, h̄r

---

* 27:22 Ap 27:10, 31   * 27:24 Ap 23:11   * 27:26 Ap 28:1

newirem mekre wan mikaap sip mamno main main. Epei au, hir hanhan wanewik o ekiupan waswas.

³⁰ Mit naanmipre sip hanhan ninaaiwir sip te hir neit bot kike nesiuwerek kepno kentar tipar hir newisesik natip hir nanwir waai kakri paan me sip metenenim.

³¹ *Au, Pol katip mitik kepten naanmipre 100 mit ne ami, hirak ketike mit nirak kar ik: “Mit in naanmipre sip hir nirir nanino, yi yapirwe yayi.”

³² Hirak katip epei au, mit ne ami nerekir waai metenen bot kike te hirak kenterer tipar ken.

³³ Menep kaksiupan hirkiwo (o hir kaa), Pol kitehi mit nanim menmen ketpor kar ik: “Yi epei yemerir hawi yuwerep kaktin kakit me wi hiswiyen tekyaaat (14), yi ap yaam menmen au.

³⁴ *Hi hitihi him manp yi eiyim menmen te hiram mamkepi yi manpenun eiyu te yayi au. Yi eiyu werek werek.”

³⁵ *Pol katip menmen im epei au, hirak keit bret kitehi God hirak katip God hirak han yaaik keriuwerem kerp ninaan me mit. Epei au, hirak kaam.

³⁶ Hirak kipaam, hir mit en han tokik nau hir neit menmen meiyam naam.

³⁷⁻³⁸ Haiu mit mar 276 haiu mepu sip im e. Haiu mit maam ere werek, mit newir wit (hiram mire rais), hir newirem men mekre wan te hir nikaap sip ap nimum au.

Sip mewep meit tenhaan

---

* **27:31** Ap 27:22   * **27:34** Mt 10:30   * **27:35** Mt 15:36; 1Ti 4:4-5

39 Nepei wanewik, mit naanmipre sip n̄r t̄i te h̄r nep̄itari h̄r neit neiȳn. H̄r n̄r wan m̄re tenhaan yaaim mekrerem, te h̄r han kitet nan̄no ein neriuwet sip mamt̄n mam̄t tenhaan.

40 H̄r n̄rem epei au, h̄r neremir waai nan mewim, h̄ram menke mekre wan, h̄r nesiupan waai metenen stia. Epei au, h̄r n̄k̄iam laplap sel meit paan ke sip te n̄ime mam̄npep meiȳm mamno tenhaan.

41 Au, sip men menep tenhaan, h̄ram m̄inat̄n meit. Sip paan k̄iram m̄inat̄n meit ap mepno au, te wan s̄r mewen̄n menep sip m̄karu mewepim.

42 M̄t ne ami nimen̄p̄n nan̄nep m̄t enun ne w̄nak enuk h̄r h̄ras n̄paa neriyei neri nan̄no Rom te h̄r ap nanri wan nan̄no tenhaan meit t̄i n̄r̄r nan̄no.

43 Au, m̄t̄k̄ kepten iuwe naanmipre 100 soldia ke ami h̄rak hanhan k̄ikaap Pol te h̄rak keweni n̄r̄ak menmen im. H̄rak katip m̄t kerek nertei nari t̄ipar h̄r neh̄n n̄ripe t̄ipar nerwak nan̄no tenhaan eik.

44 *M̄t han au, h̄r netenen nu o menmen ham me sip mewep h̄r nenterim nan̄no tenhaan. Marim haiu yap̄rwe men m̄piun tenhaan ke p̄n eik.

28

Menmen Pol k̄r̄akem keit wit Molta

1 Haiu m̄piun tenhaan ke p̄n eik, m̄t han nan netpai t̄i ik kerek wan kimaak keketik kau n̄m̄n niuk m̄rak Molta.

---

* 27:44 Ap 27:22-25

2* Mìt ne wit in nerekyai yaaïm. Hawi epei kan, nime mewep te hìr nìmansì neriyei man menep mau si mewim.

3 Pol keit haak mei kakwisim mamwaai si, manpen asp (hìrak kire manpen siurp) kerek kಿಸawin kìnìk haak hìrak ketpaan ken kentar haak mìwaai si hìram sisi. Hìrak ketpaan ken kenep Pol kau his mìrak kemenkekik kau keit.

4 Mìt ne wit in nìr manpen siurp (o yenmik) kemenkekhis me Pol hìr natìpan nar ik: “Nìpaa mìtik ik kenep mìtik kaa, te tìpir kiau ap kakwisik kaku au. Hìrak kinìn wan te in ek kaki.”

5* Au, Pol kemiyepep his manpen (o yenmik) kenke kekre si hìrak ap kìnáp au.

6* Mìt netpepik nare te his mìrak mìnìu o hìrak kenkewin kaki. Hìr netpepik netpepik, hìr ap nìr menmen mar ik nìpaa au, hìr neweikìn han kìr natìp nar ik: “Au, mìtik ik hìrak kire God.”

7 Tì menep wit kerek manpen kenep Pol hìram tì me mìtik iuwe naanmìpre wit wan kimaak keketik kau nìmin ik e niuk mìrak Pablias. Mìtik ik kan ketaihis keriyeyi ken winak kìrak, te hìrak naanmìrei werek werek ere wì wikak.

8 Haiu mepu en, Pablias haai kìrak kìnáp yìnk sisi kesiuwe mune kìwaai yeno. Pol ken haau kìrak kitehi God ek. Kitehi God ek, hìrak kewis his meterik hìrak kekepik kire yaaik.

9 Hìrak kìrìak menmen im, hìr mìt yapìrwe ne wit wan kimaak keketik hìr nìnáp, hìr nan te Pol kìrìaki yaain.

10 Pol kìrìaki nìre yaain, hìr newetei menmen yaaïm yapìrwe. Maain haiu mau sip mìnaiwìri

* 28:2 2Ko 11:27 * 28:5 Mk 16:18 * 28:6 Ap 14:11

h̄r newis menmen yap̄rwe te haiu mam̄m me w̄ haiu mau sip mamp̄no.

Haiu mepno ere m̄piun Rom

¹¹ Wenke wikak epei au, haiu m̄naaiw̄r wit Molta haiu mau sip me Aleksandria niuk m̄ram “T̄pir wik.” H̄r newis ninaan me t̄pir m̄t nenenewem “T̄pir wik” nentar ninaan me n̄kerek h̄rak̄it wik te t̄pir niuk m̄rak Sus tau sip paan k̄ram. Sip im n̄paa haw̄ h̄tan, h̄ram mepu wit Molta.

¹² Haiu m̄naaiw̄r Molta epei au, haiu merekir wan men ere m̄piun wit Sairakyus. Haiu m̄piun wit Sairakyus, haiu mepu en w̄ wikak.

¹³ Haiu m̄naaiw̄r sairakyus mepno ere m̄piun wit Risiam. W̄ ham miut̄p n̄me m̄niu mar ke wenituk te haiu men me w̄ wik haiu m̄piun wit Pyutiolai.

¹⁴ Haiu mepu wit Pyutiolai, haiu m̄r m̄t han kerek nises h̄m me Krai. H̄r netaihis haiu mamu mamkiteri ere w̄ hisp̄nak wik (7). Marim haiu m̄piun Rom.

¹⁵ M̄t kerek nises h̄m me Krai neit wit iuwe Rom h̄r nemtau haiu mamnen, te h̄r nen ere n̄piun wit ke maket ke Apias ketike wit niuk m̄rak “W̄nak Pasenda Wikak,” h̄r newenaiyip̄r. H̄r newenaiyip̄r epei au, Pol han yaaik kiteh̄i God ketp̄wek h̄rak yaaik.

¹⁶ *Me w̄ kerek haiu m̄piun wit Rom, m̄t ne gavman newis Pol h̄rekes kau w̄nak hak kiut̄p, m̄tik ke ami kiut̄p naanm̄prewek.

Pol kewepyap̄r h̄m me Krai keit wit Rom

---

* 28:16 Ap 24:23

17 *Pol kau wɨnak eik ere wɨ wikak, hɨrak kesiuwe mɨtɨk kitehi mɨt iuwe ne weiwɨk me Isrel nau en, hɨr enɨnen enrerik enɨmtau hɨm me Pol. Hɨr nererik epei au, Pol ketpor kar ik: “Nai yinan, hi ap hɨrɨak menmen enum me mɨt ne weiwɨk maiu o hi eweikɨn sip ewet menmen nɨpaa maamrer nai nisesim neweteyem au, te mɨt ne Jerusalem hɨr netauhis weinɨm newisa hekre wɨnak enuk neriuweta hen mɨt iuwe ne Rom.

18 *Hɨr mɨt ne gavman ne Rom nitauhi me menmen im hɨr nare nesiupena nentar hɨr nertei hi ap hɨrɨak menmen enum te hi hahi.

19 *Au, mɨt iuwe ne Isrel nɨnapen hɨr nansiu-pena te hi hatɨp ‘Mɨtɨk iuwe Sisa ekɨmtau hɨm mai.’ Hɨr neriuweta hi han te hi ap esiuwe hɨm mei me menmen enum hɨr nɨrɨakem au.

20 *Hi hentar menmen im hi hitihi yi mɨt yi einen te hi hetpi menmen. Sen im mau his mai mentar hi hises hɨm me hɨrak Mɨtɨk Iuwe kerek mɨt ne Isrel yapɨrwe nemeriyɨwek kakɨkaap haiu mɨt.”

21 Pol katɨp epei au, hɨr netpɨwek nar ik: “Haiu ap meit tɨwei meke wit Judia mɨt nesiuerem me ti au. Naiu yinan han ap neke Judia nan in netpai me menmen im, te hɨr natɨp ti hɨrɨak enum au.

22 *Haiu hanhan mamɨmtau menmen ti han kitetim mentar haiu mertei mɨt nerer wit wit natɨp enum me mɨt nises hɨm im ti hisesim.”

23 Hɨr natɨp epei au, hɨr nɨmat wɨ nanɨnen nanɨmtau hɨm me Pol. Wɨ hɨr nɨmat nanɨmtau

---

* 28:17 Ap 25:8 * 28:18 Ap 26:31 * 28:19 Ap 25:11 * 28:20 Ap 24:15 * 28:22 Ap 24:14

menmen, mit yapirwe nan winak ke Pol kepwik. Wepni ere witaan Pol ketpor him kewepyapir him me God kakinin naanmampre mit. Hirak kare kakri han kir keteiknor Jisas hirak Mitik Krais kerek God keriuwetek kan kikaap haiu mit hirak ketpor him nipaa Moses ketike mit profet hir newisim mau tiwei.

²⁴ Mit han nises him mirak, mit han au hir ninaain.

²⁵ Hir ninaaiwir winak ke Pol hir natip naminanem neriuwe him me Pol. Hir natip naminanem nentar him Pol ketporem mikaru. Hirak katip kar ik: “God Himin Yaaik katip werek wi nipaa hirak katip profet Aisaia him mirak hirak katip maamrer ni em. Nipaa hirak katip:

²⁶ *Ti eno etip mit in ne weiwik me Isrel menmen im: Maain yi yayimtwewem yayimtwewem te yi ap yayirteiyem au. Yi eiyirem eiyirem te yi ap eiyirem werek au.

²⁷ Han ke mit in epei ken sip, hir nemesis nikip ap nemtau him hir ap nir menmen werek werek au, hir ninapipi. Hir niriak menmen im au, te hir enir menmen neriuwe nanamir, hir enimtwewem enriuwe nikip mir, hir han kir enirtei menmen werek werek te hir enweikin sip enisisa te hi God hi ekepi.’ ”

²⁸ *Pol katip him ham mar ik: “Hi hetpi te yi yertei werek. Him yaaim me God kakikaap haiu

---

* **28:26** Ais 6:9-10; Mt 13:14-15   * **28:28** Sam 67:2; Lu 3:6; Ap 13:46, 18:6

mit hiram epei man mit ap ne weiwik me Isrel. Hir keriyen nanimtwem nanisesim.” [

²⁹ Pol katip menmen im epei au, hir mit ne weiwik me Isrel ninaaiwir winak kirak hir natipan nenehan wisenum me menmen hirak ketpim.]

³⁰* Pol kewir pewek katın winak ik hirak kewik ere titi wik, hirak keithis mit kerek nan nirek,

³¹* hirak ketpor him kewepyapir menmen me God kakinin mit kewepyapir me Mitik Iuwe Jisas Krai. Hirak ap kinaain au, hirak katip mit yapirwe, mit ap netpiwek nar ik: “Ti ap atip im au emit.”

Mepir keremem

---

* 28:30 Ap 28:16   * 28:31 Ap 28:23

Him Yaaim Me God
The New Testament in the Au language of Papua New
Guinea
Nupela Testamen long tokples Au long Niugini

copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Au

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-12-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Dec 2024 from source files dated 31 Aug 2023

4e85f348-3df4-5add-b32a-49bcafe3752a